

Sofia Chantelle Ibrahim

Å velge annerledes: En antropologisk studie av jenter i mannsdominerte studier og yrker

Masteroppgave i Sosialantropologi

Veileder: Carla Dahl-Jørgensen

Mai 2019

Sofia Chantelle Ibrahim

**Å velge annerledes:
En antropologisk studie av jenter i
mannsdominerte
studier og yrker**

Masteroppgave i Sosialantropologi
Veileder: Carla Dahl-Jørgensen
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialantropologi

Sofia Chantelle Ibrahim

Å velge annerledes:
En antropologisk studie av jenter i mannsdominerte
studier og yrker

Masteroppgave i Sosialantropologi

Våren 2019

Veileder: Carla Dahl-Jørgensen

Bilde er hentet fra:© <https://www.freepik.com/free-photos-vectors/background>

SAMMENDRAG

Hensikten med denne avhandlinger er å se nærmere på hvorfor enkelte jenter velger å ta de utradisjonelle mannsdominerte yrkesfag (elektrofag og teknikk og industriell produksjon) ved den norske videregående skole. Formålet med denne oppgaven har vært; å prøve å få en forklaring eller en slags forståelse på hva som påvirker eller virker inn på at noen jenter tar slike valg. Å prøve å forstå erfaringer den enkelte informant har gjort seg opp om forventninger, forutsetninger, muligheter og opplevde begrensinger i forhold til eget yrkesfagsvalg har vært i fokus. Jeg vil forsøke her å presentere enkelte eksempler på hvordan noen jenter gjør som de gjør.

Det har vært viktig å forstå jenten på sine egne premisser. Derfor har det vært viktig å ta hensyn til hvordan de selv velger å fremstille, fortelle og forklare sine egne refleksjoner rundt egne valg knyttet til utdanningsløp. Sentral har det vært at den enkeltes informants stemme kommer så tydelig frem som mulig. Det er informantenes egne fortellinger som vil bære det empiriske materialet. Jeg vil begrunne mitt valg av å gjennomføre oppgavens konstruksjon på denne måten, da jeg syns det er mest nyttig og hensiktsmessig å forstyrre dataen så lite som mulig. I tillegg til dette vil de utfordringer og opplevelser komme til uttrykk gjennom samtalen, slik at fokuset blir rettet mot informantens forhold. På et slikt vis ønsker jeg å ivareta historiene, samtale og fortellingene slik de ble fortalt til meg.

Ved å undersøke hvordan kjønn kommer til uttrykk, ønsker jeg belyse fenomenet ved å bruke kjønn, språk og hvordan minoritets/majoritets-aspektet utspiller seg i valg av utradisjonelle mannsdominerte studier og yrker. De teoretiske perspektivene vil være med på å vise om det finnes ulike markører som sammenfaller med informantenes erfaringer og opplevelser som fremkommer gjennom det innsamlede empiriske materialet i denne avhandlingen. Ved å se på ulike former for kommunikasjon, kjønning og selvforståelse, vil jeg her se på om det finnes likheter og forskjeller som fremkommer kategorisk, og som kan klassifiseres som mulige årsaksforklaringer på hvorfor enkelte jenter velger utradisjonelle yrker, og tar annerledes studievalg.

FORORD

Etter to år på dette studiet, tar endelig en avhandling form. Det har gått med mange timer til innhenting av data, og forberedelsene har vært mange. Fra å komme i kontakt med informanter som var egnet til studiet, til gjennomføring av analyser, og til slutt en mulig forklaring på problemstilling.

Det har vært en lang og utfordrende prosess, som ikke hadde vært mulig å gjennomføre uten god hjelp fra alle de som har gjort det mulig å gjennomføre denne oppgaven. Jeg vil rette en stor takk til alle som har bidratt til innspill, samtaler, organisering og til alle som har gitt meg muligheten til å kunne gjennomføre dette prosjektet. Uten dere hadde det aldri vært mulig.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til alle som tillot meg til å få ta del i deres hverdag i felten. Takk for at dere tok meg så godt imot i felten. Uten dere og muligheten til å delta i dere omgivelser hadde oppgaven aldri blitt til, eller sett dagens lys. Jeg takker alle informanter fra bunnen av mitt hjerte. Det empiriske materialet og de deskriptive data har bygd opp hele denne avhandlingen.

Jeg vil også takke alle på NTNU og alle dere på sosialantropologisk institutt for å ha gitt meg denne fantastiske muligheten. Takk for god veiledning, og den tålmodigheten dere har vist meg på sosialantropologisk institutt. En ekstra takk vil jeg rette til min fantastiske veileder professor Carla Dahl-Jørgensen. De samtaler og dine råd har vært uvurderlig for meg. Jeg får ikke takket deg nok for den innsatsen du har gjort for meg. Jeg setter enormt pris på alle de tilbakemeldinger du har gitt meg.

Takk til alle medstudenter for de timer vi tilbrakte da vi kommentere hverandres første tekster.

Og sist, men ikke minst vil jeg for alltid være takknemlig for at venner, familie, kjente og kjæreste har hatt tro på meg. deres støtte og de mange timer med samtaler fikk meg gjennom en lang studie.

INNHALDFORTEGNELSE

FORORD	vi
1 INNLEDNING	1
1.1 Lokus	2
1.2 Felt og rolle	2
1.3 Avgrensning av oppgaven	3
1.4 Etiske utfordringer ved datainnsamling	3
1.5 Yrkesfaglig utdanning	4
2 GRUNNLAGET FOR MASTEROPPGAVEN	5
2.1 Arbeid i et likestillingsperspektiv	5
2.2 Studiets opplegg og tema	6
2.3 Bakgrunn og begrunnelse for valg av forskningsspørsmål	7
3 METODISKEREFLEKSJONER	9
3.1 Narrativ som kvalitativ metode	9
3.2 Fra tale til tekst	12
3.3 Fremgangsmetode	13
3.4 Utvelgelse	14
3.5 Refleksjoner rundt datainnsamling	14
4 PERSPEKTIVER PÅ MINORITET/MAJORITETSFORHOLD.	17
4.1 <i>Linn</i>	17
4.2 <i>Camilla</i>	18
4.3 <i>Aurora</i>	24
4.4 <i>Lise: bakgrunn og valg</i>	29
4.5 <i>Mari: trivsel</i>	32
4.6 Empiriske refleksjon	38
5 KJØNN: KJØNNING SOM BARRIERE I STUDIER OG YRKER	39
5.1 Hvorfor velge mannsdominert?	41
5.2 Trakassering	44
5.3 Utfordrende forestillinger: subtile former for kjønnning	47
6 SPRÅK: SAMTALER I EN YRKESFAGLIG KONTEKST	52
6.1 Bruk av språk	53
6.2 Språklig samhandling og kjønn	56
6.3 Regulering og atferd	57
6.4 Vurdering av studier og yrker	58

6.5	En utforskning av individualitet i fellesskap. Et møte med Inger og Iselin _____	60
7	AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER _____	70
7.1	Hvorfor velger jentene utradisjonelle yrker? _____	70
7.2	Opplevde erfaringer i mannsdominerte studier og yrker _____	71
7.3	Å være minoritet i utradisjonelle mannsdominerte studier _____	72
7.4	Tilpasninger, internalisering eller selvsosialisering? _____	78
7.5	Holdninger og tilpasninger i en arbeidskontekst _ Feil! Bokmerke er ikke definert.	
8	Litteraturliste _____	78
9	Vedlegg _____	i
9.1	Vedlegg 1: Informasjonsskriv om gjennomføring av masterprosjekt _____	i
9.2	Vedlegg 2: Følgeskriv _____	ii
9.3	Vedlegg 3: Samtykkeerklæring for intervju _____	iii
9.4	Vedlegg 4: Tematisert intervjuguide _____	iv
9.5	Vedlegg 5: Observasjonsskjema: feltsamtaler _____	vi

1 INNLEDNING

Yrkesfagsfagene elektrofag og teknikk og industriell produksjon (TIP) er mannsdominerte fagfelt ved den norske videregående skole. I følge Statistisk sentralbyrå (SSB) tall, er 94 prosent av elevene gutter, og gutter velger henholdsvis: teknikk og industriell produksjon, bygg og anlegg, elektrofag, mens jentene ofte velger helse og oppvekstfag. Det vil si at det fortsatt finnes et kjønns-gap i utdanningene nevnt overfor. (ssb.no)

Når det kommer til utdanning, så tar deltar både jenter og gutter nokså stor grad, i Norge. Det vil si, kjønnene har like forutsetninger for å ta videre – og høyere utdanning.

Det kommer frem at 92,2 prosent av alle unge i alderen 16 – 19 tar et videregående utdanningsløp. Sterke utjevningen har ført til høy utdanningsdeltakelse i Norge. Forskjellen ligger altså i de ulike fagområdene gutter og jenter velger å delta i, på nåværende tidspunkt, med tanke på yrkesfagene ved videregående skole (Frønes og Kjølrsrud 2005:85).

Formålet med dette prosjektet er å prøve å få et innblikk i hvorfor enkelte jenter ved den norske videregående skole, velger utradisjonelle mannsdominerte yrkesfag (her: elektrofag og teknikk og industriell produksjon (TIP)). Problemstillingen her blir derfor: å velge annerledes: *På hvilken måte kommer kjønn til uttrykk i valg av utradisjonelle mannsdominerte studier og yrker.*

Fokuset vil gå på å finne ut av hvorfor jenter på videregående skole tekniske yrkesfag som; elektro eller teknikk og industriell produksjon. Av den grunn blir fokuset rettet mot valg av utdanning, med henblikk på muligheter, begrensninger samt forventninger og forutsetninger den enkelte informanten har. Grunnet dette vil det være interessant, om mulig, å få et innblikk i opplevelser og erfaringer den enkelte informant forteller om, og hvilken selvforståelse de har av eget yrkesfagsvalg via interesser og utdanning.

1.1 Lokus

For å gjennomføre dette prosjektet samlet jeg inn data fra to ulike skolen i Oslo. Altså har Norge vært mitt lokus. Grunnen til at jeg valgte å gjennomføre feltarbeidet i Oslo, skyldes at Oslo fylkeskommune hadde erfaring med prosjektarbeid innenfor arbeid med jenter i utradisjonelle yrker, da både tidligere elever, lærere og ansatte kjente til problemstillingen, og var opptatt av rekrutter jenter som ville ta utradisjonelle mannsdominerte yrker.

Av den grunn tenkte jeg at de hadde essensiell erfaring som jeg kunne dra nytte av, gjennom ulike samtaler. En mulighet jeg fikk delta på var et «Jentenettverk» i regi av ulike kvinnelige ansatte, kollegaer og andre som jobbet i bransjen, som var kvinner. Dette møtet ga meg innsikt i hva de som faktisk jobbet innen elektrofag og tekniske og industriell produksjon var opptatt av. Det ga meg muligheten til å reflektere over om de unge informantene som deltok i dette prosjektet fortsatt hadde de samme erfaringene som de som allerede var yrkesaktive. Dette syntes jeg ga meg et nyttig perspektiv, og god bakgrunnskunnskap og kjennskap til ulike utfordringer som fantes intern i de to bransjene. Fra dette møte lærte jeg at det var viktig med aktiv rekruttering, og at synlighet av jenter i utradisjonelle mannsdominerte yrkesfag var viktig, for å kunne påvirke andre jenter til å ta faget. I tillegg til dette hadde jeg innsikt i at de aktiv jobbet med å samle flest mulig jenter i samme klasse, slik at jenter traff andre jenter på skolen. Dette var et tiltak som hadde som formål å holde på jenter i mannsdominerte fagretninger, slik at de gjennomførte utdanningsløpet, samt å øke trivselen. Jeg fikk også innsikt i at jenter var med på å endre miljøet på skolen, ved deres tilværelse, da det ble et mer mangfoldig miljø.

1.2 Felt og rolle

Denne avhandling har vært basert på et feltarbeid jeg gjennomførte i Oslo. I løpet av januar til juli 2018 samlet jeg inn ulike data. Personlige intervju, feltsamtaler, observasjoner og feltnotater har bygd opp det empiriske deskriptive materialet jeg har benyttet meg av, for å beskrive samt analysere de aktiviteter jeg deltok i.

Dataen som har blitt presentert her er derfor et produkt av de notater og intervju jeg samlet inn. Det har også gått med tid til å transkribere intervju, samt analysere dataen som ble samlet inn, for deretter å trekke ut de data som var relevante for de tema jeg har valgt å ta for meg. Dette har jeg gjort med tanke på å kunne svare på problemstillingen presenter overfor.

1.3 Avgrensning av oppgaven

De fleste prosjekt må avgrenses, slik at prosjektet faktisk kan gjennomføres. Dessuten er det verdt å nevne at det har vært utfordringer knyttet til gjennomføringen av denne oppgaven. De begrensningen som har oppstått her er følgende: 1) å ikke få tilgang til den enkelte informants private sfære, 2) at det er et lite utvalg av informanter (grunnet lav yrkes deltakelse av jenter ved yrkesutdanningene elektro og teknikk og industriell produksjon, da det er flest gutter som tar faget (92,2 prosent gutter) (Frønes og Kjølrsrud 2005), (ssb.no).

1.4 Ethiske utfordringer ved datainnsamling

Når det kommer til informantene i dette prosjektet, har de alle blitt anonymisert. Dette vil si at navn og alder har blitt endret. Dette er et overveiende etisk hensyn, som ivaretar informantenes integritet, da de kan være lett gjenkjennelige grunnet det begrensede utvalget av informanter som faktisk var tilgjengelig. Den etiske avveining hviler på å ivare ta sensitive opplysninger, samtidig som hensikten med dette har vært å ivareta informantens identitet, da fokuset er på *valg av utdanning*, og ikke selve det enkelte individ.. Derav vil ikke informantene kunne gjenkjennes, til tross for at data om familieliv har blitt brukt, som da er privat informasjon (Bjørndal 2002).

Fordi minimal informasjon skal kunne spores tilbake til den enkelte informant, vil det være lite sannsynlig at dataene kan krenke eller skade de observerte og deltakende informanter. Dette er viktig her, fordi lydopptaker har blitt brukt. Og dette følgelig er data som er mye mer deskriptiv og inngående (Ibid).

I alle samtaler som har blitt gjennomført med lydopptaker har det vært med tanke og vekt på taushetsplikten. Av den grunn har jeg utarbeidet en samtykkeerklæring som alle informantene har blitt tildelt, hvor informantene blir *informert om (se vedlegg 1)*:

- Oppgavens formål og beskrivelse av den
- Gjennom hvilken institusjon prosjektet gjennomføres
- Informasjon om frivillig deltakelse
- Form for innsamling av data ved intervju (bruk av lydopptaker)
- All informasjon blir konfidensiell og anonymisert
- At det er mulig å kunne trekke tilbake informasjon som er gitt
- At intervjuet kan avsluttes når som helst

- At personlige opplysninger ikke vil være med i sluttresultatet
- At ingen vil ha tilgang til lydopptakene
- At ingen vil være identifiserbar
- Sletting av lydfiler gjort på båndopptaker

Etter at denne informasjonen ble gitt, ble det inngått en «samtaleerklæring for intervju i masteroppgave», som ble signert (se vedlegg 3).

1.5 Yrkesfaglig utdannelse

Ved oppnådd fagkompetanse i teknisk Industriell Produksjon (TIP) kan man oppnå og videre ta arbeid i følgende industrier: teknikk, shipping, bil, kjemisk prosess, og olje. I følge fylkenes informasjonstjeneste for søkere til videregående opplæring (VIGO), vil elever som tar yrkesfagsretningen TIP, og som fullfører med fagbrev lære følgende: «a) produksjonsplanlegging og produksjonsprosesser, b) om maskiner, kjøretøy og produksjonsutstyr, c) om kjemiske prosesser og kjemiteknikk, d) om helse, miljø og sikkerhet» (vilbli.no)

2 GRUNNLAGET FOR MASTEROPPGAVEN

Det store flertallet av befolkningen i Norge jobber, og ulike tiltak har blitt gjort for å skape og stimulere til likhet og like muligheter til utdanning og yrke. Statistikken viser at det er under ti prosent av kvinner/jenter som tar de mannsdominerte yrkene teknikk og industriell produksjon (TIP), samt elektro. Det er imidlertid ikke nok kunnskap om hvorfor det er så få kvinner som velger å ta disse utdanningsretningene.

2.1 Arbeid i et likestillingsperspektiv

Det har vært normativt at alle skal ha arbeid. Men hvem som kan gjøre hva, og hvilken type arbeid det er, har endret seg i takt med tiden. Stafettpippen har blitt gitt videre fra en generasjon til en annen. Så her blir spørsmålet: hva sier utradisjonelle mannsdominerte yrkesfagsvalg gjort *nå*, av jenter ved den norske videregående skole om samfunnet og tiden vi lever i. Og videre hva kan vi lære av dem?

I likestillingsloven kommer det frem at «loven skal fremme likestilling mellom kjønnene og tar særlig sikte på å bedre kvinners stilling» (Danielsen et al. 2015).

I «Moderne jenter. Tre generasjoner» skriver Harriet Bjerrum Nilsen og Monica Rudberg om hvordan de sosiokulturelle normer har endret seg gjennom moderniseringsprosesser, hvor forventninger og forutsetninger for kjønn kommer til uttrykk gjennom boken deres. De, i sin bok, tar leseren med på en reise som viser hvordan muligheter og begrensinger har påvirket *jenter valg gjennom generasjoner med tanke på arbeid og utdanning*. Ulike rolleforståelser har blitt utøvd ulikt, samtidig som de har vært kompatible med sin tid (Nilsen og Rudberg 2006).

Selv om det er vel førti år siden kvinner og menn hadde lovfestet rett til like muligheter, som skulle sørge for at kvinner ikke ble begrenset av sitt kjønn. 80 prosent av norske kvinner har lik mulighet som menn til å delta i økonomiske muligheter, ifølge rapporten «The Global Gender Gap» publisert av World Economic Forum året 2017.

Rapporten tar for seg kjønns-forskjeller i muligheter på områder som bl.a. helse, utdanning og økonomiske muligheter. Ifølge rapporten havner nå Norge på andre plass, med

en scor på 0.83 mellom forholdene likhet og ulikhet. I 2006 var scoren på 0.799, dette vil altså si at Norge aktivt har jobbet mot mer likhet mellom kjønnene, siden den første måling ble gjort. Med en score på 0.83 i 2017 på kjønns-indeksen, vil det si at Norge har en svært høy grad av likhet, når 1.00 er topp score. Det har vist seg at Norge aktivt har forbedret kjønns-gapet når det kommer til deltakelse i arbeidslivet. I 2018 ser vi at vi har tre kvinner i topposisjoner i den norske regjeringen. Statsminister-, finansminister-, og utenriksministerposten går alle til kvinner (Ibid).

Mønster for valg av mannsdominerte utradisjonelle yrkesfag, er ikke bare noe som kan fjernes med et pennestrøk. Og det er nettopp her det blir interessant å se hva den innsamlede dataen fra feltarbeidet kan si noe om, altså hvorfor velger enkelte jenter utradisjonelle mannsdominerte yrkesfagsretninger som teknikk og industriell produksjon eller elektrofag.

2.2 Studiets opplegg og tema

I denne oppgaven har jeg altså tenkt å ta for meg hvorfor jenter ved den norske videregående skole velger å ta de mannsdominerte fag 1) Teknikk og industriell produksjon, og 2) elektro. Fokuset i denne oppgaven har vært rettet mot hvorfor jentene har valgt utradisjonelle yrker. Med dette betyr det at problemstillingen har vært: på hvilken måte kommer kjønn til uttrykk i valg av utradisjonelle mannsdominerte studier og yrker.

Grunnen til at jeg har valgt å skrive om dette emne, skyldes at jeg ønsket å undersøke hvorfor noen jenter ender opp med å ta utradisjonelle yrker. *Valg av utradisjonelle yrker* har derfor vært hovedfokuset her. I tillegg til dette har begrensningen av oppgaven vært i forhold til kjønn (med dette mener jeg at det har vært utfordrende å få fatt i nok informanter som er jenter, og som tar teknikk og industriell produksjon eller elektrofag ved videregående skole i Oslo-området).

For å kunne svare på problemstillingen nevnt overfor, har jeg derfor valgt ut tre ulike forskningsspørsmål til denne oppgaven. Disse er:

Forskningsspørsmål:

1. På hvilken måte forteller informantene om sine erfaringer om hvordan det er å delta i et mannsdominert fagmiljø?
2. Hvilke erfaringer og tanker har de rundt eget fagvalg?

3. Hvilke holdninger og oppfatninger møter informantene i en yrkesfaglig sammenheng (utdanning/arbeid)

2.3 Bakgrunn og begrunnelse for valg av forskningsspørsmål

1. *På hvilken måte forteller informantene om sine erfaringer når det kommer til å delta i et mannsdominert arbeidsmiljø?*

Når det kommer til første forskningsspørsmål over, handler dette om hvordan jentene opplever og erfarer hvordan det er å være i et mannsdominert fagmiljø. Grunnen til at jeg synes at dette her er interessant er fordi det er med på å belyse de ulike erfaringer den enkelte informant forteller om. Dette er interessant fordi dette går på aspirasjoner som individet tilegner seg gjennom levde erfaringer som videre brukes i et arbeidsmarked hvor kompetanse er med på å kunne bygge opp under deres forståelse av seg selv. Identitet og arbeidsidentitet er mer eller mindre knyttet til tolkninger som skapes av erfaringer.

2. *Hvilke erfaringer og tanker har de rundt eget fagvalg?*

Når det kommer til forskningsspørsmål nummer to, vil jeg se på hvilke erfaringer og tanker jentene har gjort om sitt eget fagvalg for å få innsikt i hvorfor de har valgt som de har valgt. Dette kan være med på å gi innsikt i hvorfor ulike yrkesvalg tas av informantene. Dette bakteppe av informasjon kan være relevant for å få et holistisk bilde av deres yrkesvalg. Med dette tenker jeg på ulike samhandlingssituasjoner som har vært med på å forme deres meninger om yrke og fagvalg. Jeg vil derfor trekke inn de ulike individene og nettverkene som har vært med på å gi ulik informasjonsflyt gjennom ulike informasjonskanaler til informantene.

3. *Hvilke holdninger og oppfatninger møter informantene i en yrkesfaglig sammenheng (utdanning/arbeid)*

Samfunnkonteksten aktørene befinner seg i, er med på å forme ulike væremåter som påvirker valg av fagretning, med tanke på kjønn. Derfor kan det være interessant å se på den sosiale konteksten og miljøene disse fagretningene befinner seg i.

Jeg vil her se på hvordan jentene oppfatter seg selv, hvordan de blir oppfattet, og hvordan yrket oppfattes som helhet. Grunnen til at jeg velger å se på det, skyldes at dette valget er et utradisjonelt valg for jenter å ta, da fagretningene er mannsdominerte.

Hvis man belyser og ser på den enkelte informants holdninger og oppfatninger av de mannsdominerte yrkene: teknikk og industriell produksjon og elektro kan kanskje dette være med på å gi svar på problemstillingen denne oppgaven tar for seg.

De teoretiske perspektivene jeg vil basere den analytiske delen av oppgaven på er: kjønn, språk og minoritets/majoritetsforhold. Grunnen til dette, skyldes at det fremkommer empiriske data som kan kobles opp mot disse perspektivene.

3 METODISKEREFLEKSJONER

Det kvalitative forskningsintervju handler om å belyse og forstå informantene livsverden, ved å se på meninger bak hvordan informantene opplever og erfarer ulike aspekter ved de beskrevne fenomen.

3.1 Narrativ som kvalitativ metode

I denne oppgaven vil det analytiske perspektivet som anvendes være narrativ som metode. Jeg vil forsøke å analysere den empiriske dataen ved å bruke samtale og intervjuene som informantene har fortalt meg. Det er samtale og intervjuene informantene har fortalt meg som har gjort at problemstillingen kan besvares. Jeg ønsker å bruke narrativ for å fremme informantenes syn og forståelse av deres valg av utdanning. Her handler det om å få svar på hvorfor jenter velger mannsdominerte fagretninger (som elektrofag og teknikk og industriell produksjon (TIP)).

Narrativ som begrep handler om hvordan en fortelling blir strukturert. Det vil si, hvordan en historie blir fortalt muntlig. Narrativ handler også om den logiske oppbygningen en fortelling har, det vil si hvordan man muntlig forteller om noe. Det er en måte å strukturere språket på, hvor historiefortelleren tar i bruk det man synes er relevant for innholdet, og videreformidler budskapet til en andrepart.

Informantene er i ulike livsfaser. Noen er under utdanning og andre er i arbeid. Felles for informantene er at de har tatt mannsdominerte yrkesfagene elektrofag og teknikk og industriell produksjon. Historiene og samtale som utgjør den innsamlede dataen, handler om hvorfor jentene har valgt å ta utradisjonelle yrkesfag. Det handler om å prøve å få en forståelse av det de sier. Siden valget ble tatt før jeg møtte informantene vil historiene bære preg av hvordan informantene forstår sitt valg i retrospekt. Med et tilbakeblikk på valget blir samtale og intervjuene en konstruksjon av en fortelling som inneholder fortid (da valget ble tatt), nåtid (hvordan de forstår sitt valg i retrospekt), og fremtid (tanker de har om egne muligheter i fremtiden). Siden historiene er en samtale som er konstruert i ettertid, kan det være fruktbart å se på hvordan informantene forstår sin egen historie, og hvordan de forteller den. Her kan narrativ være en metode som kan brukes for å forstå fortellingene til informantene ved å se på hvordan de bygger opp disse historiene. Her vil det komme frem av informantene hva de mener og tenker om sin historie. De vil også selv fortelle det de vil, og

nettopp det vil være en måte å se på hva som er viktig for informantene å fortelle om sitt utradisjonelle yrkesvalg. Informantene vil fortelle en historie slik at det de forteller nok henger sammen med utvalgte fortolkninger av hva de mener og syns var relevant for hvorfor de valgte det de valgte. Slik vil de strukturere fortellingene på en måte som gjør at narrativ muligens kan avdekke og anvendes for å forstå fortellingene slik de fremkommer gjennom informantenes egen stemme. Det vil si at det her legges vekt på selve fortellingen til hver enkelt informant.

Møte mellom intervju spørsmålene og svarene som blir gitt blir da undersøkt for da å se om det forekommer ulike eller like referanser som kan gi svar på problemstilling og forhold rundt valgte tema.

Ved å ta i bruk narrativ som metode ønsker jeg å illustrere hvordan de ulike informantene tar fatt i sin egen fortelling, gjengitt med egne ord.

Ved hjelp av narrativ som metode vil de transkriberte intervjuene bli analysert. I lys av møte mellom tale og skrift er det mye som blir fraværende. Det vil si ulike typer kommunikasjon som mimikk, kroppsspråk, sanser, lukter, syn, lyd, intonasjoner og klang (Svennevig 2009). Konsekvensen av det er at samhandlingen mellom de ulike kommunikasjonsformene som tale og kroppsspråk ikke kommer godt nok frem. De innholdsrike opplevelsene som den muntlige kommunikasjonen er i, mister da muligens mye av konteksten utsagnene utspiller seg i. Og da vil mye av dataen rundt fortellingene og samtalenes kontekst usynlig gjøres, da de er vanskelige å rekonstruere igjen slik det var. Noe som igjen kan føre til at mye av den kroppslige og sansbare kommunikasjonen blir mindre synlig i teksten, mens utsagn og ordene og selve de verbale utsagnene blir fremhevet og synliggjort (Møller og Vagle 2003).

Grunnen til at narrativ som metode blir brukt her skyldes at intervju og samtaler har vært dataen som blir anvendt. Fordi tema som blir tatt opp i denne oppgaven ikke kan observeres (direkte), da valget av yrke allerede er tatt, må prosessen forstås i retrospekt gjennom feltsamtaler og intervju for å få innblikk i hvorfor informantene har valgt som de har valgt. Disse samtaler og intervju som er transkribert vil bli forstått ved å se sammenhenger som fremkommer.

Tolkning og mening. Vekslinger mellom forståelsesaspekter
Når det kommer til bruk av den kvalitative metoden, er hensikten å finne de dypere anliggende grunner til hvorfor og på hvilken måte individer handler på, med henblikk på de sosiokulturelle strukturer. Ved å rette blikket mot slike fenomen gis det et innblikk inn i forhold som angår mennesker. Disse mellom-menneskelige forholdene som belyser hvordan individer skaper og konstruerer meningsutvekslinger gjennom handling og tolkning. Ved å ta i

bruk narrativ som metode, vil dette kunne være med på å vise til hvorfor informantene erfarer, tenker og fortolker sine opplevelser.

Den kvalitative metode er altså med på å se mer følsomt på den informasjon som samles inn, om en liten gruppe eller få mennesker. Det handler om å samle inn opplysninger og gjengivende data, som er mer eller mindre usystematisk og ustrukturert. Ved å ta i bruk en slik framgangsmåte vil man kunne oppdage det særegne eller avvikende. Ved å se direkte på det som skjer og utfolder seg, får man en nærere forhold til omgivelsene, og således et livsnært syn. Det er her møte mellom erfaringer fra informantene sin side, og de fremstillinger og forståelser blir satt i fokus. Ved å delta aktivt i prosessen ved bruk av den kvalitative metode, vil forskerøyet være deltakende.

For å forstå det fenomenet som denne oppgaven tar for seg, har det vært viktig å få en slags innsikt i informantenes yrkeslivsverden på deres premisser. Det handler om å forstå deres egne *opplevelser*, altså hvordan de erfarer sin egen hverdag, og hvordan de forholder seg til den. Gjennom narrativ har det vært mulig å få innsikt i deres oppfatning av opplevelser og erfaringer de har gjort seg, gjennom deres egen fortelling om valg av studieretning og fremtidig yrke. (Aaslestad 1999)

Denne oppgaven har blitt bygd opp ved hjelp av den kvalitative metode, og videre har fokuset her rettet seg på å bruke narrativ. Med narrativ som metode i dette prosjektet, har det vært mulig å se på hvordan ulike aspekter ved sosiokulturelle konstruksjoner former individuelle valg av yrke og utdanning. Narrativ har vært med på å belyse de ulike former for forståelse og tolkninger som ulike aktører bruker for å forme sine valg. Det har vært viktig for å forstå den fortellingen informantene formidler og forklarer sine handlinger basert på sine livserfaringer. Disse livserfaringene har rot i de underliggende årsaker som omhandler hvorfor informantene gjør som de gjør, ved å se på relasjoner til andre individer i deres eget nettverk, og hvordan disse har vært pådrivere og påvirket aktørenes valg, det være seg de ulike samfunnsstrukturer som institusjoner, familie og venner, og andre grupper som rådgivere i den norske skole.

Altså har narrativ vært en metode som knytter sammen situasjoner og atferd, og som videre gir innsikt i de dypere anliggende menneskelige forhold og funksjoner som viser til de sammenhenger som oppstår i valg av yrkesretning. Av den grunn at narrativ har vært et verktøy som har gitt innsikt i de mellom-menneskelige relasjoner som viser til hvordan disse forholdene og opplevelsesdimensjoner har vært nyttig her. Muligens kan dette være med på å belyse årsakssammenhenger oppfattet som innflytelser og forventninger, sett ut i fra de ulike vinklingene de ulike informantene har omkring sin versjon av deres egen yrkessituasjon

(Hammersley og Atkinson 2004).

3.2 Fra tale til tekst

Når det kommer til innsamling av data, har transkripsjoner av intervju og feltsamtaler vært viktige for å få frem informantene sin fortelling om eget utdanningsvalg. Dette skyldes de detaljerte beskrivelser som kommer frem av feltsamtalene. Fordelen med lydopptak er muligheten til å kunne holde fast på samtalens innhold som helhet. Det handler om å kunne ha nøyaktige data om utsagnene, og beholde de slik de ble uttalt i øyeblikket. Lydopptakene er med på å begrense feiltolkninger, eller omformuleringer av det informantene har sagt. De utsagn som kommer frem ved bruk av lydopptak blir registrert slik aktørene selv uttalt seg, med de ord og uttrykk de har valgt. Det er med på å gi en innsikt i deres eget språk, og deres egen selvforståelse i den kommunikative samtale. Informasjonen som da blir registrert er da informantenes egne stemmer.

Fordelen med lydopptak er at den ikke begrenses av egen hukommelse, da situasjonen registreres som den er. Rikdommen av detaljene fremkommer er med på å gi muligheten til videre og senere refleksjoner rundt samtalen, og de erfaringer gjort, som nyanserer.

Lydopptakenes fordel er at de kan brukes som en kilde til innsikt, ved at man kan gå tilbake og lytte på nytt det som ble sagt, og da korrigere ulike oppfatninger og fortolkninger man kan ha gjort på forhånd og underveis. Dette er med på å gi dypere forståelse og innsikt i samtalen, og samtidig muligheten til å fordype seg i informasjonen som kommer frem av lydopptaket.

Ved å ha opptak av samtalen, kan de dataene som fremkommer, fremvise en slags representasjon av virkeligheten, selv om «virkeligheten» vanskelig lar seg kopiere. I samtale med informantene er det også slik at situasjonen og konteksten farger de ord og ytringer som blir nedtegnet. Derfor er også lydopptak begrensende som metode, for å fange opp det som «egentlig» er, både fordi samtalene er begrenset av 1) de operasjonelle føringer som er satt, og 2) teknologiens muligheter til å registrere det som foregår, og hvilke lyder som faktisk blir registrert. Data som blir registrert begrenses altså av 3) hvor lydopptakeren er plassert, og hvilke spørsmål som blir stilt. Disse valgene er med på å vinkle samtalen, og begrense hvilke data som får rom til utfoldelse, ved bruk av ulike fokuselementer som føringer for samtalen som for eksempel 4) valg av tema. Samtidig vil også bevisstheten rundt at samtalen blir registrert vært et element som gjør at informantene sensurerer seg selv, ved å tydelig se at opptaksutstyr er tilstede (Dalen 2011).

Ytterligere faktorer som påvirker samtalen fra informantenes side kan også være 1) kjennskap

og erfaringer rundt intervju, som situasjon, 2) graden av tillit mellom forsker og informant.

Ved å begrense samtalens kompleksitet, har det blitt en-til-en intervju. Dette har blitt gjort, for å begrense antall faktorer som kan skape «støy» i lydopptaket, slik at samtalen blir klarere og tydeligere, og dermed lettere å registrere som en helhetlig informasjonskilde, med færrest mulig faktorer som påvirker lydopptaket. Dette er gjort for å øke mengden rådata som er mulig å få fatt i, og ha minst mulig forstyrrende elementer som påvirker form og innholdet i intervjusituasjonen.

Med tanke på valg av tema for oppgaven, er det viktig å bemerke seg at den ikke kan gjennomføres ved bruk av observasjon, i det tilgjengelige tidsrom for gjennomføringen av oppgaven. Dette skyldes at det ikke er mulig å observere jentene i det de velger å ta utradisjonelle utdanningsvalg, altså når de valgte de mannsdominerte yrkene: teknikk og industriell produksjon og elektro på ungdomskolen. Jeg har kun hatt tilgang til informanter som hadde realisert valget av utdanningsretning på den norske videregående, når de selv allerede hadde begynt på skolen, da jeg ble kjent med dem.

Grunnet dette, og videre et ønske om å få svar på problemstillingen presentert i denne oppgaven, har det derfor vært et nødvendig rasjonalisert operasjonelt valg å bruke narrativ som metode, med tanke på innsamling av rådata i feltsamtaler og intervju som kan nyttiggjøres, ved å få svar på forskningsspørsmålene oppgaven her tar for deg.

3.3 Fremgangsmetode

1. Forberedelser: dvs. valg av tema for intervju spørsmål. Deretter jobbet jeg med å lage intervjuguide, slik at alle spørsmålene ble stilt likt for alle. Personlige intervju ble brukt, og disse var ikke stedsspesifikke, dvs. intervjuene ble gjennomført når og der det passet for informantene.
2. Gjennomføring: intervjuene ble gjennomført via ansikt-til-ansikt, og ble tatt opp på båndopptaker. Deretter ble disse anonymisert og transkribert. Alle intervjuene er kodet, slik at navn og alder er endret for å ivareta informantenes identiteter, da de er lett gjenkjennelige.
3. Avslutning: ved bruk av de personlige intervjuene, feltsamtaler og andre feltnotater, har jeg prøvd å forstå de deskriptive data gjennom en konklusjon, som blir presentert i slutten av oppgaven. Det handler om å forstå hvorfor jentene har valgt slik de har gjort. Det handler om å forstå hvorfor informantene gjør det de gjør. De store spørsmålene rammes inn i *hvorfor jenter velger utradisjonelle mannsdominerte yrker*. I tillegg til dette har det

vært viktig å svare på de tre forskningsspørsmålene i denne oppgaven.

3.4 Utvelgelse

Når det kommer til valg av målgruppe, hadde jeg valgt å ta kontakt med ulike skoler i Oslo. De ulike skolene som jeg valgte å ta kontakt med, samt dra til, måtte ha teknikk og industriell produksjon (TIP) og/eller elektrofag. I tillegg var det viktig at det fantes jenter som tok faget på skolen, på det tidspunktet. Deretter var det neste kriteriet utradisjonelle yrkesvalg, derfor falt valget på TIP/elektro, etter gjennomgang av litteratur om utdanningsvalg med få andel kvinner/jenter.

Når det kommer til antall informanter som har vært med, har det vært en liten gruppe kvinner/jenter. Utvalget av informanter som var passende for prosjektet var begrenset, og det var noe frafall på grunn av sykdom, samt andre som ikke ville delta i prosjektet på grunn av sosiale utfordringer. Informantene har ulik alder, men felles for de, er at de har tatt enten elektro eller TIP. Av de tjue som jeg hadde tatt kontakt med, og som ønsket å stille opp, ble det i alt gjennomført ti intervju. Dvs. av de potensielt tjue informantene som viste interesse for og ønske om å delta i prosjektet var det kun ti informanter som faktisk gjennomførte intervju, og ti som ikke valgte å delta av ulike årsaker. Tre meldte avbud, og de resterende svarte ikke, eller ombestemte seg.

Når det kommer til innsamling av data ble dette registrert som feltsamtaler, notater og intervju som ble tatt opp på elektronisk båndopptaker. Intervjuene ble transkribert de tre siste ukene av prosjektet.

I den strukturerte intervjuguiden jeg produserte til prosjektet, er alle stilt de samme spørsmålene, på samme måte, og i samme rekkefølge. Dette ble gjort for å unngå å ha særlig innflytelse på informantens stemning/svar/inntrykk. Jeg har etter beste evne prøvd å være nøytral i møte med informanten, ved å ikke lede/antydde eller tillegge informasjon som kan vikle data på en måte som ikke er i trå med informantens fremstilling av fortellingen.

3.5 Refleksjoner rundt datainnsamling

Når det kommer til målgruppen, vil det være relevant å nevne at de er fra ulike skoler, har ulike oppvekst-vilkår og relasjoner. I tillegg spiller også alder inn her, med tanke på hvordan informantene forstår spørsmålene som blir stilt. At spørsmålene blir forstått på en annen måte enn det som var tiltenkt må derfor tas med i betraktning her, som videre kan føre til svakheter når det kommer til intervju som metodisk verktøy.

I tillegg er det verdt å merke seg at det har gått en del tid siden informantene faktisk tok valget, og at de muligens hadde svart annerledes på det samme spørsmålene da-nå, og at det videre kan tenkes at de også vil kunne svare på helt andre måter, med annet innhold og refleksjon med noen års mellomrom. Når selve spørsmålenes svar hviler på selvopplevde erfaringer og egne narrativ, er det videre vanskelig å kryss-sjekke data opp mot andre referenter, og i så måte hviler data på 1) hva informanten husker, 2) hvordan informanten fortolker og konstruerer historien i retrospekt, 3) på hvilken måte informanten forteller historien, 4) hvor dypt forankret disse minnene er.

Hvilke oppfatninger og forventninger informanten hadde, og hva resultat faktisk ble kan være med på å farge dataene som kommer frem via narrativ. Hva den virkelige historien er, og hvordan det i virkeligheten skjedde vil være vanskelig å rekonstruere.

Disse levde fortellingene er derfor komplekse konstruksjoner av påvirkninger i samspillet med (og mellom) samfunn, omgivelser og individ. På en annen side vil også de personlige fortellingene individene forteller kunne tenkes å være målbare ved bruk av sammenligner mellom informantenes narrativ ved å se på om deres erfaringer sammenfaller, og da kunne peke på noe der ute eller noe ved det individuelle som kommer til uttrykk via ulike forståelsesmønstre og handlingsgrunnlag.

Det kan her også handle om å bli sett og hørt, og gi styrke til samtalen og dialogen mellom individ og samfunn, hvor ulike erfaringsbaserte stemmer løftes opp og frem, som ellers kan tenkes hadde vært fraværende eller stille. Og slik at intervju bringe frem en mer nyansert forståelse av hvorfor mennesker velger det de velger, ved at deres historier skrives inn i litteratur.

Slik kan man se til likhetstrekk ved å undersøke sosiale data, som kan gi svar på hvordan de individuelle fortellingene er vevd sammen. Og det er derfor viktig å samle inn sosiale data som har visse fellestrekk for å kunne hente ut mønstre for atferd som kan gi svar på *hvorfor* noen velger som de gjør. Altså er det viktig med en slags felles bakgrunn for å danne seg et bilde av hvordan erfaringene kan fortolkes og forstås holistisk.

De deskriptive innsamlede data samlet inn under feltarbeidet, altså informasjon, er rådata som kan struktureres og prosesseres for å generere anvendbare data, som blir til analysen i denne oppgaven. Ved å genere kunnskap ved å bruke narrativ kunne informantenes fortellinger kunne gi innsikt i *hvorfor enkelte jenter velger mannsdominerte yrker*. Kunnskapen som oppstår i møte med informantene fordi de kan fortelle og gi informasjon om 1) kontekst, 2) bakgrunn, 3) den fortalte historien, 4) og bakgrunn for valg. Denne informasjonen som samles inn vil kunne nyansere og vise til forskjeller og likheter som fører

til valg av slik yrkesutdanning.

Ved bruk av informantenes egne fortellinger, vil de deskriptive data som fremkommer gjennomgås analytisk ved bruk av narrativ som metode, altså deres egne opplevde gjengitte fortellinger.

4 PERSPEKTIVER PÅ MINORITET/MAJORITETSFORHOLD. Å VÆRE JENTE I GUTTEDOMINERTE STUDIER

«[...] ja det kommer helt an på hvem du er egentlig, ikke kjønn i det hele tatt.

Så, det er ikke noe lettere enn for gutter. Men du må ha riktige egenskaper.» (Mari)

I dette kapittelet blir det anvendte forskningsmaterialet som fremkommer fra informantenes fortellinger brukt som data til å analysere fortellingene. Her vil informantenes stemme bære det empiriske kapittelet. Det er gjennom deres ord og utsagn samt refleksjoner rundt egne erfaringer, som har blitt transkribert og videre da analysert, at resultatene fremkommer. Dette vil være med på å belyse de empiriske forskningsspørsmålene. Jeg vil i tillegg til dette, se på hvordan informantene svarer på spørsmål med henblikk på nåtid/fortid/fremtid, der det er mulig å belyse dette fra en slik vinkling.

1. På hvilken måte forteller informantene om sine erfaringer om hvordan det er å delta i et mannsdominert fagmiljø?

Det hele starter med en samtale i gangen. Et slikt møte som skjer spontant. Mens mange av elevene dukket opp i gangen etter at den første delen av skoledagen var over, satte Linn seg. Det var mye bråk og støy i rommet. Høylytte gutter, av ulike etnisiteter. De tok mye plass, og var ikke redd for å være litt hardhendte med hverandre, der de knuffet og dyttet på hverandre, mens andre skrek etter noen på andre siden av gangen. Linn skrek ikke. Hun virket ikke særlig brydd om alt støyet som omkranset rommet. Det gamle slitte bygget kastet lyden godt rundt seg, men hun satt bare rolig for seg selv, nesten som om lyden ikke var der.

Det var en del prat i gangen, men Linn satt bare for seg selv. Jeg så på Linn, og satte meg ved siden av henne. Vi hadde snakket før, og blitt kjent. Hun hadde takket ja til å være med på prosjektet, og kunne godt tenke seg å være med på intervju også.

4.1 Linn

Linn er atten år, og kommer opprinnelig i fra Oslo. Hun er en norsk jente med brunt langt hår. Linn har valgt å ta faget bilskade og lakkering på teknikk og industriell produksjons-linjen [TIP]. Linn sine foreldre jobber begge som selvstendig næringsdrivende, og har eid ulike firmaer opp gjennom årene. Linn husker ikke eksakt hva det var de jobbet innfor, men hun

nevner av moren hadde et firma, og faren hadde noen firmaer før. Hun forteller at de snakket mer om hva slags utdanning hun ville ta selv. « [...] *Det var mer det jeg ville, og hvis det var det[gå på TIP] jeg ville så var det greit.*». Hun forteller videre at moren hennes støttet henne godt i det valget hun hadde tatt. Linn er fornøyd med det yrkesvalget hun har tatt, og sier «*jeg valgte det fordi yrkesfag, det er bedre enn studiespes[ialisering]. Fordi da er du aktiv og du jah..jah*». Linn ler. Linn virker avslappet og fornøyd. Hun føler ikke et spesielt press til å være noen måte, men blir oppfordret til å velge det hun vil. En holdning om at det er greit å være den man er av Linns foreldre, for hun får lov til å ta den utdannelsen hun vil tilslutt etter mange samtaler. Å få velge hva man får gjøre, ved at det blir godkjent signaliserer at det er greit å være den man er av sine nærmeste. Linn har fått innpass hos de andre elvene, og behersker den sosiale omgangsformen som majoritetsungdommen på skolen bruker. De normer for atferd som hersker på skolen virker forankret i et mannsdominert fagmiljø. Dog kjenner Linn godt til disse former for sosialisering. Hun forteller at noen av hennes erfaringer har hatt noe å si for hennes yrkesvalg. «*Ja det ville jeg tro, for jeg var ikke akkurat den mest jentete [jenten] når jeg var mindre. Så jeg ville ha sagt at det har noe å si. [...] Jeg var ikke rosa-jente. Jeg var ikke som alle de andre jentene. Det var ikke sånn at jeg spesifikt brydde meg om tingene var for jenter eller gutter. Så det var ikke så stor forskjell for meg, jente – og gutteting og alt det der. Så jah*».

Væren og språk, måten å bruke interaksjon på i møte med en maskulin kontekst kan betraktes som en subtil markør for ferdigheter, som da videre gir innpass inn i den gitte sfæren hun navigerer i. Dette kommer til uttrykk ved at Linn snakker om hvordan hun har det og opplever miljøet rundt seg. Linn forteller at hun har det bra på skolen, og forteller om hvordan det er å jobbe i et mannsdominert arbeidsmiljø. «*Det er gøy. Det er bra folk der. Alle kommer overens. Og, hvis du liker arbeidet, så, kommer du deg videre*».

Linn sosialiserer like mye med begge kjønn. Hun har en venninne i klassen, og resten er gutter. Hun forteller dog, at hun likevel tilbringer mer tid med venninnen sin enn de andre guttene.

4.2 Camilla

Det er på en feltsamtale at jeg blir kjent med Camilla. Camilla kommer opprinnelig fra Kongsvinger, men er født og bor nå på Lørenskog. Camilla har bodd i Kongsvinger i ti år. Camilla har i likhet med Linn valgt å ta fag ved Teknisk og industriell produksjonslinjen. I motsetning til Linn, har Camilla valgt å ta faget kjøretøy, som da blir hennes fordypning.

Camillas mor er utdannet som kokk, og stefaren er utdannet som personlig trener. Faren er ikke med i bildet. Camilla forteller at de begge har utdannet seg i senere tid, eller «*i de seinere årene*» som hun sier. Hun bor ikke hos sine foreldre for øyeblikket, og har dermed fått en litt annerledes livssituasjon. Camilla beskriver det slik «*[...] Også besteforeldrene mine som jeg bor hos, som er mine egentlige foreldre, hvor bestefar akkurat har pensjonert seg, og bestemor er kunstner*». Camilla forteller at hennes foreldre har vært veldig støttende og oppmuntrende omkring hennes valg av utdanning. De hadde en god holdning til valget sitt, Camilla sier det slik: «*Øh.. kjempe supportive oog...bare kjør på..fynn noe du klarer og gjøre, og bare stå på*». Camilla kommer ikke på at foreldrene hennes hadde noen forestillinger om hennes yrkesvalg, og utdanning. Det var ingen fastsatte rammer eller press fra foreldrene til å ta en spesifikk utdanning. Camilla forteller:

Camilla: Jeg hadde vel ikke noe sånn...veldig. Det var jo forutsatt sånn egentlig fordi jeg gikk på studiespesialiserende, så da var det jo forutsatt at jeg skulle prøve å bli noe.. Det var en periode jeg hadde lyst til å bli politietterforsker. Også.. det var i mange år..også var det mere drive å kode litt oog bli sånn ingeniør og sånne ting, men så fant jeg ut at, jeg klarer ikke å sitte så lenge stille. Jeg blir så sliten på skolen og det er sånn, da føler jeg at jeg valgte noe som..gjør at jeg kan gjøre noe, fordi jeg har ADHD så jeg må gjøre noe kanke sitte stille i ti timer lissom, så er det ehm greit å ha noe å skru her.. også gjør du den oppgaven [en oppgave] også går du til oppgaven [en annen oppgave] og det er liksom ikke, du sitter å gjør det samme hver dag.

Jeg spør Camilla om de snakket om utdanning i familien, og hun svarer slik:

Camilla: Jaa, vi har vel snakket om deet..en del..sånn eh..tanke på hvordan jeg ska trives og hvordan jeg ska komme meg fram og hvordan jeg ska bli ferdig og sånn [..]. Første gang jeg gikk på videregående så ble jeg tvunget [til å ta studiespesialisering på videregående skole] av fosterfamilien jeg bodde hos. Der var det ikke snakk om å gå på noe annet enn studiespesialiserende [trekker inn pusten] men når jeg...så fullførte jeg studiespesialiserende, det er bare ett fag som jeg har strykt i, så det er bare å gå opp igjen, så har jeg alt. Så da var det bare ..hmm.. når du kommer ut av videregående da, så hadde jeg et friår, og da fikk jeg litt tid til å tenke oog fikk satt meg litt mere inn i det, og gjøre som jeg ville, og ikke bare som jeg får beskjed om.

Jeg: Hadde bosted noe å si for hvorfor du valgte den utdannelsen du valgte?

Camilla: Mmmhh mm..jeg vi nå tro jeg har fått mer informasjon om TIP faget fra den barndommen jeg har hatt, fordi der jeg bodde, i Kongsvinger så er det jo mye biler, og det er mye sånn råning og..så da er jo barn fra fem års alderen som er sånn super interessert i biler og sånn. Og det er jo det jeg har vokst opp, gått i klasse med, og sett på skolen og sånn, så da har jeg.. fått.. informasjon så jeg vet noen lunde om hva vi skulle drive med.

Camilla trives med ulike individer, og har opplevd forskjellige miljø oppgjennom oppveksten. Men det er særlig en ting som hun gjerne vil fremheve. Og det er nettopp det at hun trives best med gutter «*Jeg legger ikke så mye merke til det sånn, sett fordi eh.. gjennom oppveksten og sånn så har det vært mest guttevenner, fordi eeh.. jentevenner er litt sånn.. litt mye drama litt mye sminke og mote, er ikke så veldig interessert akkurat i det liksom.. på samme måte.*» Det er ikke slik at hun misliker jenter på noe måte, men hun opplever jentemiljøene som mer stressende og slitsom. Hun liker fraværet av store subtile konflikter, og ønsker at ting løses med en gang. Av den grunn har hun gjennom oppveksten trivdes å være mer i guttemiljøer, da hun opplever bedre trivsel der. Dessuten har hun også fått innpass i slike miljø, fordi slik hun ser det «*[..] er ikke så veldig interessert akkurat i [det] der [det andre jenter gjør] liksom..på samme måte*». Camilla beskriver miljøet slik: «*Ehmm..... Jeg ser det [at] jeg har lagt merke til at guttene på skolen her er veldig flinke, hvert fall noen av de eldre liksom, men så er det jo de som bare løper rundt ooog..tuller ooog..sånn da så det er jo*». At hun trives også på skolen er noe som kommer til uttrykk, men det er ikke alt hun er like fornøyd med: «*[..] hvis du først jobber med folk [på skolen som er] interesserte [i det de gjør og], som vil faktisk gjøre noe [på skolen], så er det kjempegreit men hvis [man] jobber med noen som driter i det [å arbeide med utdanningen på faglinjen], så er det ikke veldig gøy*».

Camilla forteller at hun valgte Teknikk og industriell produksjon som linje siden hun hadde kjennskap til yrket, noe som gjorde det lettere å ta nettopp det valget. Hun forteller: «*Og da var det liksom mere det at jeg velger heller noe jeg vet litt om, og kan se for meg å gjøre, enn noe som jeg har hørt bitte litt om.. tror jeg kan gjøre, også er det egentlig ikke passer*». Camilla virker fornøyd med det valget hun selv har tatt og opplever at arbeidsmiljøet stortsett er greit, og at det er slik som alle andre arbeidsmiljø; de har sine utfordringer. For Camilla har det vært viktig å kunne jobbe med gutter. Hun fortrekker nemlig å jobbe med gutter fremfor jenter. Dette skyldes at hun selv opplever at hennes interesser og guttenes interesser sammenfaller. Hun føler at det er lettere å snakke med gutter, fordi de har mange felles referansepunkt og interessert. Dessuten virker det utfordrende å møte andre jenter som har samme interesser som henne, da det er få jenter som tar mannsdominerte fag, siden de er interessert i det.

Camilla nevner videre at hennes interesser inneholder blant annet å konstruere og rekonstruere datamaskiner. Hun forteller at det ikke er så mange jenter som holder på med data på den måten, og at det derfor er lettere å finne seg venner som er interessert i det samme og som er gutter. Camilla nevner også at hun kommer overens med de fleste gutter, så lenge

«Jeg kommer som regel sånn overens med de fleste, så lenge det ikke er liksom, helt dritt mot [folk], eller som bare ignorerer, liksom, også, hvis vi kommer til snakk med en person».

Camilla forteller videre at hun ofte har hatt guttevenner, og at hun vokste opp med gutter også i barndommen sin. De var interessert i det samme som henne. Camilla har alltid likt biler. Men det er gamle biler hun liker best. Hun drømmer om å jobbe med å restaurere gamle biler. Drømmen hennes gjør at hun har noe å se frem til. Hun pleier å følge med på bilprogrammer, for da har hun noe å se frem til. Det handler litt om å leve seg gjennom bilprogrammet, og faktisk få se hvordan det gjøres. Det eneste hun bemerker og skulle ønske at programmene kunne vise er en faktiske måten de skrur bilene fra hverandre på, og setter de sammen igjen. Camilla er nemlig mer interessert i det tekniske aspektet ved bilene. Her forteller Camilla tydelig at hennes interesse for bil har vart fra barndommen og opp til nå.

Jeg: Er det noen i familien eller andre som har hatt interesse for tekniske yrkesfag?

Camilla: Eeeh..tekniske..mm.. Onkelen min på den ene siden driver og lager.. eh..husker ikke helt akkurat nå hva han driver med, men han har jo hvertfall drivi med mye sånn, elektronikk da, istedenfor dette her, så er det mye mer sånn..tele.. telefoner og alt sånn der med å koble inn og, de koble inn greier og sånn, også og, onkelen min er jo også, og bestefar er jo også liksom tekniske i hva de er interesserte i så, så har jeg liksom opplevd mye sånn derre åå sjekk nå har vi fått noe nytt nå, og bestefar har jo sånn liten, ja det er litt kinda like a motherboard [hovedkort] da, på en pc, og så driver de, også koder, og så blir det koblet til, også lager en lyd og lys, og alt sånn og, også bestefar er jo utdanna taktekker da. Jeg vet ikke om det er no, det mannsdominerende [yrke] da.

Det handler også her om at Camilla har tilegnet seg en måte å være på som gir henne innpass inn i et mannsdominert miljø. Hun kan normene, språket og de skjulte kodene. For henne er ikke dette miljøet noe ukjent, men heller noe trygt og kjent. Av den grunn har det ikke vært vanskelig for Camilla å velge et utradisjonelt mannsdominert yrke.

Camilla forteller her at tekniske yrker alltid har vært en del av hennes oppvekst. Hun nevner både sin onkel og bestefar som har hatt tekniske fagbakgrunner. Hun forteller også at hun hele tiden har hatt guttevenner og derfor trives godt å jobbe med gutter. Hun trives å jobbe med gutter fordi hun liker måten de omgås hverandre på, som er en måte hun selv sosialiserer på, og kjenner seg selv igjen i. Hun var og er fortsatt interessert i bil, og av den grunn har hun valgt å jobbe med bil.

2. Hvilke erfaringer og tanker har de rundt eget fagvalg?

Når det kommer til valg av utdanning har det vært med innflytelse som stort sett har kommet fra hennes familie og venner. Hun forteller at overgangen fra ungdomsskolen til videregående skole ikke var seg så grei, og det var svært manglende informasjon hun hadde fått. Det var ikke på grunn av de svarene hun fikk fra skolens rådgivere som var avgjørende for hennes skolevalg. Hun beskriver situasjonen med å tilegne seg kunnskap om de ulike yrkene som frustrerende. Det er prosessen som frustrerer henne mest, og vanskelighetsgraden i å få nok innsikt i de ulike yrkene. Hun opplever at informasjonen er manglende. Det vil si, hun opplever at dersom man selv ikke har kjennskap til fagene, yrkene og deres innhold, er det vanskelig å få oversikt og innsikt i hva du faktisk går til, noe som påvirker livet. Hun anser dette valget som stort og avgjørende, og har derfor lite forståelse for hvorfor informasjonen ikke er bedre. Camilla forteller blant annet:

Jeg: Fikk du noen informasjon om utdanningsretninger fra rådgivere på ungdomsskolen?

Camilla: (puster inn)...mmm.. nei, det synes jeg var noe av det dummeste jeg har opplevd, det var overgangen fra ungdomsskolen til videregående, med så liiiiite informasjon som vi fikk og sånn, i forhold til å [?] men så gikk jeg i kongsvinger da. Det er helt annet fylke og kommune. Det var så dårlig opplagt med hvordan vi skulle finne ut å velge fag fordi det var, vi sku besøke tre skoler, fordi det var tre skoler i nrområdet, og da var det du valgte, tre ting, tre forskjellige som du var interessert i å se på, og så dro du dit og var der, i noen timer, også på..men du får ikke noe ordentlig informasjon om andre valg hvis du kanskje ikke vet at du hadde vært interessert i, går på det da, for det er jo, du finner ikke ut om du er interessert i noe, med mindre du får informasjon. Hører du bare: ja de driver og mekker på bil, så høres ikke det så veldig spennende ut.

Camilla forteller at det var hun selv som tok initiativ til å møte rådgivere for å få hjelp til å finne noen hun kunne snakke med. Hun ville gjerne vite hvor mange skoler som var i nærheten, og hvilke muligheter hun hadde for å ta det faget. Hun var bekymret for at hun ikke skulle få tilbud om skoleplass, da mange av linjene på teknikk og industriell produksjon har begrensede plasser, og utdanner få elever om gangen. Camilla forteller videre at hun hadde tatt seg fri ett år, før hun selv hadde klart å bestemme seg for hvilken linje hun ville ta. Når Camilla kom i snakk med en rådgiver på skolen ble hun fortalt om et tilbud som fantes for jenter. Rådgiveren kjente til en skole som prioriterte å rekruttere jenter, slik at det skulle være mange nok jenter til at de ikke følte seg som en synlig minoritet, men som en naturlig del av miljøet. Etter at hun hadde snakket med rådgiver bestemte hun seg for å prøve. Camilla hadde nesten fullført studiespesialiserende, det vil si hun manglet én karakter fra å ha fullført vitnemålet. Slik forteller Camilla sin refleksjon rundt hvordan skolegangen og valg av utdanning og yrke ble til:

Camilla: jeg hadde friår, også fant jeg ut hva jeg skulle, og så er det sånn derre eeehh.. Jeg vet ikke om jeg kan søke eller noen ting. Det eneste jeg kan gjøre er å snakke med den ene rådgiveren der også håpe atte..vi kan fikse det og det gjorde de. Ja fordi at det.. denne skolen her tar inn eeh.. *jenter*, de har satt av sånne ekstra plasser til *jenter*, folk som hopp[er av], som bytter fra studiespesialiserende eller andre fag, eller som har fullført, og vil fortsatt gå, de har liksom prøver å få flere jenter og sånn ut i yrkesfaget her, så da prøver de å sette noen plasser sånn hvis det kommer og det er plass, så er det bare rett på ikke sant, i forhold til mange andre skoler hvor, det er, du kommer bare inn hvis det er en ledig plass liksom..

Når det kommer til valg av mannsdominerte yrkesretninger tror Camilla at det skyldes interessen for bil kan ha mye å si for rekrutteringen inn mot Teknikk og industriell produksjonslinjene. Det er mange fag å velge mellom men mange av fagene har til felles at de har med motorer samt ulike elektroniske maskiner å gjøre. Hun tror også at det har med det rent praktiske arbeide å gjøre. For når man jobber i praktiske yrker med maskiner og motorer blir man skitten. Dette kan påvirke hvordan yrke blir forstått. Camilla nevner også at du må bruke kroppen som et redskap for å utføre arbeidsoppgavene, og at man må inn og under maskiner og motorer for å få jobben gjort. Hun forteller videre at hun tror at miljøene jenter er en del av, det vil si de ulike nettverkene og familiene har en påvirkning på oppfattelse.

Familie og venner kan være en kjerne til kunnskap og forståelse, noe som kan være med på å skape en interesse for fagene som tilbys på mannsdominerte yrkesfagslinjer. Hun nevner at det å bli inkludert i ulike deler av foreldrene og venners interesser og arbeid, kan skape et forhold til de ulike arbeidsoppgavene og yrkene. Ulike holdninger kan da altså gi ulike fortolkningsrammer som kan ha innvirkning i senere tid, når det kommer til valg av fremtidig yrke. Camilla forteller at det noen ganger kan ha noe med anseelse å gjøre, og hvordan man blir sett på og forstått av andre. Når det kommer til spørsmål om Camilla har tenkt over hvorfor det er så få kvinner/jenter på skolen svarer hun slik:

Camilla: Deet er veel kanskje noe med det at bil interesserer mest gutter, på en måte det atte, skal du drive med bil, så for eksempel må du bli skitten, og du må liksom krype på beina, under bilen ooog sånne ting, ooog, også er det noe med det, atte...fedre da, hvis man sier det sånn, generelt liksom. Fedre som [er] interessert i biler tar gjerne med seg guttungen og viser og litt sånn. Oog, mens i forhold til da hvis de hadde hatt en jente som ikke hadde vist noen interesser for det, så er det ikke bare sånn: hei du, nå skal du være med meg, også skal du mekke bil liksom. Og hvis du ikke viser interesse for det, og hvis du ikke ser det, så kan du jo ikke bli interessert. Mm.. du burde ha mere sånn derre, ta med ungene hvis du er interessert i bil, eller det du er interessert i, ta med ungene uansett, og la de se på det og bli litt mere kjent med, høhh [puster ut], de forskjellige veiene når man blitt litt sånn, når man begynner å bli sånn over åtte år, så kan man begynne å tenke på det.

4.3 Aurora

Aurora sine foreldre har begge jobb. Faren jobber som maskinist, og moren jobber som bartender. Aurora nevner at moren ikke har utdanning. Familien har snakket om utdanningsvalget som Aurora har begitt seg ut på, og hun har fått blandede reaksjoner. Moren til Aurora synes at det var et godt valg, mens hennes far ga uttrykk for en mer skeptisk holdning. Hun forteller at farens skepsis har med eget feilvalg å gjøre. Hun sier det slik: *«Eh, han ville at jeg sku ta studiespesialiserende, også gå på høyskole og sånt. For han har for seg at, siden han mene at han ble maskinist var en feil, eh så, tror han da at æ gjør samme feilen da.»* Hun nevner dog at selv om faren var skeptisk, så har ingen av foreldre gitt noe uttrykk for å ha hatt noen spesielle forestillinger om yrke og yrkesvalget hennes. Selv mor, far og Aurora har hatt en dialog mot yrkesvalg, så har det falt seg slik at Aurora gikk for teknikk og industriellproduksjon som linje. Bosted har faktisk hatt noe å si for valg av utdanning for Aurora. Hun forteller at hun måtte flytte til Oslo for å kunne studere det hun ville, videre forteller hun at hun egentlig kunne ha flyttet til hvor som helst, men at det endte opp med Oslo. Valget om å flytte til Oslo ble gjort lettere og tryggere da hun selv har slektninger som bor der fra før. Så av praktiske årsaker flyttet hun til Oslo, for på den måten hadde hun et sted å bo. Det er ikke første gange Aurora setter seg på skolebenken. Den første gangen hun tok videregående utdanning, ble det valgt for henne. Og da ble det bestemt at studiespesialisering var linjen hun skulle gå på. Den andre gangen Aurora igjen havnet på videregående, valgte hun selv. Og da ble det lastebilfaget. Aurora forteller at oppveksten hennes har hatt noe å si for valg av yrkesretning. Hun forteller at hun og søsknene hennes ble oppdratt til manne seg opp, hun ble ikke oppdratt til å være jentete. Aurora sier at hun tror at det har hatt veldig mye å si.

Aurora har langt blondt hår med blå striper i den nederste delen av håret. Aurora er tjue år og fra Finnmark. Hun er en av fem jenter som tar teknikk og industriell produksjon. Aurora har valgt lastebil som fordypningsfag. Hun kan skimte med lavt fravær og gode resultater. Hun har ikke lyst til bare å jobbe med lastebil. Aurora har lyst på en litt annen og lengre utdanningsløp enn de andre jentene. Hun uttrykker at videre ønsker å jobbe som lærer i faget, og deretter flytte tilbake til hjembyen i Finnmark. Der ønsker hun å starte opp en teknisk linje, for det har de ikke der. Aurora måtte flytte for å ta faget som femtenåring selv, og ønsker at andre skal slippe å gjøre det samme, ved å prøve å starte opp et tilbud til de unge som ønsker å begynne på tekniske linjer der hun kommer fra. Aurora har på seg en grå hettegenser med logo trykk på brystet, sammen med den signalgule arbeidsbuksen. På skoene

har hun på seg hvite Converse-sko som bærer preg av å ha sett bedre dager, og som har blitt godt brukt. Hun er sminkefri.

Når Aurora skal fortelle om hvorfor hun har valgt å ta en mannsdominert fagretning, kommer hun med refleksjoner rundt sin egen oppvekst. Hun tenker tilbake på hvordan det hele startet. Hun blir sittende og tenke litt før hun svarer: *«Sånn, eh, lekan har gått veldig mye i arv, og den eldste i flokken er jo gutt, så da arva vi mye gutte-leka, men vi fikk jo nytt og. Men da var vi allerede vant, så vi ville heller ha det, enn barbie dukke, ooog sånn lekesminke og sånt, så jeg trur det hele liksom starta der da»*. Det kan virke som om det å ha arvet «gutte-ting», i kombinasjon med det å måtte manne seg opp, og ikke være så jentete har påvirket Aurora og hennes valg. Aurora forklarer at hun trives best med jentene, men liker helst å jobbe med guttene. Hun forteller at hun og noen av jentene *«vi pleie å kræsje»*. Det å komme overens med jentene virker utfordrende for henne.

Når det kommer til arbeidsmiljøet, og hvordan det er å jobbe i et mannsdominert miljø, har Aurora forklart det slik: *«det er helt greit, det e sånn, det er non [mannlige lærere] som e sånn: du e jente, du kan ikke, men de fleste e sånn gjør det beste også, og spør om hjelp hvis du treng, så det e veldig greit.»* Når Aurora svarer på hvordan det er å jobbe sammen med andre i klassen, svarer hun at dynamikken er bra, og at hun ikke merker forskjellsbehandling fra de andre mannlige elevene i klassen. *«Det e sånn, vi fordele oppgava som om vi alle skulle vært likestilt sånn, det ække no sånn siden du e jente så kan ikke du gjøre det. Det e veldig sånn, ja, det e forskjellig oppgaver, så bare fordel det på, og samarbeide, så det e veldig greit.»* Aurora ser ut til å trives på skolen. Hvis hun får velge selv, velger hun å helst sosialisere mer med gutter, enn jenter. Dette fordi det føles mer kjent for henne. Hun forklarer at hun føler seg mer lik guttene. Hun forteller at hun har mer tilfelles med gutter enn jenter. Hun forklarer dette ved å peke på interesser. Aurora forteller det slik: *«Mm, sånn bil-interesse og, også når det kommer til spilling og sånn. Og fotball og sånt, mens med jente så e det sånn, det e veldig mye sminke og klær og, oog da, da e ikke æ helt med»*. Å være med gutter som gjør det greit på skolen, er det Aurora trives best med. Hun liker de guttene som er litt mer avslappet, og som ikke prøver å være så flinke, forteller hun. Hun forteller også at hun kommer best overens med jenter som fokuserer minst mulig på klær og sminke.

Aurora valgte å starte på yrkesfag i 2017. Hun forteller at hun ble kjent med yrkesretningen ved å bruke internett. Hun søkte seg frem, og leste seg opp om emner og fag på nettet. *«Æ googla på internett»*, sier hun og ler litt. *«Æ var på den utdanning.no, og så på*

så å si alt som var, også vare det liksom [det] der som fange oppmerksomheta mi da». Selv om Aurora brukte nettet som verktøy for å få informasjon om yrke, var ikke fagretningen ukjent for henne. Begge hennes søsken, en bror og en søster hadde tatt faget fra før av. Hun forteller videre at også to av hennes kompiser hadde tatt faget. Aurora ville egentlig få innsikt i hva det egentlig dreide seg om, og hva man skulle lære dersom man valgte den fagretningen. Til å begynne med hadde ikke de andres yrkesvalg noe å si for hennes yrkesvalg. Hun hadde valgt selv, på selvstendig grunnlag. På spørsmål om de andres yrkesvalg har hatt noe å si for hennes eget yrkesvalg, svarer Aurora «Ikke sånn, når jeg først bestemte meg for det, men det gjorde liksom sånn at jeg leverte inn søknaden da, for da visste jeg mer ka det gikk ut på, for da kunne dem fortelle og sånt».

Det er ikke bare Auroras bror og søster som har en yrkesfaglig bakgrunn. Det er nemlig flere i familien hennes som har tatt tekniske fag. Hun nevner at både hennes farfar og far har tekniske fagbakgrunner. I tillegg forteller hun at hennes stefar er fisker. Aurora mener da at hennes stefar selv må kunne det tekniske. Hun forteller også at hennes bestefar ikke har noen spesiell utdanning, men at «han har vært liksom vaktmester, brannmann alt sånn, så det er har vært sånn da. Også nå har han [vært] litt av hvert. Eeeh, onkelen min jobber med gravmaskina og sånt, mmm, så han e litt alt-mulig-mann, så....».

I likhet med Camilla, fikk heller ikke Aurora noen spesiell informasjon om yrkesretningen hun har valgt fra rådgivere på ungdomskolen. Hun forteller at det var hun selv som tok initiativ til å ta faget selv. Hun forteller at det skyldes hennes interesser. Det var det eneste som interesserte henne med skolen, sier hun. Selv om Aurora tok initiativ selv, har hun ikke vært foruten informasjon fra familien. Begge hennes søsken anbefalte nemlig Aurora å ta faget. Hun forteller at hun er lik sine søsken i interesser: «Eh, vi har mye av det samme [interesser] Sånn med skole..syns studiespesialisering blir veldig kjedelig, og vi går lei, og begynner å gjøre det dårlig og sånt, også blir det slit med skolearbeid, så dem sa at det er så mye variert at du rekker aldri å komme så langt at du går lei.» Aurora fikk informasjon om studieretningen ved å spørre sine eldre søsken, som hadde tatt det treårige løpet før henne. Når Aurora startet på skolen, og yrkesfaget gjorde hun det av interesser. Hun ville lære masse nytt og spennende. Hun gledet seg og så frem til å lære mye nytt som hun kunne få bruk for både i utdanning og hjem. Aurora er fornøyd med hvordan hun ble tatt imot av skolen, lærere og elever da hun startet på skolen.

Jeg: Hvordan ble du tatt imot av lærere og medelever da du startet på yrkesfag?

Aurora: Eh, veldig, ble godt tatt imot, veldig fort, og det var liksom ikke no å du e jenta [at hun er jente], du kanke være her, det var jo non av guttan for å si det sånn: hva gjør dokker her, dokke e jente, det vakke no negativt, det liksom, dem skjønnte det ikke helt. Og dem hadde tatt oss godt inn, jentan som er her og sånn, så...

NÅTID

Aurora er fornøyd med valget sitt. Hun ser frem til å lykkes på skolen, og syns hun har en utfordrende og spennende hverdag. Aurora tror begge kjønnene gjør det like godt på skolen. Hun har ikke lagt merke til om gutter eller jenter opplever store forskjeller i karakterene sine.

Aurora forteller at hun ser frem til å gå på skolen. At hun har fått innpass og trives har påvirket hennes mestringsfølelse. Aurora forteller overgangen fra studiespesialiserende til yrkesfag slik:

Aurora: Eh, æ e mye flinkere nu, sånn snittet mitt har doblet seg. Også har æ fått, æ kan klare mer, siden æ gjør det mye bedre her. For før så var det sånn, alt som kunne relatere seg til skole va, vaa, æ gadd ikke å prøve en gang, for å hadde ikke motivasjon og selvtilliten på akkurat det og sånn, mens nu e det jah, æ mestre ting lettere da, etter at æ bytta her, også at æ kunne mestre ting allikevel.

Aurora reflekterer over mulighetene hun har til å utvikle seg i faget. Aurora er positiv til hennes fremtid, og ser ikke på sitt kjønn som en begrensende faktor. Aurora opplever at skolens ansatte, det vil si ansatte/kollegaer/elever er likestilte, slik hun også opplever klassen sin. «*Nei. Vi e ganske likestilt*», uttaler Aurora.

Aurora forteller at hun trives på skolen fordi man respekterer hverandre, og skal oppføre seg med normal folkeskikk. Hun forteller at de aller fleste er hyggelige mot hverandre. Men det kan alltid oppstå litt gnisninger og erting som kan gå litt over streken. Men, det retter seg opp ganske fort, forklarer hun.

Ertingen som foregår er ikke kjønn, det forteller hun. «*Nei det e guttan imellom for det meste*».

FREMTID

Når det kommer til fremtidige ambisjoner ønsker Aurora å søke seg inne på industrimekanikerfaget. Hun forteller at det også finnes kurs og andre muligheter til videre utvikling. Aurora virker veldig bevisst på sine muligheter, og samtidig fokusert og klar på hva hun kan gjøre for å nå sine mål. Aurora har tenkt å bli industrimekaniker eller anleggsmekaniker. På spørsmål om Aurora har tenkt til å bli mekaniker svarer hun:

Aurora: Industrimekaniker eller anleggsmekaniker, og innfor begge to, så kan æ, æ får jo fagbrevet, og da e æ enten industrimekaniker eller anleggsmekaniker, men du kan ta videre kurs innenfor dem, sånn at du kan gå litt utfor, du kan bygge dæ rundt da, og gjøre mye mer da, også kan du alltid bli lærer til slutt.

Jeg: Har du tenkt noe på det? Hvordan du har tenkt å legge opp løpet ditt?

Aurora: Ja. Hvis det blir sånn at æ får yrkesskade eller. Æ har jo ganske mange skader fra før av, så hvis dem blir så ille at det blir tungt på jobb, så går æ nok til lærer.

Aurora syns skolegangen generelt går greit. Det eneste hun påpeker av mangler, er tilgang på verktøy. Hun forteller at det ikke alltid er slik at utstyret fungerer bestandig. Til tross for denne utfordringen, synes Aurora at det fortsatt er artig, for dette er også med på å skape utfordringer i hverdag. Hun forteller at de må lage egne løsninger, og finne nye måter å bruke verktøy og utstyr på, for å løse oppgaven. For Aurora er ikke dette et stort problem. Hun liker, i likhet med Camilla variasjon, og syns det er spennende med nye utfordringer. Det kan til og med oppleves som lærerikt. Man får innsikt i hvor flink man er i faget, og hvordan man får anvendt sine kunnskaper på en kreativ måte.

Når det kommer til forventninger, har Aurora fått oppleve at det nesten har blitt slik hun så det for seg. Hun påpeker dog at hun så for seg at det skulle bli mye mer teori, noe hun er glad for at er lite av. Hun synes selv at det er en fin balanse mellom teori og verksted. Kombinasjonen føler hun muliggjør det å kunne forstå og anvende seg av det teoretiske samtidig som de utfører det praktiske fysiske arbeidet. *«[...] det e en sammenheng mellom dem, at det ikke blir sånn lære no, også går det et halvt år også begynne vi med det, her e det liksom samkjørt hele veien»*. Aurora forteller at hun har det fint i verkstedtimene. Hun opplever at hennes egne interesser og fagets oppbygning sammenfaller godt. Hun svarer på spørsmålet [Synes du at dine interesser og fagets oppbygning har sammenfalt?] og sier: *«Ja. Veldig interessert i skruing og sveising og sånne ting, og det e det æ vil gjøre, og det e det vi gjør»*.

At det er veldig få jenter som tar tekniske fag på skolen er ikke til å unngå å legge merke til. Auroras refleksjoner rundt hvorfor det er få jenter/kvinner som tar faget lyder slik: *«Ja det e et mannsdominert yrke, så det e kanskje ikke så mange som tørr, eller har tenkt tanken at det er noe for dem»*. Aurora tenker at det kan ha noe å gjøre med holdninger og verdier fra hjemmet og venner. Hun tror det skyldes hvordan yrke blir oppfattet på av de unge, og at mange ikke kjenner til alle de ulike tekniske yrkene. Videre forteller hun at det kan ha sammenheng med at det er et fravær av gode assosiasjoner til arbeidsmiljøet, og rykte til de mannsdominerte yrkene. Men hun merker seg også at ting er i endring. Aurora tenker seg til at: *«Ja det e sånt*

fra gammalt av, det var litt sånn jentan va hjemme, og guttan va ute, så jeg trur egentlig at det ligg helt tilbake, også liksom nu alt blitt så, de siste åran, begynt å komme forandringer da».

Aurora tror selv at det kommer til å gå bra med henne, og at hun skal få tatt fagbrevet sitt. Så lenge man jobber godt, så tror ikke Aurora at det blir noe problem med å få seg jobb. Hun tror heller ikke at hun kommer til å få store utfordringer med å klare seg i fremtiden, og har derfor ingen bekymringer i forhold til sin fremtid i arbeidslivet. Aurora har gjort seg noen tanker om det kommer til å bli lett, eller vanskelig i fremtiden å få seg jobb, og tenker seg det slik:

Aurora: Eee, det vet æ ikke. Æ vet at på skole så blir du litt prioritert siden du e jenta, for dem vil jo ha inn jente. Flere jente i yrkesfag, såå, liten fordel der i forhold til guttan, så, æ regne med at det e litt sånn og med jobb og. Men man kan jo ikke prioritere mæ, hvis æ har ikke så gode referanser, over en som har dritt gode, sant så, ja det kommer vel litt ann på, trur æ.

Aurora kommer på at hun har opplevd og har noen personlige utfordringer når hun var ute i praksis:

Aurora: Jeg er jo liten [referer til høyde], så det e jo ganske mye sånn, nær æ va hos Volvo, ganske mye av verktøyet som nesten e større enn mæ, så daa, må æ finne måte å bruke det på da...også veie ting ganske mye, ooog, e er ikke den som trene, men-eh, så det e egentlig det at det blir så stort og tungt, egentlig.

Fortsatt kan det oppleves som om tekniske yrker med tunge løft foreløpig er mer egnet for gutter enn jenter. Toyota Oslo sier det slik: *«Per dags dato har vi ikke så mange jenter igjen, bilmekaniker er fortsatt fysisk yrke som favoriserer gutter på sikt, selv om tilrettelegging gjør en del lettere. Noen synes det blir for tungt etter hvert både gutter og jenter, litt fortere med jenter»* (Jenter i Bil og Elektro 2008-2012 – Et bedriftsutviklingsprosjekt. 2008-2012:20).

4.4 Lise: bakgrunn og valg

Lise er atten år og kommer opprinnelig fra Oslo. Hun er bosatt på Frogner. Moren til Lise jobber som lærer. Hun har tidligere jobbet innenfor blant annet medisin, men foretrekker å være lærer, ifølge Lise. Når Lise tenker på hva faren jobber med blir hun usikker. Foreldrene til Lise er skilt. *«Faren min jobber en del i Asia og sånn, men jeg vet ikke helt hva han jobber med,»* sier Lise og ler. Lises foreldre har vært positive til hennes valg av yrke. De tenkte at det var noe nytt og spennende uttrykker Lise. Lise forteller dog at de hadde noen bekymringer i forhold til hvordan hun skulle håndtere utfordringene, selv om de var åpne for hennes fagvalg.

I motsetning til Camilla og Linn fikk Lise informasjon om yrkesfag via rådgivere. Lise valgte yrkesfag i 2017. Hun ble kjent med sin yrkesretning via skolen. Hun forteller at det var

«en eller annen rådgiver» som foreslo det. «[...] Så da bare var jeg på sånn åpen dag. Og daa, det virket gøy da, også har jeg vært litt inne på programmering og sånt, eh, noe som heter «Kidsa koder», sååå, det hjalp jo, eller hva skal jeg si, det gjorde også at jeg ble litt mer interessert da» forteller hun. Lise hadde ikke selv kjennskap til yrkesretningen fra før av, men hun visste noen som hadde tatt faget fra før: «det er to venninner av meg, som har to eldre brødre, som har tatt det før da. De var veldig fornøyde. Men det var egentlig ingen jeg kjente som hadde tatt det».

Også Lise har tanker om hvilke utfordringer som kan møte henne. Hun virker litt usikker, men svarer:

Lise: Eeh, nei, jeg vet ikke helt. Det er vel kanskje det at menn ofte får høyere lønn enn kvinner. Det er ikke jeg helt for. Jeg synes det burde være likestilling. Såå, kanskje det kan bli litt utfordring. Også merker jeg atte, og guttene er veldig sånn, de bare tenker at dette bare er en gutte-greie liksom, sååå da er de veldig sånn, de er veldig sammensveiset. Såå havner vi kanskje litt på utsiden noen ganger. Men det er liksom, jeg tenker bare det er i klasserommet, det er greit. Så, så må jeg samtidig tenke på at dette her er yrke jeg har valgt liksom. Så, så det er litt sånn, *vanskelig* noen ganger. Det, det går jo greit til slutt.

Lise merker at hennes utradisjonelle yrkesvalg har påvirket henne. Det har hatt størst effekt på hennes sosiale liv. Hun merker at hun har fått et annet forhold til sine tidligere venner på grunn av yrkesvalget hennes. Lise forteller det slik:

Jeg: Påvirket ditt yrkesvalg, ditt sosiale liv?

Lise: Ja, det har gjort det. Såå..eeeh..mine tidligere gode venner, har jeg jo blitt litt mer sånn, ikke så gode venner med lengere. Eeh, grunnet mye med sånne russefeiringer og sånt da, fordi når det gjelder russebuss og sånt da, så var jeg på russebuss, men på grunn av faget så måtte jeg hoppe av, såå, da ser jeg de ikke såå mye lengre, det er veldig trist. Men jeg har fått mange nye venner. Såå, det er veldig hyggelig da. Jeg savner de gamle litt. Jeg merker at hvis jeg hadde tatt studiespesialiserende på en skole der hvor mange av mine gamle venner eh, tar det nå da, så hadde jeg jo, ikke mistet kontakt med de da.

Lise valgte å ta yrkesfag fordi hun var lei av de andre «vanlige» fagene som naturfag, norsk, matte. Hun presiserer at de har de fagene på elektrolinjen også, men at de ikke er «like store» som på studiespesialisering.

Lise hadde tenkt å begynne på studiespesialiserende linje, men ombestemte seg. Hun hadde ikke så lyst til å bare sitte og pugge, og valgte derfor å satse på noe mer praktisk. Etter at familien hadde snakket om utdanningsmulighetene, valgte Lise å satse på elektrolinjen.

Bosted hadde ikke noe å si for hvorfor Lise valgte sin yrkesretning, men det hadde noe å si for hvilken skole hun valgte. Lise valgte elektro etter eget ønske, til tross for at det er et mannsdominert yrke. Lise synes det er annerledes å jobbe i et maskulint miljø. «*Eehm, det er veldig uvant. Det har sine utfordringer, så men-eeh, alle er veldig åpne for det da. De synes det er veldig morsomt når det er eh [ler litt], en jente med da. Og det er helt greit, men-eh, jeg savner jo litt andre jenter da,*» sier hun.

Lise opplever at miljøet er litt mer bråkete, og tenker at det kan ha noe med at guttene er mindre konsentrerte på å gjennomføre arbeidsoppgavene enn jentene. Hun synes at oppførselen til guttene tidvis kan virke barnslig. «*[...] de eeh, jeg vet ikke helt, de oppfører seg som barn noen ganger [ler litt], men-eh, nei det er veldig..det er veldig morsomt å se på da, for når de først jobber, jobber de veldig konsentrert, men når de ikke jobber liksom, er de bare, overalt i rommet, mens med jenter, er de ofte, de er veldig litt mer stille litt mer rolige, også jah,*» sier hun og ler.

Lise omgås med guttene i klassen, men på fritiden blir den en god blanding av jenter og gutter. Hun foretrekker å ha et mangfold. Det viktigste for Lise er at man er hyggelig og grei å omgås. Det er viktig å ha humor, og felles interesser sier hun. Hun beskriver seg selv som lite selvhøytidig. Jenter som er «*sånn chill..rolig, ja bare, håndterer seg selv bra oog, oog veldig åpne for nye mennesker og, glad og sprudlende, jah, ikke sånne som er sure,*» trives Lise best med.

NÅTID

Lise har fått innpass på skolen, og trives. Hun ble godt tatt imot av lærere og klassekamerater. Hun følte at det ble utvist stor forståelse for at hun var den eneste jenta i klassen. Klassen og de andre trinnene beskriver hun som hyggelige og åpne.

I motsetning til Camilla som har slektninger med yrkesfagsbakgrunn, har ikke Lise det. På spørsmål om utdanningsvalget har påvirket mestringsfølelsen (aspirasjonsnivået) svarer Lise:

«Ja litt, for jeg merker at noen av guttene i klassen, de har jo fedre eller onkler eller et eller annet som er veldig inn i disse elektrogreiene, mens jeg da, jeg har ikke så mye det. Eeh, så da merker jeg, når de liksom tar ting veldig kjapt, så gjør ikke jeg det, for jeg har ikke noe på en måte en veldig stor bakgrunn for det da, såååå..da kan det jo være litt sånn, da er det litt kjipt, men-eh, jeg tenker bare sånn, jeg lærer meg det etter hvert, så da går det greit.»

FREMTID

Lise føler selv at hun har gode muligheter til å lykkes i yrket. Lise har lagt opp et utdanningsløp hvor hun tenker seg at hun skal til England neste år. Videre tenker hun å ta et kurs i romteknologi oppi Nord-Norge. Etter det vil hun gå ut i læretiden sin, også vil hun ta ferdig fagbrevet samtidig som hun tar studiespesialisering. Hun ønsker å ha studiekompetanse og fagbrev.

NÅTID

Læringsmiljøet er varierende. Det er en del bråk, og Lise legger merke til at det er noen av lærerne som opplever mer bråk i sine timer, sammenlignet med andre elever. *«De hakke så mye, respekt for noen av lærerne, så daa merker jo veldig forskjell på det. Ogsåå. Nei de er jo, mange av de er flinke til å jobbe. Men det er liksom de, noen få da som skaper veldig uro i klassen,»* sier hun.

Når Lise tenker på hvorfor det er så få jenter i klassen hennes, så beskriver hun det slik:

«Jeg tenker kanskje at det er litt sånn, hva skal jeg si stereotypisk da, at i elektro er det flest gutter, i helse og oppvekst er det flest jenter, det er bare liksom vært sånn. Så, jenter, at det kanskje, mange som er redd for å ta noe annet da, at de er redd for at det på en måte er litt uvanlig, at de kommer til å angre, sååå»

FREMTID

Lise bekymrer seg ikke over så om fremtiden sin, men hun har noen refleksjoner: *«[...] Jeg er jo selvfølgelig, alltid redd for at jeg skal angre. Og at jeg blir lei av faget, jeg blir fort lei av ting [ler litt] så, at jeg kanskje blir lei i løpet av løpet da. Så, det kan jo bli litt dumt, men jeg tror, tror det skal gå bra.»*

4.5 Mari: trivsel

NÅTID

Mari er 26 år, og er født og oppvokst i Oslo. Mari har tatt elektrofag, og jobber nå som elektriker. Mari tok elektro det første året, og el-energi det andre året. Moren til Mari er utdannet kunst og håndverkslærer på barneskolen. Faren hennes er snekker, men ikke utdannet som det. Så det er de to, tvillingsøsteren og Mari som tilhører kjernefamilien hennes.

Også Mari tror at det skal gå bra med jenter i tekniske yrker, men anerkjenner at det er noen forskjeller som kan oppstå i ulike bedrifter. For Mari går det greit. Hun jobber i en bedrift hun trives i, og som har fokus på å skape et godt arbeidsmiljø for jenter i bedriften. Mari forteller at det å jobbe med kvinner og menn handler mer om personlighet enn kjønn. Hun forteller at ulike individer oppfører seg ulikt. Det handler atferd, heller enn kjønn, tenker hun. Når det kommer til valg av yrke og mulighet til å lykkes, samt om Mari opplever noen forskjeller på menn og kvinner i arbeidsmiljøet svarer Mari slik:

Jeg: Føler du at du har like muligheter til å lykkes i denne yrkesretningen?

Mari: Ja, hvert fall i *min bedrift* [den bedriften hun er hos nå] så er det sånn. Jeg vet at det ikke er likt overalt, men fordi vi var med i det samarbeid «Jenter i bil og elektro» for fem..fem..ti år siden da. Ehm så forpliktet min bedrift [navn på bedrift] seg til å prøve å rekruttere sånn at det ble tjue prosent jenter i bedriften, for at da, da blir det naturlig del av arbeidsplassen da. For du blir minoritet helt til det blir tjue prosent. Også vil det være mer naturlig. Da vil man automatisk rekruttere flere da. For da hører jo kollegaene, altså hvis det er gutter eller jenter, som snakker andre steder «jaja, vi har masse jenter». Men hvis det bare er en, da blir sånn «nei det bare en». Så, så bedriften var jo fokusert på at det skulle være likt. At de ville ha flinke jenter og flinke gutter. Så, det setter ikke noe hinder sånn sett. Eh på kjønn da.

FREMTID

Mari forteller at også hun har noen bekymringer i forhold til fremtiden, og uttrykker det slik:

Mari: Mm, nei egentlig ikke. Kanskje litt i forhold til helse, for det er veldig mye diskutert. Nå er det pensjon, stort tema nå, ikke sant. Blir det, vil vi, altså vil vi unge holde til vi er sytti/sytti-fem/åtti. Og der er jeg litt bekymret sånn set. For når man begynner når man er sytten, så har du jobbe i arbeidslivet, hvis du går av når du er seksti-to da, som liksom har vært en mulighet til nå, så har jeg jobba førti-fem år i arbeidslivet. Og hvis det er sekst-syv, så har jeg jobbe i femti år, og jeg føler jo at det er mye med femti år. Men det er noen som tydeligvis mener at det ikke er nok. At man må stå enda lengre i arbeidslivet, og det, det er jeg litt bekymret for om jeg tåler da. For du blir jo slitt i knær og skuldre og sånne ting, så, så HMS-en er jo alltid til stede som en tanke. Men jeg, jeg vil ikke ha bytte yrke for å ikke bli slitt eller, at helsa, ja, det er jo en risiko man tar. Men man kan jobbe mot, at det, at det ikke, at vi skal slippe å bære så tungt. Ha verktøy som avlaster deg. Ha hansker eller hva det er da, som gjør hverdagen bedre. Bruke maske når du puster inn no dritt. Altså, det er mye tiltak man kan gjøre. Så sånn sett så er det ikke noe big deal holdt jeg på å si.

FRAMTID: VALG

Mari sine foreldre har alltid vært positive til Mari, og hennes utdanningsvalg. Foreldrene har aldri blandet seg inn i Maris utdanningsvalg på en slik måte at de har prøvd å påvirke hennes yrkesvalg. Mari har fått lov til å bestemme selv, og kan ikke huske at noen av foreldrene hadde forhånds dømt yrket, eller andre forhåndsbestemte meninger fra dem. Mari forteller at foreldrene bare syntes at det var fint at hun valgte noe. Siden begge foreldrene til Mari er har praktiske utøvende yrker, tror Mari at de sikkert syntes at det var fint å få en praktiker til, med en annen type utdanning. Broren til Mari var mekaniker og rørlegger. Så for familien oppleves det positivt å kunne gjøre det meste selv, med tanke på det tekniske arbeidet i hjemmet.

I Mari sin familie har man ikke snakket så mye om utdanning. De har hatt det Mari kaller «*[..] det var sånn vanlig prat*». Mari hadde mange forskjellige tanker om utdanning. Hvorfor det ble elektro forklarer hun slik:

Mari: [...] man har jo alltid hatt noen drømmer når man var små og sånne ting, men det, det var ikke noe jeg ble da, jeg hadde lyst til å være eh, smed. Også likte jeg hester veldig godt, også fant jeg ut at jeg var allergisk, så gadd ikke å gjøre noe med det. Også var det masse fag jeg vurderte på videregående, det var jo salg og service, for det gjorde mange av vennene mine. Også var det matfag, fordi jeg likte å lage mat på heimkunnskapen på ungdomskolen. Også var det idrett, for jeg likte å spille håndball. Også var det media, for jeg gikk på et sånt valgfag IKT, lage hjemme sider og sånn på skolen. Også tenkte jeg elektro to-årig så er du uti jobb, så var den også på lista tydeligvis, jeg vet ikke hvorfor, men så kom den øverst da i siste liten da, så ble det det.

Mari forteller at hun kunne velge yrke etter eget ønske. Hun opplevde ikke noen hindring, forteller hun. Hun føler heller ikke at hun ble påvirket at noe familien ønsket for henne, da ingen av de er elektrikere selv. Mari ble kjent med yrkesretningen via diverse måter; som vigo.no og familiemedlemmer, men informasjonen synes hun ikke var så god. Hun nevner at de tok noen tester for å finne ut av om man var er omsorgsfull eller praktisk anlagt. Hun husker de nøyaktige spørsmålene, men husker at helse – og sosial ble foreslått for henne. Hun ler litt, og forteller at *det* var ikke noe for henne. Hun forteller videre at hun ikke husker helt hvor hun hadde hørt det fra, men hun hadde hørt at elektrikere tjente godt, og at de var sikret jobb etter endt utdanning. Hun forteller videre at hun ikke ønsket å gå tre år til på allmenn-påbygg, da det hadde blitt tre år med det samme fra ungdomskolen. Hun forteller at hun ikke tenkt seg å gå allmenn på videregående, og at hun ikke synes at det var verdt det. Mari sier at hun ikke var så skoleinteressert, og derfor ikke kunne tenkt seg å sitte og lese fag på allmenn.

Det var de praktiske fagene Mari likte. Både de overnevnte fagene Mari vurderte (matfag/salg og service/idrett/media/elektro), og hennes interesse for kunst og håndverk, heimkunnskap og gym på ungdomskolen, viser at Mari nok alltid har likt de praktiske sidene ved arbeid og utdanning. Mari forteller videre at hun ikke hadde lyst til å ta en lenger utdanning enn det hun strengt tatt måtte.

Mari: [...] Så jeg var ikke keen på å ta mer utdanning, eller lenger utdanning enn jeg måtte. Så, og da kom elektro som et alternativ ikke sant, fordi det er toårig, og du kommer ut i læra rett etterpå. Det finnes jobb. Hva hvis jeg hadde valgt media, som er to år? Da ville jeg ikke ha fått jobb rett etterpå. Da måtte jeg ha tatt videreutdanning. Så det var jo sånn jeg vurderte at den kanskje var et bedre alternativ. Men det var ikke sånn god informasjon, åpenbart., med det faget, og som jeg kunne lese noe sted da. Heller ikke fra rådgivere fikk jeg så god informasjon der, så det ble bare tilfeldig egentlig

Mari har ikke hatt kjennskap til yrke, eller kjent noe som har tatt faget fra før av. Det var ingen i familien som interessert seg for fag på teknikk og industriell produksjon (TIP) eller elektro. Hun nevner at tanten hennes er arkitekt. Mari forteller at det også er et teknisk yrke, siden man må tegne og bygge, samt sørge for at alt fungerer. Mari forteller videre:

Mari: [...] så var det for så vidt da, broren min som gikk mekk, men han døde når jeg gikk på ungdomskolen. Så jeg hadde ikke så mye forhold til, han var halvbror da, så jeg hadde ikke så mye forhold til eh TIP da, sånn sett, for jeg visste egentlig ikke. Jeg var så ung, så jeg spurte ikke han om det når jeg gikk på ungdomskolen, når han levde: hvordan trives du på jobben? Er det bra? Liker du praktisk arbeid? Det er jo ikke noe man spør om når man er tolv år, ikke sant. Så, så nei, det var ikke no. Det var ingen som jeg kunne spørre da, om, om akkurat elektro da, eller henvise meg til eller. Men fettern min som er et år yngre, han valgte jo elektro og, men det var etter meg, jeg var først.

Mari forteller at hun har god selvtillit i faget, og nevner at hun har bedre selvtillit nå, enn da hun var tolv år. Hun forteller at hennes mestringsfølelse henger sammen med at hun har blitt voksen. Mari tror at hun hadde følt mestring i andre fag også, så lenge de er praktiske. Hun mener selv at jobb og utdanning må henge sammen med hennes praktiske evner. Hun forteller at hun har det praktiske «i blodet». Mari trenger ikke motivasjon til å gjennomføre praktisk arbeid, fordi hun trives med det og synes det er gøy. Hun forteller at hun hadde det fint når de ble utplassert i lærebedrifter, og at hun fikk gode tilbakemeldinger. Hun sier det slik: *«Så det var ikke, jeg trengte ikke noe motivasjon egentlig. Jeg synes det var gøy når vi var utplasserte i første og andre på videregående, i bedrifter, så synes jeg også at det var gøy, og jeg fikk gode*

Når Mari tenker tilbake på hvordan det var å gå videregående skole i et mannsdominert fagfelt, reflekterer hun litt før hun forteller:

Jeg: Hvordan var det på videregående? Med tanke på miljø.

Mari: På videregående? Mm, jah, mm... det var fint det. Det var, det var veldig greit. Altså fordelen min var jo at jeg hadde bestevenninnen min i klassen da [det er de to jentene i klassen, resten er gutter]S, så det kan jo hende at det har påvirket positiviteten og, ikke sant. Jeg har aldri følt meg alene, eller, eller utstøtt på noen måte, fordi jeg alltid har hatt en venninne, som, vi har jo hengt sammen i friminutter og uansett. Så har jeg også fått guttevenner da. Eh, det har vært et godt miljø. Ikke sånn mye erting og mobbing og slensing, og undervurdering [fra guttene til jentene]. Og det jeg tror er fordelen ikke sant. Når det er to ja tre, fire jenter så kan, så kan ikke så mye fordommer gå gjennom klasserommet, som hvis det bare er en som sitter bak i hjørnet og er stille, så blir det mer sånn «ja hun klarer ingen ting. Og fant du deg noen lærlingplass eller?». Tror liksom, ja jeg vet ikke hva jeg skal si helt. Men i hvert fall, lærere sier at klassemiljøet er bedre når det er en liten andel jenter i de mannsdominerte, eller guttedominerte klassene. For da jekker guttene seg litt ned og da. Så, så da er de hyggelige mot hverandre i tillegg til at vi er hyggelige vi og. Altså det er det, jeg opplevde ikke, jeg vet at det har vært litt verre for de jentene som har vært en i klassen, av de jeg kjenner. Da har det vært litt annerledes. Men man finner jo alltid noen venner uansett da, selv om det er nerde gjengen, eller kule gjengen, eller teite

3. *Hvilke holdninger og oppfatninger møter informantene i en yrkesfaglig sammenheng (utdanning/arbeid)?*

NÅTID

Mari forteller at det i utgangspunktet er greit å jobbe i et mannsdominert yrke, og at det handler om hvordan de ulike arbeidstakerne oppfører seg overfor hverandre.

Mari: [...] Mm, det kommer jo an på hvordan mennene oppfører seg[ler]. Det er jo dem som er mer macho, og fordømmende, og tror ikke at kvinner. ... altså skiller på kvinne og mann, mens andre tar deg for hvem du er, og da er det ikke noe problem. Så alt i alt, så er det jo. ... jeg er jo i en bedrift som har fokus på arbeidsmiljø, da går jo ting litt av seg selv etter hvert. Så ja, jeg trives, og oppleves ikke som et stort problem, at jeg er i en bedrift med mange menn da.

Når Mari forteller om hvordan det var å starte på elektrofag, forteller hun om hvordan hun ble tatt imot av lærere og medelever:

Mari: Alle var jo usikre og nye, det var liksom; nå går man i voksenlivet, tror man da, igjen. Først er det ungdomskolen hvor man tror man er stor, så, så det blir jo, alle er jo på bar grunn da. Jeg begynte i klasse med venninna mi, som, som også søkte fordi jeg søkte. Ehm, også var vi et par jenter til da. På [den videregående skolens navn] fokuserte de på å få alle jentene som hadde søkt dit. Også delte de oss i to klasser, for vi var jo syv stykker. Så, vi var fire jenter i klassen, og det, og masse hyggelig gutter og. Så det vakke no sånn at jeg følte at jeg ikke passet inn da, og jeg tok elektro ganske fort da. Jeg skjønnte

det, så da var jeg ikke en outsider lenger. Da var jeg jo en av de smarte, som de spurte, ikke sant. Så det var ikke sånn at man var uttafor uansett.

Mari uttrykker at hun skulle ønske at skolen kunne ha vært flinkere til å lære elever om hvordan arbeidslivet er. Hun forteller at man får et sjokk når man begynner i arbeid rett etter skolen. I tillegg nevner hun at verktøyet som brukes under utdanning er annerledes enn det man faktisk bruker i arbeidslivet. Hun forteller at oppgaver løses på en helt annen måte enn det man har lært. Hun opplever at man kommer inn med en helt annen måte å jobbe på, og den kunnskapen man behersket ikke er tilstrekkelig i møte med arbeidslivet. Hun neverer at skolen og arbeidslivet burde stått mer i samsvar med hverandre. Hun legger også til at hun selv føler at hun fikk et godt grunnlag for å forstå yrket.

Når det kommer til yrke trivsel og innpass, syns Mari at det er viktig å ha interesse for faget. Hun forteller om hvordan hun og en venninne hadde samme fagbakgrunn, men forskjellig motivasjon og interesse for faget. Mari legger vekt på at man må være interessert i faget sitt for å kunne jobbe med det i arbeidslivet. Altså henger aktiv deltakelse sammen med engasjement i forhold til det å lykkes i yrket. Mari forteller en historie om det å lykkes som jente i mannsdominerte yrker:

Mari: Om det er lett, ja i utgangspunktet er det lett når du søker på skolen, også skolen ser at «hei, her er det en jente», så blir den jenta ofte tatt inn selvfølgelig. Mm, for å matche, eller bare for å få inn mangfold i klasserommet så er det jo, når du begynner da, eller blir utplassert, altså, da handler det ikke om du er jente eller ikke, det handler om du gjør en god jobb når du er utplassert i bedriften, eller ikke. Så venninna mi da, hun fikk jo ikke anbefaling om å komme tilbake til firma eller i denne bedriften, for hun hadde egentlig ikke interesse i det hele tatt. Nå jobber hun i barnehage og skal ta fagbrev der. Så, så hun var jo ikke engasjert eller motivert, eller interessert i det hele tatt når hun var utplassert. Mens jeg var det, så så, det liksom, ja det kommer helt an på hvem du er egentlig, ikke kjønn i det hele tatt. Så, det er ikke noe lettere enn for gutter. Men du må ha riktige egenskaper.

Når det kommer til hvorfor Mari tror få jenter velger mannsdominerte yrker har hun gjort seg noen egne tanker, og utbroderer:

Mari: Ja ja ja, det har jeg tenkte på masse. Har jo prøvd å få flere til å velge det da. Sånn ikke sant ved å møte opp på ungdomskoler, og snakke om faget. Ja hvorfor er det ikke så mange? Det er jo, det er fordi man ikke snakker om det på den måten unge har behov for at det skal bli snakket om. Altså sånn, «hei, her har du masse fag, disse fagene passer for de som er praktiske, og liker å blande teori og praksis. Og få gjort stykke jobb. Disse yrkene passer for de som er litt mer teoretiske, og liker å lese mye og finne ut av ting og putte sammen statistikk og blablabla», ikke sant «disse fagene passer hvis du er kreativ, eller liker å lage mat, eller designe ting», eller whatever, ikke sant. Altså, de snakker mer i mannsdominerte yrker der går det dårlig, ikke velg malerfaget, der går det bra, eller jeg vet ikke hvilke fag som egentlig

går bra. Ja alle velger allmenn selv om det ikke er noe jobbe etterpå, altså, det er sånn «ja ja», det er bare holdningen til arbeidslivet, når du snakker til et lite barn, som skal velge yrkesfag eller allmenn. Så snakker du ikke om det reelle arbeidslivet, ikke sant. Hvilke yrker vil du passe inn i? Det er ikke det de snakker om. De sier, hvor har du best sjans. Og det er jo å ta allmenn, tror dem da. Også tror de på det, også er det det de velger. Så det er jo en holdning, at-eh, at-eh, lengere utdanning er liksom løsningen på, på fremtida di. Istedenfor å vurdere praktiske egenskaper, og eller andre typer egenskaper, også ta en vurdering fra person til person. Så de liker å snakke veldig generelt om alt som er best for alle. Å gå økonomi og bli leder. Det er sånn «jeg har lyst til å bli leder», okey, men for hva da? Altså det er mange forskjellige ledere, og mange forskjellige du skal lede. Skal du lede en flokk med sauer, og du kan lede en flokk med mennesker, og en båt, ikke sant. Så det blir liksom dumt, kategori, å gjøre det så enkelt da.

4.6 Empiriske refleksjon

Det har vist seg i dette kapittelet, at jentene er selvstendige aktør som tar veloverveide valg. Jentene har selv uttalt at de føler seg likestilte, og de er bevisste på at det finnes likestilling også i utdanning og arbeid. Jentene har tro på egen kompetanse, og uttrykker at de har like muligheter til å lykkes i arbeidslivet. De fleste har vært positive til utdanningsvalget til jentene, selv om de har valgt utradisjonelt. Jentene har uttrykt at de ikke er «typisk-jentete» eller «jente-jente», og de fleste tar avstand fra slike stereotyper av kjønnsmonstre. Kanskje kan dette ha med å markere en avstand til det feminine ved å fremheve at de muligens er likere guttene ubevisst. Det kan ha noe med de sosiale normene som dominerer den maskuline konteksten. Det kan her handle om å signalisere til de andre at forstår de skjulte subtile koder, og da vise til at man behersker den passende og aksepterte form for sosial omgang.

Å være flere jenter som tar det samme faget har dog vært positivt for læringsmiljøet. Flere av jentene uttrykker at de tilbringer tid med andre jenter i klassen, hvis det finnes andre jenter i den samme klassen som dem selv.

Det som kommer til uttrykk er informantenes selvstendighet til å ta utradisjonelle valg. Det er ingen av jentene som har valgt faget på grunn av venner og bekjente, men familie har hatt en påvirkning og eller innflytelse på valgene. Nær familie har fungert som en kilde til kunnskap om yrket, uten å utøve press på hvilken utdanning jentene burde ta.

5 KJØNN: KJØNNING SOM BARRIERE I STUDIER OG YRKER

Fra og med 1970-tallet, har kvinners deltakelse i utdanning blitt styrket. Men hvem som kan gjøre hva, og hvilken type utdanning det er, har endret seg grunnet sosiale forhold omkring familieliv og arbeid. I 1990-årene var det et kjønnskille i yrkesfagene, hvor fagene var, og fortsatt er mannsdominerte (Danielsen et al. 2014). Så her blir spørsmålet: hva sier utradisjonelle yrkesvalg gjort *nå*, av jenter ved den norske videregående skole om samfunnet og tiden vi lever i. Og videre hva kan vi lære av dem?

Kjønn og kjønnsrollenes utfoldelse som sosialt konstruerte, utspiller seg gjennom også de kroppslige praksiser. Således viser dette til at kroppen er et symbol på reproduksjon av kjønn, og videre at de produserer og reproduserer seg selv i den menneskelige kroppen (Butler 2004). Dermed handler kjønn om vel så mye om det man *gjør* (Moore 1988), men også vel så mye om den kjønnede kroppen som produseres gjennom kjønn (gender), der den feminine og den maskuline kroppen skapes (Butler 2004:54-55).

Kjønn reproduseres via kultur, språkssystemer, symboler, tradisjoner og fellesforståelser som gis fra den foregående til neste generasjon. Disse faktorene skaper distiksjoner fra en gruppe til en annen. Men også innad i kategorien kjønn, er også kvinner videre separert fra hverandre av historie, klasse og kultur. (Hylland-Eriksen 2007).

Kjønn er noe av det første vi ser, og noe av det letteste for andre å oppdage ved et annet individ. Dette fordi det finnes færre biologiske kjønn, enn det gjør etnisiteter og posisjoner, og er lett å vurdere rent fysisk. For å identifisere kjønn trengs ikke relasjonelle forhold å være tilstede, som fører til samhandling, som kan videre klassifisere og differensiere den ukjente andre. Kjønn her forstått som sex og ikke gender, avsløres ofte ved det fysiske aspektet ved menneske rent proporsjonalt i fysiske mål, som synes i ansikt og kropp.

Kjønn er en sosial konstruksjon sett i et aspekt gjennom termene sex and gender. Sex referer til det biologiske medfødte, mens gender er de tilskrevne ervervede rollene som er sosiokulturelt konstruert gjennom et sosialt system og kultur. Disse ervervede rollene er kulturelt betinget. Det vil si, de er ikke universelle roller, men betinget av de sosiale system og rammer som et samfunn (her bestående av flere individer som tilhører et geografisk avgrenset område). Roller er konstruert gjennom verdier som gir mening, og deretter videre

utøves av agens. Som en aktør i samhandler i et mer eller mindre komplekst samfunn, har kjønnsroller forventninger og forestillinger som sammenfaller med den kulturelt konstruerte virkelighetsforståelsen som finner sted i en bestemt sfære. Individet i et samfunn dog består ikke bare av kjønn, da kjønn ikke *er* individet, men en faktor, eller et aspekt ved individet, da individ et komplekst sammensatt og mangefasettert. Gjennom det kulturelt forutbestemte blikket, formes og omformes individ, i et samspill med historie, politikk og sosiale systemer (Butler 2004).

For å danne et grunnlag for oppgavens analytiske del, vil jeg ta i bruk noen teoretiske perspektiv om: kjønn (kjønning), språk og majoritet/minoritetsforhold for å prøve å svare på hvorfor enkelte jenter velger utradisjonelle mannsdominerte studier og yrker.

I tillegg til dette, vil det empiriske materialet være med på å reflektere rundt hvorfor informantene har valgt å ta utradisjonelle valg i den videregående skole. Fortsatt vil fokuset være på fagfeltene teknikk og industriell produksjon (TIP) samt elektro.

5.1 Hvorfor velge mannsdominert?

Når det kommer til informantene som svarer i dette prosjektet er det verdt å merke seg at ikke all jentene som faktisk gikk på tekniske faglinjer har valgt å delta. Det kan nevnes her at det har vært tilfelles av to jenter som ikke trives på skolen, [og dermed heller ikke deltar på undervisningen i særlig stor grad] som ikke har ønsket å delta i prosjektet. Disse ble forsøkt kontaktet flere ganger av rådgiver på skolen, med de ønsket ikke å stille opp, da de slet med sosiale utfordringer. Det hadde vært fruktbart å høre om deres opplevelser for å få et mer balansert syn på fenomenet, men jeg har ikke lyktes med dette her.

Utradisjonelle yrkesvalg som fenomen

Når det kommer til å velge utradisjonelle yrker, er det viktig å huske på at det hele tiden er en kontekst som en bør forholde seg til. De ulike faktorer som familieliv, tradisjoner, politikk og arbeidsliv påvirker individenes muligheter til å handle fritt. Dette skyldes muligheter og begrensninger som er satt i system gjennom og mellom arbeid og hjem. De moderne og utradisjonelle valgene av yrke, har sammenheng med samtiden. Dette vil si, den politiske kampen for likestilling og en tanke om likhet, hvor individuelle valg legitimeres gjennom en retorikk som peker på å synliggjøre hvilke ulike ressurser jenter/kvinner kan bidra med. Dette har med endring av synet på sex og gender, som endrer perspektivet individet sees ut i fra. De samfunnsstrukturene henger sammen på en slik måte at de påvirker faktiske valg. Det vil si, ut ifra forholdene og konteksten aktøren befinner seg i, vil ulike strategiske handlinger bli tatt i bruk, ut ifra individets behov. Altså, spiller faktorer som nettverk og organisering inn på hvordan valg blir tatt. De tilgjengelige ressurser som kan gi kunnskap og avlastning til individet er med på å ruste opp, støtte inn under og muliggjøre deltakelse i utradisjonelle yrker, slik at minoritets-individer kan vær med å ta del i arbeidslivet.

Når det kommer til språk og bruk av det, er det viktig å huske at språk kan virke både inkluderende og ekskluderende, i et samfunn som består av et mangfold. Det er derfor det er viktig å huske på hvordan språk, samfunn og individ er i et samspill, og i en avgrenset kontekst. Språkbruk kan skape inn – og ut grupper basert på hvordan det brukes. Språk kan altså være med på å skape en måte å markere tilhørighet og avstand på. Samtidig er språket med på å bygge opp et oss - dem aspekt, som baserer seg på hvordan man omtaler ulike aktører i samfunnet som for eksempel: mannsdominerte fag, minoritet/majoritet. Slikt språk er med på å skape et forhold mellom ulike verdier/parter. Det kan også signalisere og si noe om forholdene disse har til hverandre, når det kommer til hierarki og makt, altså hvor man finner innehavere av definisjonsmakt, og videre hvor sårbar man er i forhold til hvor man befinner seg i hierarkiet som minoritet i forhold til majoriteten (her jenter i mannsdominerte yrkesfag).

Innpass: Agnethe

I møte med Agnethe forteller hun om hvordan hun valgte å ta elektrofag.

Jeg: Hvilken linje har du valgt å ta?

Agnethe: Elektro, vg2.

Jeg: Hvilken fordypning har du valgt å ta?

Agnethe: El – og energi. (Agnethe, 22)

Hun har en far som jobber som verkstedsleder, og en mor som jobber for staten. Foreldrene var positive til at hun valgte yrkesfag, og det var ikke veldig overraskende for hennes foreldre. Hun hadde i lengere tid tenkt på å bli lærer, men endte opp med å ta elektro-linja. Agnethe forteller at hennes bosted ikke hadde noe å si for hvorfor hun hadde valgt det yrket hun endte opp med. Dog har venner hatt en innflytelse på hennes valg av utdanning. Hun forteller at hun til å begynne med gikk på studiespesialisering ved videregående skole, grunnet tidligere venner hun har hatt. Det var venner, og ikke andre spesielle faktorer som gjorde at hun valgte som hun valgte. Agnethe har et veldig bredt og åpent perspektiv på yrke og arbeid. Hun forteller også at foreldrene ikke hadde noen spesielle forestillinger til hennes valg av fagretning. Agnethe forteller:

Agnethe: Mm, jeg snakket om å bli lærer i ni år, men jeg fant ut at det ikke hadde lyst til allikevel. Så det ble et lite sjokk når det kom til at jeg hadde lyst til å ta den vendingen fra lærer til elektriker. Og eventuelt bygge på ingeniørutdanning senere. Men-eh, så lenge.. De hadde

ikke noen spesielle følelser, når man snakker om et yrke man har lyst til, når man skal holde på med det senere i flere år, så er det. Det er ikke noen forventninger som er relatert til det.

Jeg: Snakket dere om utdanning i familien din?

Agnethe: Det har vært et veldig stort press sånn sett, med tanke på at mine fordi ikke har noe spesifikk utdanning. Og fra pappa sin side, er han den eneste som har fullført grunnskolen. Så da var det veldig press på at utdanning var det man lever på for resten av livet. I det samfunnet vi lever i i dag, så er det uten utdanning kommer man ikke noe sted rett og slett.

Jeg: Hadde du mulighet til å velge utdanning etter eget ønske, eller valgte du av andre årsaker?

Agnethe: Når jeg søkte fra ungdomskolen til videregående, så valgte jeg studiespesialisering på første, service og samferdsel på andre, og elektro på tredje. Har alltid vært en interesse der. Og startet kanskje på studiespesialisering på grunn av venner. Tidligere venner jeg har hatt. Har alltid hatt tanken bak, at når du har studiespesialisering så har du såpass bredt perspektiv til å velge senere. Så det er en fin byggekloss da.

Jeg spør Agnethe mens vi sitter i kantinen på skolen «Hvordan er det å være i et mannsdominert arbeidsmiljø?»

«Agnethe: Ser ikke på det som noen forskjell egentlig. Det er hva du selv gjør det til. Det å være det motsatte kjønn i et mannsdominert yrke, det er jo det samme som mannlige sykepleiere. Jeg synes det er så latterlig, hvordan ting har blitt, ved at-eh du skal få kreditt for å velge et yrke sånn som samfunnet har strittet imot for kvinner da, det er ikke noe applaus man skal få der. Hvis jeg hadde vært advokat så hadde ikke jeg fått noen applaus for å ha valgt den linjen, på samme måten man får ved å velge elektro. Elektro er halvparten betalt, som en advokat. Så jeg ser ikke på det som noe mer stas det, å få oppmerksomhet rundt det. For det er jo et valgt, det jeg har lyst til å bli.»

Det er mindre baksnakking, erfaringsmessig, for henne. Hun mener kommunikasjonen er mer åpen, og at de er mindre dømmende. Men sier også at de er litt mer rotete, men at man får respekt, hvis man gir respekt. Hun forteller videre at det er mindre intriger og konkurranse, når man jobber i et mannsdominert yrke, internt.

Når det kommer til kjennskap til yrkesretningen, viser det seg at hun har hatt en del kompiser som har vært elektrikere, av andre praktikere i familien, nevner hun sin morfar. Han var tømrer. Hun forteller at hun er litt rastløs av seg, og liker å ha noe å holde på med. At hun ikke er så stillesittende, og gjerne liker å finne ut av løsninger på ting, og hvordan ting henger sammen, på et praktisk vis, kommer også frem av samtalen.

Rådgivning og yrkesvalg

Fikk du noen informasjon om yrkesrettingen du valgte fra rådgivere på ungdomskolen?

Agnethe: Mmm, nå har jeg litt dårlig erfaring med rådgivere. De kan veldig oppmuntre til at yrkesfag er en veldig lett linje, at det er veldig avslappet, hvis du er dårlig i matte for eksempel, men matte i elektro er veldig krevende. Mye mer matte enn det jeg selv trodde og. Matte er ikke mitt sterkeste fag. Jeg syns rådgivningen har vært elendig. For de har jo ikke, når de ikke har erfaring eller sett, vi har ikke fått nok informasjon. Og når jeg startet på ungdomskolen, så var det innført det at man skulle besøke skoler, og se hvordan ting er. Så det var jo kjempefint sånn sett da. [...] Sånn, det ble så lukket. Og det var også derfor jeg valgte studie, så, da kunne jeg starte hvor som helst etter det.

Generelt er Agnethe fornøyd med valget av utdanning. Hun forteller at hun tok initiativ til faget selv, og at hun ville ha en forandring i hverdagen. Hun ville ha en mer utradisjonell tilværelse. Det er interessant at hun i samtalen forteller at valget hun tok var lettere etter at hun hadde tatt studiespesialiserende, for slik hun ser det, så hadde hun ikke turt å ta faget når hun var seksten år.

5.2 Trakassering

Til tross for at Agnethe er fornøyd med valget hun har tatt, og yrket generelt, har ikke alle opplevelsene vært udelt positive. En hendelse hun forteller om i en praksisperiode belyser dette, etter at jeg spør om hun har hatt noen bekymringer i forhold til sin fremtid i yrket:

Agnethe: Bekymringer, er trakassering da. Fordi jeg har jo hørt veldig mye forskjellig. Og opplevd en god del selv, av ulike individer, som har et annet syn på kvinner i yrkesfag. Eh, så det er vel en type frykt for at vi blir sett på som mindre verdt da, og eventuelt ikke er i stand til å utføre det samme stykke arbeidet som en mann da. Det er vel egentlig det so frykter meg mest.

Jeg: Er det lett/vanskelig å få jobb som kvinne/jente innenfor yrket?

Agnethe: Det er ganske lett, fordi vi er ettertraktede, bedrifter får også gode feedback på at vi er ganske gode, jeg vil si at jenter har blitt en type reklame for en bedrift. For da ser man, at her tar vi med kvinner også. Noe som oppfordrer til at andre kvinner også starter. Jeg vil si, vi er på lik linje, men å få inn, det å få jobb, er lett, så lenge du har samme utgangspunkt som gutter. Eventuelt like karakterer, og fravær er veldig viktig å ikke ha. Så hvis du har det på stell, så skal det ikke være noe problem.

Jeg: Kjenner du til noen utfordringer?

Agnethe: Min første utplassering i et firma, så møtte jeg på en montør som skulle ha meg med på utplassering i en uke, en ni og tjue-åring. Var veldig hyggelig førsteinntrykk og sånn, mm, imøtekomende, også skulle ha et oppdrag i Bærum, og i bilen på vei opp dit, så begynte sånne små

kommentarer å komme da. Ved at «du vet at den sminken din kommer til å renne av, med en gang du begynner å jobbe, hvis du er vant til å være svett da.» [kommentar fra montøren som hun gjengir med mimikk av en mannlig stemme], så gadd jeg ikke å kommentere på det, fordi jeg gidder ikke å sløse energien min på folk som ikke fortjener det, så jeg lot den passere. Til vanlig, ikke noe redd for å si ifra, jeg tenker at siden dette var første dagen, så skulle bare sjekke om det kunne bli bedre. Han skjønte at jeg ikke gadd å bry meg, men da han ikke fikk den oppmerksomheten og reaksjonen han ville ha, så ville det eventuelt stoppe, til tider har fungert tidligere. Også kommer vi frem til kunden, kunden dro, for skulle fikse noe, og da begynte å montøren å komme med kommentarer sånn som «kan du stikke ut i bilen å hente en teipbit? Du vet hvordan en teipbit ser ut? Og da sa jeg «ja ja, jeg er fullstendig klar over hvordan en teipbit ser ut». Også leverte jeg teipen, også fikk jeg veldig mye beskjed om å rydde opp. Og når du er på utplassering er du der for å lære, jeg vet jo hvordan man rydder opp., og jeg er ikke interessert til å plukke opp søppelet til en, eventuelt gjøre det sammen. Nå er det slutt, og da kan man ta søpla til slutt. Fikk også kommentarer på religionen min, fordi jeg er kristen og praktiserende. Også begynte han å gå på personangrep på religionen min, samt at han har tatt snikbilde av meg på Snapchat, på telefonen sin, og tilfeldig lagt ut på my story, der han skrev: hora mi for dagen. Jeg har jo da en kompis av meg som tilfeldigvis han har, som hadde han på telefonen hannes, og han sendte meg bilde, og spurte meg om det var meg. Ja, sa jeg. Så da hadde jeg funnet ut av hva han skreiv. Jeg konfronterte personen og sa «det der skal du slette», hvis ikke så anmelder jeg deg. Han kalte meg udugelig. Spurte meg hvor mange jeg hadde liggi med, om jeg var trang eller om jeg var bred, om jeg hadde noen interesse med å kose litt med han etter arbeidstid. Og jeg sto der fra klokken kvart over sju til klokken tolv, og hørte på drittslenginga hans, og klokken halv tolv sprang jeg. Jeg eksploderte og skjelte han ut. Tror aldri jeg har møtt et så nedlatende og krenkende menneske før. Ikke har jeg tatt meg noe nær av det senere. Ikke noe jeg går rundt og tenker på. Men jeg syns jeg skal...hva slags motivasjon er det? Jeg tenker, hvis jeg hadde stått der som en forsvarsløs jente på seksten år da, og fått tilbake kritikk, og ikke hatt noen selvtilit. Hva hadde det gjort? Så jeg kontaktet sjefen i firma, om situasjonen, og vedkommende som montøren min, ble permittert, og fikk også fjernet skolen fra Osloskolen firmaer. Så det ble håndtert på en sivilisert måte. Og jeg har ikke møtt et vedkommende som det siden.» (Agnethe 22, opprinnelig fra Oslo)

Denne form for kjonning kommer til uttrykk gjennom et makt/avmakt perspektiv. Gjennom en forståelse for hvordan makt utøves gjennom et hierarki, forstås det her at det er tydelige mekanismer for trakassering. Trakasseringen kan sees på som en form for å skape avstandsmarkører, ved å legge vekt på Agnethes kjønn. Han gjør dette ved å peke «typiske» feminine handlinger, som bruk av sminke, som menn ikke gjennomfører som aktivitet, i like stor skala. Dette virker som et angrep på henne som kvinne, ved å bruke hennes kjønn til å devaluere hennes kompetanse til å være riktig/profesjonelt antrukket, da han påpeker at hennes sminke kommer til å renne av.

«Vi kan si at i en trakasseringssituasjon usynliggjøres kvinner som likestilte kollegaer samtidig

Videre påpeker han tydelige at han ikke tror at hun er dyktig nok, da han ønsker å gi henne helt andre og mye enklere oppgaver, enn de han selv gjør. Han bruker Agathes kjønn for å rettferdiggjøre behandlingen, ved å bruke skjulte mekanismer til å påpeke at hun er kvinne. Denne form for ekskludering føyer seg inn i et perspektiv på at kvinner og menn er grunnleggende forskjellige, og videre brukes dette åpenlyst, til tross for at hennes kjønn ikke er noe hun kan gjøre noe med. Her bedømmes Agnethe på en annen måte, og kjønn kommer til uttrykk ved å kategorisere maskulinitet og feminitet som uløselig knyttet opp mot arbeidskompetanse.

Arbeid og muligheter

Julia Orupabo i sin bok «Kvinnejobber, mansjobber og innvandrersjobber», retter blikket mot hvordan ulike individer «selv-sosialiserer» bruker ulike idealer om kompetanse som markører for hvordan individer nyttiggjør seg av ulike muligheter med bakgrunn i levde erfaringer, og hvordan disse gjenklangene av tidligere opplevelser spiller seg ut i hvordan man velger sine forutsetninger gjennom forventninger (Orupabo 2016). Dimensjoner som kjønn og etnisitet kommer til uttrykk gjennom ulike refleksjoner gjort rundt ulike valg av utdanning. Altså er det er forstått av individer internaliserer og nyttiggjør seg av ulike muligheter som de selv antar vil gagne dem, hvor deres kompetanse kan nyttiggjøres i arbeidslivet. Det handler også om at de velger på bakgrunn av en forståelse om at de vil/ikke vil få innpass i ulike yrkesarenaer på bakgrunn av kulturell og sosial kapital. Sagt på en annen måte; gjennom ulike måter å tenke på ser man at de ulike aktørene har et forhold til sin person som går på kjønn og etnisitet. Det viser seg at ikke alle er like, og ikke blir vurdert like når det kommer til kompetanse, da noen er mer ettertraktet med sin uformelle kompetanse, ovenfor andre. En slik marginalisering er subtil og vanskelig å sette finger på, men er med på å peke mot at selv om vi er likestilte formelt gjennom lov -og regelverk, så oppstår det uformelle ulikheter, som bør forstås. Man oppfattes ulikt, og blir bedømt ulikt.

Altså, det kulturelle normative rammeverket endrer hvordan man forstår, og blir forstått. Og det er nettopp det som òg skjer i det verbale språket, hvor likheter, muligheter og begrensinger setter sine spor på bakgrunn av møte mellom talere og det talte.

Ved å se videre på de ulike stereotypier som oppstår i sosiokulturelle kontekster, skapes forestilte attributter knyttet til kjønn, og således forankres disse i forventninger til ulike

kompetanseidealer i arbeidsmarkedet. Identitetsmarkører som kjønn er med på å produsere forestilte sammenhenger mellom kompetanse og kjønn, ved å tilskrive egenskaper som muliggjør ulike rammeverk som begrenser og skaper muligheter gjennom seleksjon. Videre reproduseres og skapes det en forutinntatt forståelse av kjønn og kompetanse, som muliggjør marginalisering og motsetninger for hvordan posisjoner, ressurser og preferanser nyttiggjøres i arbeidsfellesskapet (her: mannsdominerte yrker), som ikke gjenspeiler likhetsidealer, og ideen og like muligheter for alle. Orupabo skriver at kulturelt forankrede stereotyper beleilig plasserer ulike grupper i mer eller mindre forventede passende yrker og posisjon, gjennom tilskrivende tolkninger om kjønn og egnethet i ulike yrkesbransjer (Orupabo 2016).

Altså, her rettes fokuset mot ulike styrende markedsprinsipper som tilbud og etterspørsel av kompetansekrav, skapt av arbeidsmarkedets behov for arbeidskraft. Videre skriver Orupabo at kjønn og etnisitet farger hvordan ulike grupper blir marginalisert i arbeidsmarked, på bakgrunn av arbeidsgivers oppfattelse av individets fenotyper, som hudfarge og kjønn. Med andre ord opprettholdes forestillinger om «de andre» gjennom segregeringsmønstre (Orupabo 2016:35-44)

5.3 Utfordrende forestillinger: subtile former for kjønn

Våre forestillinger om kvinner og menn er formet av våre symbolske konstruksjoner som passer inn i det feminine og det maskuline (Greer 1999). Eriksen (2007) tar opp *prinsipp for sosial klassifisering*, som har betydning for kommunikasjon av estetikk mellom kjønn. Disse prinsipper her går ut på bl.a. alder, klasse, så vel som kjønn og etnisitet. Ikke bare konstruerer og tolker vi virkeligheten gjennom navn og symboler, men de samme navn og symboler konstruerer oss igjen gradvis. I en sosial virkelighet med en forestilling og klassifisering om hva som anses som feminine egenskaper og væremåter virke direkte inn på kvinner, fordi disse forestillingene vil være med på å konstruere det feminine. Å kunne påvirke og strukturere andres opplevelse, herunder kan sees på som et uttrykk for makt, med andre ord sosial makt (Hylland-Eriksen 2007).

Kjønn sier noe om vår kollektive tanke. Kjønn peker på noe utenfor oss selv. Kjønn representerer en kategori og et symbol på en samhandlingsform som befinner seg innenfor en fortolket sosial struktur (Greer 1999).

Altså, hvis kjønn sees på som klassifiserte kategorier, vises det her til at det er normer som styrer de sosialt konstruerte former for atferd, som dømmes som aksepterte og/eller legitime måter å være på. Det skapes her et majoritets-språk på yrkesfagene, som samholdet til dels forholder seg til på forskjellige måter, og dermed aksepteres til en viss grad av deltakerne og de ulike jentene i utradisjonelle mannsdominerte yrkesfag (Butler 2004), (Svennevig 2009).

Opplevd kjønning

Det har vist seg at ikke alle informantene opplevde arbeidsmiljøet som likestilt, og ga derfor et lite uttrykk for hvordan de opplevde arbeidsmiljøet i de mannsdominerte yrkene.

Iselin

Iselin forteller at hun ikke ofte opplever ulikheter i arbeidsmiljøet, men at hun på grunn av sitt kjønn blir synliggjort, ved at hun merker å bli behandlet annerledes fordi hun er jente.

Jeg: Hvordan er det å jobbe i et mannsdominert arbeidsmiljø?

Iselin: Det er veldig morsomt egentlig. For at du ser en helt annen side av eh, gutter da. For at dem er mer, dem blir mer ehm, kjærlige hvis du kan si det sånn, for at dem blir mer sånn myke. Dem ække så tøffe, og tøffer seg ikke mot deg, for det er ikke mange jenter der, så blir sånn «Ååååå, skal jeg hjelpe deg og» mere hjelpende enn det du møter ellers da.

Jeg: Hvordan er det å jobbe med gutter vs. jenter?

Iselin: Mye bedre. Fordi gutter er litt enklere. Og dem er ikke så dramatiske [ler], enn det jenter er. For jenter er mer sånn, blir fort kranglete, og, uenigheter. Mens gutter er mer enklere å jobbe med, sånn generelt.

Jeg: Sosialiserer du mest med jenter eller gutter?

Iselin: Det er litt blanda egentlig. Men jeg vil egentlig si, jeg er mere med gutter enn jenter

Hun forteller at det er sjeldent at det har skjedd, og at hun er opptatt av likestilling. Hun er heller ikke redd for å si ifra. Hun svarer slik i samtalen:

Jeg: Har utdanningsvalget ditt påvirket mestringsfølelsen (aspirasjonsnivå)?

Iselin: Ja.

Jeg: På hvilken måte?

Iselin: At.. mm, man ser at man klarer ting, som folk mener ikke er ment for oss jenter, og du kan motbevise andre folk, og da blir det jo morsomt. Å vise at du kan noe som helst menn gjør mest da. Og da er det motiverende å vise at du kan, at vi også kan ting som menn mest gjør.

Jeg: Føler du at du har like muligheter til å lykkes i denne yrkesretningen?

Iselin: Ja.

Jeg: Opplever du at det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige ansatte/elever?

Iselin: Noen ganger. Menne, da sier jeg bare fra, også er det likestilling. Men det er veldig sjeldent [å behøve å si i fra].

Jeg: Hva er det du opplever de gangene?

Iselin: At de er ehm, at de skal hjelpe meg, og at «det klarer ikke du» og. Trenger en som er sterkere. Dem ser på oss som om vi bare er svake.

Jeg: Hvem er «dem»?

Iselin: De mannlige arbeiderne, eller lærerne. Så, dem er litt sånn. Noen er litt nedlatende, men når dem ser at du kan no, så slutter dem å være nedlatende, og heller, ehm, mere imøtekommende. [08.53min]

Jeg: Opplever du at det er noen forskjeller mellom deg og de andre ansatte/elever?

Iselin: Nei.

Linn

I likhet med Iselin, har også Linn opplevd kjønnete situasjoner på skolen. Disse levde erfaringene er basert på mer eller mindre bevisste handlinger fra mannlige lærere. Linn opplever at de to kjønnene blir sett på som annerledes, noe som kommer til uttrykk ved at de behandler ulikt, gjennom ulike forventninger.

Jeg: Opplever du at det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige ansatte/kollegaer/elever?

Linn: Ja og nei egentlig. De er ganske, eller de behandler jo jentene og guttene forskjellig. Men det er fortsatt ikke så stor forandring ut i fra det. For ja, jeg vet ikke. [...] Som jente burde man holde en litt lav profil. Som sagt, du kan få mye oppmerksomhet fra guttene. Og du bør jo ha fokus på det du gjør. Du kan ikke akkurat drive på med masse annet når du for eksempel, sveiser, dreier eller noe sånt, for da, ting kan skje fort. Ehm, det er det jeg kommer på. [...] Eh, jah det kan være sånn at, siden det er så få jenter, at vi jenter kan få litt mye oppmerksomhet noen ganger. Og på en måte fordeler også, for de behandler oss jentene annerledes enn de gjør med guttene. Sånn hvis vi spør om et eller annet, så får vi mest sannsynlig ja. Hvis guttene spør om det, får de mest sannsynlig nei.

Agnethe

Kjønningen som oppstår virker som en skjult mekanisme som bidrar til å synliggjøre aspekter ved dynamikken majoritet – minoritet, hvor jentes kjønn kommer til syne, og sammenlignes med gutters.

Jeg: Har du tenkt over hvorfor det er få kvinner/jenter på arbeidsplassen/skolen?

Agnethe: Jeg vil si at det er skolen, at vi har fått veldig lite informasjon om det. Fordi som sagt, det er ikke forventet at de ser på jenter og tenker på det en gang. Da har ikke vi fått samme introduisering da, som gutter har fått. Også på grunn av samfunnsforventningene. Noe som er klisje, eh. Også er det jo rett og slett fordi når du er i den alderen, fjorten til femten år, så er det jo identitetskrise, skal du finne ut av hvem du er. Og da mingler du deg som oftest de du er tryggest med. Og da velger du det faget vennene dine tar, og ikke da vil by seg ut på elektro som sekstenåring da. Der er det bare gutter, så det er jo litt sånn derre med, eh, selvtilliten. Samt med også informasjon du tidligere har fått.

Agnethes refleksjoner rundt hvorfor kjønnene kan oppleve å bli behandlet annerledes, skyldes ifølge henne, at de mannlige lærerne relaterer seg mer til guttene, og de da ender opp med å ha en mer lik tankegang, men hun opplever også å bli tatt hensyn til.

Jeg: Opplever du at det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige ansatte/kolleger/elever?

Agnethe: Det er vel det at lærerne er litt mer på mentaliteten til guttene. At det sliter litt med, for det er mest mannlige lærere på elektrofaget, så det blir jo, jeg blir jo tatt litt mer hensyn til, og får litt andre type oppgaver [...] Eh, så da får jeg et eget opplegg. Jeg får litt mer forståelse på ting. Litt mere respektert kanskje. Og får den derre vennlige tonen. Forskjellen blir jo modenheten. Altså elektro har jo, har det litt sånn slapt rykte på deg, og avslappede forhold. Så de tar kanskje litt lettere på ting, enn det jeg selv gjør. [...] så er det ikke noen forskjell på de og meg sånn sett. Det er kanskje litt mere griseprat. Men da er jeg en sånn barriere, de passer seg sånn med visse ord, eh sånne kjønnsord og sånn. Så de har vært veldig flinke til å passe på litt mer når jeg er i nærheten.

Kjønning kommer også her til uttrykk ved at synliggjøringen av hennes kjønn kommer sterkt til uttrykk ved at hun blir tatt mer hensyn til, fordi hun er jente. Agnethe forteller også at hun på grunn av det, ender opp med andre oppgaver enn guttene i klassen. Iselin har noe til felles med erfaringen til Agnethe. Også Iselin har opplevd at de mannlige lærerne har mente at hun ikke var egnet nok til de oppgavene hun skulle fullføre. Det kom til uttrykk ved at hun ble tatt for mye hensyn til, slik at hun opplevde seg selv som annerledes. Disse opplevelsene knytter hun opp mot at de mannlige lærerne ofte tilbydde henne å hjelpe. Dette skjedde mer frekvent hos henne, enn det gjorde hos guttene. Hun erfarte at de mannlige lærerne ikke trodde at hun var kompetent nok, eller sterk nok til å kunne gjennomføre oppgaven. Dette har i sterk kontrast til slik hun så på sin egen kompetanse. Videre førte denne behandlingen av henne, til å måtte

motbevise de mannlige lærerne. Altså, hun følte at hun måtte bevise at hun var i like stor grad like dyktig som det motsatte kjønn.

6 SPRÅK: SAMTALER I EN YRKESFAGLIG KONTEKST

“[...]without understanding why a language is being used as it is, and the consequences of such use, it is impossible to understand its meaning in the context of social interaction”

(Saville –Troike, 2003:14).

Det språket vi bruker til tale er med på å danne et klassifikasjonssystem. Det er et system som organiserer seg i en rekke anvendte regler, som strukturer det fortalte, i en allment akseptert språklig føring. Det er videre underforstått her, at språket ikke er kategorisk grunnlagt i et universelt språkssystem, og da videre ikke er et klassifikasjonssystem som favner hele menneskeheten i et holistisk forankret diskurs (Theil 2007:77).

Hvilke ord vi ytrer gjennom kommunikasjon og språkbruk sier noe om oss. De ord vi ytrer sier også noe om det som er rundt oss, like mye som det sier noe om det som er i oss. Ordene er med på å skape. De skapes av oss, og vi formes av dem. Ordene kommuniserer noe nødvendig om livet. De er med på å feste bånd mellom et jeg til et vi (de skriver seg inn i et fellesskap forankret i kommunikasjon som omhandler fortolkninger av meningskonstruksjoner fra individ til fellesskap). Fra en del til en helhet. Ordene er som ingredienser. Du kan sette de sammen på ulike måter, men det er oppskriften som avgjør hva du får ut.

Gjennom historien har mennesket anvendt språk som en handling til å dele informasjon. Det handler om produksjon og reproduksjon av språklige handlinger. Nettopp fordi det «å høre, uttale eller lese bare et ord medfører elektronisk aktivitet i omkring en million nerveceller». Altså er språket en intrikat del av skapelsen av verbal og non-verbal samhandling. Språket organiserer da det der ute, det uforståelige kaoset inn i orden gjennom språket som et systemverktøy (Svennevig 2009). Da forstås det at språk; satt i system organiserer det vi forstår i en helhetlig sammenheng, som formidler en forestilt fortelling om det indre og det ytre (being/doing) (Greer 1999) i en vevd historie, som skaper en formidling av relasjoner til det der ute, og som et lim av bånd av mellommenneskelige relasjoner.

Her bør det bli tatt i betraktning av ytringer sagt, er med på å opprettholde, videreføre, omorganisere og skape en felles fortelling av forståelsen av omverdenen, og det menneskelige fellesskap. Disse forståelsene av hvordan vi forstår omverdenen og oss selv, er i direkte relasjon til det brukte språket (som styres av verbale regler), som varierer fra samfunn til samfunn, da ulike språkssystemer organiserer tanker og ideer samt forståelser på ulike måter (Svennevig 2009).

6.1 Bruk av språk

I dag er bruk av språk forstått som et unikt menneskelig fenomen. Bruk av grammatikk som en måte å strukturere tanker og ideer og hvordan verden forstås som noe som er enestående for mennesket, og dette gir videre en pekepinn på menneskets instinkt til og muligheter til å utvikle samt bruke språk (Svennevig 2009).

Verbal kommunikasjon er måten vi i dag formidler våre tanker og ideer til hverandre på, altså vi formidler våre budskap ved bruk av språk. Språket som brukes av mennesket i dag forstås som oppstått og utviklet gjennom en sofistikert kultur, som inneholdt aspekter som åndelig liv, og som var i besittelse av teknologi, og ulike avanserte redskaper. Språk som verktøy; viser seg videre i tid å være en viktig faktor, og et komparativt fortrinn som har bidratt til utviklingen av kulturutvekslinger og menneskets utvikling. Dette har gitt menneske, samfunn og individ en evolusjonær fremgang, som skiller oss fra andre levende arter (Aaslestad 1999).

Slik Deborah Tannen som lingvist ser på språkforskjeller mellom det mannlige og kvinnelige kjønn, fortøner bruken av språket seg som forskjellig fra hverandre, gjennom hvordan menn og kvinner kommuniserer med hverandre (mann-mann/ kvinne-kvinne), og mellom hverandre (mann-kvinne). Når det kommer til kommunikasjon og samarbeid, handler det om en dialog på tvers av kjønn. I boken, «Det er ikke det jeg sier!», skriver Tannen at menn og kvinner kommuniserer på ulike måter, fordi de er interessert i ulike aspekt ved livet. Menn snakker da med et språk med nærhet til gjenstander, mens kvinner snakker et språk med nærhet til fellesskap. Altså er selve det språket som brukes til å påvirke hverandre forskjellig strukturert gjennom forskjellige måter å nærme med seg samtalen som en sosialt strukturert kommunikasjonsform. Videre, fordi det er snakk om ulike og forskjellige sosiale strukturer, påvirker jenter og gutter hverandre på ulike måter ved å ta i bruk språket på forskjellige vis. (Tannen 1992, Uri 2018).

«Hvis kvinner snakker og hører et språk av fellesskap og tilhørighet, mens menn snakker og hører et språk av status og uavhengighet, kan en samtale mellom kvinner og menn arte seg tverrkulturell kommunikasjon, en kollisjon mellom ulike måter å kommunisere på» (Tannen 1992:27).

Ut ifra Tannen forstås det at det finnes flere måter å samhandle sosialt på i en samtale. Begge måtene å kommunisere på er gyldige, og har ulike muligheter å fremvise sine fordeler. Dette viser til språkets motsetninger og fleksibiliteter. Det vil si, ulike måter å uttrykke seg verbalt på, viser til ulike måter språket som kommunikasjonskanal skaper samarbeid eller konflikt. Altså, ulike dialogiske samhandlinger krever ulike løsninger for håndtering av situasjonen ad hoc.

«Maskulinitet er et system. Det er et sammensatt hele av tillært oppførsel og subtilt kodede vekselspill som former samfunnets bindevev. Kvinnene som blir tatt opp i maskulinitetens hierarkier er fremmede vev, i konstant fare for å fremkalle en betennelse og umiddelbar avvisning [...]» (Greer 1999:288)

Agnethe

Ved å se på hvordan **Agnethe** opplever og erfarer hvordan det er å jobbe i et mannsdominert arbeidsmiljø, kan vi se hvordan hun forteller sin historie gjennom sitt narrativ. Agnethe er ei jente som har tatt elektrofag, og deretter en fordypning i EL – og energi. Agnethe forholder seg kommunikasjon i fagmiljøet, og den språkbruken som brukes internt. Hun sier at det å jobbe i utradisjonelle mannsdominerte yrkesfag «[...]er hva du selv gjør det til selv.».

Når det kommer til språkbruk er det ofte slik at det ikke alt er tillatt å si i en kommunikasjonssituasjon med andre. Det finnes begrensninger som regulerer hva man kan/ikke kan si, hvis man ønsker å bli akseptert av en samtalepartner (Svennevig 2009:66)

En del av språket handler om «[...] å forsøke å beskrive hvilke normer deltakerne selv forholder seg til i kommunikasjon. Deltakerne selv holder hverandre ansvarlig for at det de sier, er oppriktig, sant og legitimt [...]» (Svennevig 2009:68). Det sentrale her er at språket må godtas av avsender og mottaker for å kunne legitimere bruken. Implisitt vil det si at partene godtar hverandres kommunikasjon ved å delta og opprettholde den form for kommunikasjonssamhandling de befinner seg i (Svennevig 2009).

«The question of what it is to be outside the norm poses a paradox for thinking, for if the norm renders the social field intelligible and normalizes that field for us, then being outside the norm is in some sense being defined still in relation to it. To be not quite masculine or not quite feminine is still to be understood exclusively in terms of one's relationship to the "quite masculine" and the "quite feminine.»» (Butler 2004:42)

Språkbruk sier noe om hvilke språklige normer som deltakere må forholde seg til, og Agnethe forteller noe om en språklig norm hun må forholde seg til slik:

Agethe: Det er mindre drama. Det er mye mindre baksnakking, i hvert fall erfaringsmessig. Mer åpent. Litt mer *grisesnakk*. Men... Jeg er litt som sjøl, så da passer jeg inn [...].

Annette

Også Annette forholder seg til språknormer i yrkesfagmiljøet hun befinner seg i. Hun forteller:

Annette: [...] Det er ikke alltid enkelt å være jente. Fordi de [sier] «Å ja du er jente, kan du gjøre jobben like bra som oss?» men, når du motbeviser de, sånn som jeg har gjort, er det gøy, for da blir man «Ååå, hun kunne det».

Jeg: Hvordan er det å jobbe i et mannsdominert fagmiljø?

Annette: Det er mindre drama å jobbe med gutter. Men, det er mere **krangling** å jobbe med gutter, enn jenter. Så det er så å si likt.

Også kjønning påvirker Anette. Når det kommer til hvordan Anette har det i den yrkesfaglige konteksten sier hun: «Det er egentlig ganske greit. Morsomt. Lærerikt. Å treffer mange nye mennesker ååå. Det er ikke alltid enkelt å være jente. Fordi de «Å ja du er jente, kan du gjøre jobben like bra som oss?» men, når du motbeviser de, sånn som jeg har gjort, er det gøy, for da blir man «Ååå, hun kunne det» [...] Det jeg tror da, er at, folk er så redde for å prøve nye ting. De er så redd for at de skal faile, eller de er så redd for at de skal bli mobbet. De følger etter bestevennen sin, eller moren sin, eller faren sin fordi de er redd for å skille seg ut. Og åå jeg tenker atte, man ikke burde være redd for det, fordi, det å følge sin egen magesfølelse og hjerte er det viktigste. Å ikke bare være en del av fiskene, og flyte med resten. Gå din egen vei. Det er sånn du vinner, og får en bra fremtid.» (Annette 20, opprinnelig fra Søndre Nordstrand, Oslo)

Det å forstå former for kommunikasjon i en yrkesfaglig språk-kontekst vil være relevant her. Dette fordi språkbruk, det å kunne påvirke og strukturere andres opplevelse, herunder kan sees på som et uttrykk for makt, med andre ord sosial makt. Av den grunn kan det virke

vanskelig å være en nøytral part i en dialog med andre, fordi uttrykk for interesser og perspektiver kan ligge til grunn for føring av dialog. For som Blaker sier her: «Så snart ein ytrar eit einaste ord, synest ein såleis «ta standpunkt» og «påverke» » (Blaker 2006:49).

Annettes utsagn viser til en ubalanse i definisjonsmakt, hvor det er noen som definerer kompetanse og forventninger til atferd, og hvordan det skal være, og en skal forstås i en arbeidskontekst. Det kan synes at, ut ifra Annetts utsagn: «Å ja du er jente, kan du gjøre jobben like bra som oss?», at det finnes et forestilt fellesskap [i tradisjonelle mannsdominerte fag] som setter normer og regler, og skaper en oss/dem dynamikk, hvor majoritet/minoritetsaspektet utspiller seg.

6.2 Språklig samhandling og kjønn

Gullestads resonnement omkring «sameness as equality» omhandler at et fellesskap skapes gjennom en likhetstankegang. Marianne E. Lidén skriver det slik:

«Ifølge Marianne Gullestad er ideen om at man må være lik for å føle seg likeverdig, en oppfatning som står spesielt sterkt i personlige forhold mellom mennesker i Norge. (1989:116). mens vi i yrkeslivet er villige til å godta hierarkier, er vi i privatlivet (hverdagslivet) opptatt av å 'passe sammen'» (Lidén, i Lien, Lidén og Vike 2001:86)

Når det kommer til likhet, er det slik at selv om man har likeverd er man ikke like. Altså skilles det på *sameness* og *equality*, hvor *sameness* omhandler fravær av forskjeller, mens *equality* viser til at det finnes forskjeller mellom kjønnene, men at disse ikke skal være begrensende eller hindrende for individets muligheter. Med andre ord, kjønnene skal være stilt like godt.

Å tilstrebe et egalitært samfunn hvor formallikhet, og muligheter og begrensninger ikke oppstår på bakgrunn av kjønn (sex). Det betyr dog ikke at det ikke finnes forskjeller fordi man har *equality*. Både ideene om maskulinitet og feminitet er tilstede. Det vil si det forestilte kjønn, og hvordan vi forstår hva kjønn (*gender*) er. Med andre ord kan vi si at det finnes kulturelle konstruerte normer og regler som regulerer atferd for oppførsel, hvor individ og samfunn sammen opprettholder, skaper og reproducerer disse ideene, om hva *gender* er. Kategorisk

organiseres livsverdenen og anskuelsen av livet gjennom motsetninger. Altså, hva noe er, og hva det ikke er gjennom polariteter (Butler 2004).

6.3 Regulering og atferd

Normer er med på å styre atferd i den sosiokulturell kontekst der hvor samhandling utøves. Polariteter er med på å skape distinksjoner som gjør at det er lettere å kategorisere omgivelsene våre i en mer forenkende tankegang. Dette har med å gjøre med forutsigbarhet og gjenkjennelse. Normer som utøves i et sosialt felt, er med på å understreke de polariteter som finnes, nettopp fordi vi tenker i polariteter (Butler 2004). Disse likhetene og forskjellene normaliseres i tankegangen, og videre blir en del av det kulturelle universet vi befinner oss i. disse kulturelle tanker og beskrivelsene av kjønn skriver seg inn i den kollektive bevisstheten.

Det paradoksale med normene som styrer og regulerer kategoriske tanker om *gender*, er nettopp det at det å være utenfor normen, er med på å skape et forhold til normen, og derfor en relasjon til normene, som gjør at man fortsatt befinner deg i normene. Det å være mer eller mindre maskulin, eller feminin står da i relasjonen til det å være maskulin og feminin, og forstås ut ifra et maskulin-feminin terminologi. (Ibid)

Det paradoksale med normene som styrer og regulerer kategoriske tanker om *gender*, er nettopp det at det å være utenfor normen, er med på å skape et forhold til normen, og derfor en relasjon til normene, som gjør at man fortsatt befinner deg i normene. Det å være mer eller mindre maskulin, eller feminin står da i relasjonen til det å være maskulin og feminin, og forstås ut ifra et maskulin-feminin terminologi (Ibid).

Fastsatte rammer som regulerer atferd gjennom distinkte rolleforskjeller, normaliserer symbolsk hva som er mer eller mindre feminint, og hva som er mer eller mindre maskulint. Plassering av kjønn gjennom et slikt perspektiv begrenser hvilke kryss-kulturelle statuser et individ kan ha, ved å plassere kjønn i en enten – eller kategori. Enten er du, eller sagt på en annen måte, utøver du maskulinitet eller feminitet. Ved å strukturere kjønn i et binært system, opprettholdes sosialt produserte forestillinger om signifikante kjønnsforskjeller. Dette fører da til en begrensning av den performative aktørs muligheter, gjennom reproduksjon av attributter knyttet til kjønn, ved å skape motsetninger som mann/kvinne, feminin/maskulin (Butler 2004).

Måten språkets verbale utsagn brukes, er med på å forme kulturelle konsepter om fortellingen om hva verden er, og hvem vi er. Den historien organiserer det ytre fysiske der ute

(doing), og det indre personlige (being) i en struktur som skaper en kategorisk relasjon mellom orden og kaos. Orden/kaos forenkler komplekse sosiokulturelle strukturer, og skaper et rammeverk som gjør verden mer håndterlig. Å hankses med det uforståelig, det abstrakte, det konkrete, det håndfaste og det underlige, relaterer mennesker nærere hverandre gjennom relasjoner, men samtid skaper også distinksjoner (Butler 2004), (Hylland-Eriksen 2007).

Gjennom, og ved bruk av antropologiske narrativ er det sentralt å sette aktørene i sentrum. Når det kommer til livsmuligheter, påvirkes dette av forutsetninger som rasjonaliseres inn i forestillinger om forventninger. Sagt på en annen måte, sees kjønn gjennom de kulturelle forankrede forestillinger i en gitt kulturell kontekst, skapt av en mer eller mindre felleskapsforståelse grenser for utfoldelse sett ut i ra et majoritets- og minoritets perspektiv. Her handler da altså om hva vi kommuniserer om kjønn (forstått som *gender*) til omverdenen. Vi vurderer altså kjønn ulikt ut ifra det vi forventer (Butler 2004).

6.4 Vurdering av studier og yrker

«Bil- og elektrobransjen er mannsdominert. Dette viser statistikken tydelig. Prosjektleder Tove Johansen sier at arbeidsmarked fortsatt er kjønnsdelt i Norge. Hun sier at mange slutter midt i lærlingtiden, etter forsøk på å rekruttere jenter til utradisjonelle mannsdominerte bransjer.» (Jenter i Bil og Elektro 2008- 2012 – Et bedriftsutviklingsprosjekt.)

Valg av utdanning er et samspill mellom individ, samfunn, historie, kontekst og prosess er ufravikelig. Dog har det også vist seg at påvirkning ikke alltid spinner sitt nett like tett rundt alle. Her vil anomalier dukke opp. Videre er det relevant å forstå jentene ut ifra et blick som tar hensyn til samhandlingen og sosiale handlinger, som viser til hvordan de spiller ut sine narrative i en utdanningskontekst. Man kan se på jentene som Maverick(s), (en person som forlater sin flokk og som er uavhengig). Kanskje vekkes et ubehag som viser til våre forestillinger i møte med det som er annerledes. Kanskje viser det til at våre forstillinger egentlig ikke er så stabile gjennom tid og rom. Eller, man kan se på kjønn (*gender*) som et begrep som er følsomt for endring.

De kjønnskategorier vi opererer med er ikke bare våre, men eies like mye av samfunnet som helhet. Dermed er det også en gjenklang fra fortiden, hvor minoritet blir tilskrevet verdier og attributter. Dette maktaspektet, det å definere, og det å bli definert ut ifra noe, er i seg selv komplekst. Så, fordi det å kategorisere gjennom et system som har til hensikt

å utrette distinksjoner mellom det feminine og maskuline videre kan opprettholde sosiale strukturer som kan muligens kan påvirke jentene som tar utradisjonelle utdanningsvalg (her: teknikk og industriell produksjon og elektro) (Butler 2004).

Derfor kan kjønn (gender constructs) være relevant her fordi det vil være med å belyse makt og symbolske assosiasjoner som spiller seg ut i det vide samfunn, men som óg påvirker individet. Her må det derfor legges til at det er frembringende å se til hva disse ulike symbolene skjuler, og/eller viser til. Men, vårt forhold til individet er ikke bare basert på kjønn her (Ibid).

Felles opplevelser i det mannsdominerte yrke bygger på synliggjøring av kvinner/jenter i de ulike yrkesfagsgruppene gjennom kjønnning og spåk. Med dette menes det at jenter, fordi de utgjør under 10% av elevmassen på de ulike linjene, blir en tydelig kategori som skiller seg ut. Det virker som om dette har vært med på å påvirke fremtoningen til de ulike aktørene. Et av aspektene som tydelig kommer frem, er at en måte å kommunisere på i disse miljøene beskrives som «røft». Det vil si at det er et fravær av et presist og elegant språk. Det brukes altså et direkte, konfronterende og i noen sammenhenger nedsettende ordbruk. Ordbruken kan virke som et uttrykk for makt og dominans, som fremskyver og fremhever maskulinitet og kompetanse, eller egnethet. Det viser jeg videre at det har vært en sammenheng mellom hvordan kvinner blir sett på, og arbeidets utførelse.

Aurora

Å være i mannsdominertyrkesfag som teknikk og industriell produksjon eller elektro, er det få jenter som er. Informantene svarer ulikt på hvordan det er å være i et mannsdominert yrkesfagsmiljø. Et svar på spørsmålet lyder slik:

Jeg: Hvordan er det å jobbe i et mannsdominert arbeidsmiljø?

Aurora: det er helt greit, det e sånn, det er non som e sånn: du e jente, du kan ikke, men de fleste e sånn gjør det beste også, og spør om hjelp hvis du treng, så det e veldig greit.

Kryssforventninger?

Det var en kald morgen, da jeg dro med bussen til de grønne skolelokalene. Jeg hadde booket et arbeidsrom for å gjennomføre en feltsamtale. Jeg satte meg ned på bussete, bakerst i bussen, og dro frem et blad jeg hadde funnet frem til dagen før. «Bedrebedrift. HF-hovedorganisasjonens fellestiltak». Bladet tar for seg hvordan de kan rekruttere jenter, og hva

som kan gjøres. Det handler om: *jenter i bil og elektro*. Bladet fanget interessen min. Jeg begynner å blad frem og tilbake mellom de ulike sidene. Skumleser litt, før blikket fester seg på en av artiklene i bladet. «*Flere jenter inn i bil og elektro*». Det handler om å skape en bransje som skal virke attraktiv for jenter/kvinner. Jeg leser den første siden og fester blikket ved et lite avsnitt. Jeg hadde tidligere tenkt mye på hvorfor det var så få jenter som tok faget. Jeg leser nedover artikkelen, og kommer til det sjette avsnittet og leser. Her står det skrevet:

«Dårlig rykte»

Bil- og elektrobransjens «image» og «rykte» i ungdomsmiljøene er i dag blant de viktigste hindringene for å øke rekturring av jenter. Det må etableres møteplasser og jentemiljøer i den enkelte bedrift og bransjen» (Bedrebedrift. HF-hovedorganisasjonens fellestiltak. Nr 3 2008, s5. «Jenter i bil og elektro»)

Forventninger og forutsetninger handler veldig mye om det å ha tilgang til muligheter, eller sagt på en annen måte, tilgang til ressurser.

Muligheter og begrensinger kan være betinget av geografiske, økonomiske forhold, kanskje også muligens av politisk art (eller politiske rammer), så vel som kjønn, posisjon, makt og status. Disse forholdene kan (men trenger ikke nødvendigvis) å påvirke de valg man tar, og/eller har tilgang til. Dette kan være med på å forme oss som individer. Det er de sosiale forhold og endringer som kan ha innvirkning på våre muligheter og begrensninger. (Danielsen, Larsen og Owesen 2014).

6.5 En utforskning av individualitet i fellesskap. Et møte med Inger og Iselin

«Jeg valgte av egen interesse,» (Iselin)

To av informantene (Iselin og Inger) forteller sine valg av utdanning på hver sin måte. Det de har til felles er at de begge har valgt mannsdominerte yrker. Her er to av informantenes svar, og hva de har valgt å fortelle om hvorfor de har valgt som de har valgt.

Iselin er 18 år. Bor og kommer fra Oslo kommune. Går på teknikk og industriell produksjon (TIP). Hun hadde egentlig lyst til å gå på bil-linja, men havnet på teknikk og industriell produksjon (TIP) kjøretøy, og har dette som fordypning.»

Iselin forteller at hennes foreldre ikke snakket så mye om utdanning i hjemmet, men at de pushet henne til å ta videre skolegang, og at hun var fornøyd med å ha tatt den linjen og utfordringen. Bosted hadde ikke så mye å si for hennes valg av utdanning, forteller hun.

«Mm, jeg har alltid drevet med bil, med brødrene mine, så det har inspirert meg, også ville jeg gå videre med det. Eh, har alltid vært i bilmiljøet, og vært interessert i å se hvordan biler fungerer, og hva du kan gjøre med dem, og, såå, egentlig det». Hun forteller videre at hun synes at faget er artig og morsomt.

Jeg spør henne om hvordan hun ble kjent med yrkesretningen hun valgte.

Iselin: Det starta vel med at, eh, broren min gikk første året på TIP, også interesserte jeg meg. Tok meg med på ting [messer/samlinger], også begynte jeg å lese litt mer om yrket selv, og dro og besøkte skoler som hadde TIP, og kjøretøy. Så interesserte meg, å se litt mer ut av det.

Iselin forteller av flere i familien også tatt faget, og hun interesserte seg såpass mye for det de drev med, og deltok derfor på ulike ting, for å se på hva de drev med. Hun hadde nemlig alltid interessert seg for faget, faktisk helt siden barneskolen. Det som gjør faget spennende for Iselin sin del er muligheten til å ha en variert hverdag. At ikke alle dagene er like, synes hun er viktig. Det er det å kunne gjøre noe annerledes hver dag, som gir henne en lystbetont hverdag. Hun forteller at det alltid er noe nytt å lære, og at hun alltid får utfordringer. «Alltid noe nytt å lære. Lære mer, og få mer kunnskap,» sier hun. Hun synes ikke at det å bli sittende stille hele dagen er noe for henne. Samtalen flyter godt, og vi snakker om ulike tema.

Det virker som om Iselin har en positiv holdning til faget, skolen og fagmiljøet. Hun forteller meg at hun er usikker på om det er like lett for kvinner å få jobb i bransjen, men sier at hun har fått med seg at man ønsker å få flere kvinner inn i bransjen. «Jeg tror det kan ha en positiv virkning,» sier hun.

Jeg: Har utdanningsvalget ditt påvirket mestringsfølelsen (aspirasjonsnivå)?

Iselin: Ja.

Jeg: På hvilken måte?

Iselin: Atte mm, man ser at man klarer ting, som folk mener ikke er ment for oss jenter, og du kan motbevise andre folk, og da blir det jo morsomt. Å vise at du kan noe som helst menn gjør mest da. Og da er det motiverende å vise at du kan, at vi også kan ting som menn mest gjør.

Jeg: Føler du at du har like muligheter til å lykkes i denne yrkesretningen?

Iselin: Ja.

Jeg: Opplever du at det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige ansatte/elever?

Iselin: Noen ganger. Men, da sier jeg bare fra, også er det likestilling. Men det er veldig sjeldent [å behøve å si i fra].

Jeg: Hva er det du opplever de gangene?

Iselin: At dem er ehm, at de skal hjelpe meg, og at «det klarer ikke du» og. Trenger en som er sterkere. Dem ser på oss som om vi bare er svake.

Jeg: Hvem er «dem»?

Iselin: De mannlige arbeiderne, eller lærerne. Så, dem er litt sånn. Noen er litt nedlatende, men når dem ser at du kan no, så slutter dem å være nedlatende, og heller, ehm, [blir de] mere imøtekomende.

Iselin forteller «det er mange som mener at det er et yrke som ikke passer for kvinner. [...]» Jeg prøver å få en så god som mulig forklaring på hvem «de mange» er. «Generelt [menn/gutter] i jobb, og på skole. Det er litt morsomt å vise at vi [jenter] klarer like mye [som gutter].» forteller hun. «Har du sagt noe?» jeg stiller spørsmålet for å få et innblikk i hva hun har erfart, og hvordan hun har håndtert det. Hun ser på meg og sier: «Aldri opplevd det her [på skolen]. Men i første året så opplevde jeg at de så ned på meg og en til da. Vi var to stykker. At de så ned på oss [Iselin og den andre jenta som gikk i klassen. Resten var gutter], fordi vi var jenter. Men når vi motbeviste det, så så de litt annerledes, skjønnte at, det går egentlig ann.» Når det kommer til bemerkninger så kommer ikke Iselin på at hun har fått noen spesielle kommentarer. Hun tenker seg om «Nei. Men jeg følte at de[guttene i klassen] skulle alltid hjelpe, og de [guttene i klassen] visste alltid best.» Det kommer fram under samtalen at det er snakk om styrke [i forhold til bæring av utstyr], og at gutter/menn tenker at jentene ikke klarer å utføre like tunge løft som guttene.

Videre i samtalen kommer noe interessant frem, nemlig hvordan medelever som er av det motsatte kjønn behandler dem i elevmiljøet. Det interessante her er hvordan Iselin opplever hvordan mannlige lærere behandler henne, og hvordan jevnaldrende gutter behandler henne. Hun beskriver det slik, når hun snakker om hvordan det er å jobbe med mange gutter

(som er elever på skolen), og å være en del av et mannsdominert arbeidsmiljø: «*Det er veldig morsomt egentlig [...]»*

Også her kommer kjønning til uttrykk ved at synliggjøring av eget kjønn underkommuniseres. Iselin forteller videre at hun trives med å jobbe med guttene på skolen. Det virker som om det å være en del av et godt arbeidsmiljø er viktig for de fleste elever og ansatte på skolen. Iselin forteller at det er mye bedre å jobbe med gutter. Hun sier at hun synes at det er enklere for henne. «*Og dem er ikke så dramatiske [ler], enn det jenter er. For jenter er mer sånn, blir fort kranglete, og, uenigheter. Mens gutter er mer enklere å jobbe med, sånn generelt,*» sier hun. Iselin trives på skolen. Hun forteller meg at det er viktig for skolen å holde på jentene som går der, og at skolen er opptatt av å ta vare på jentene som er der. Men, som hun påpeker, man får ikke spesialbehandling «*Du blir nesten eh litt i førsterekka da. Så du får jo, veldig mye, veiledning da, syns jeg da.*» Å bli veldig mye sett er med på å synliggjøre Iselin i klasserommet. Dette uttrykker seg ved at hun får for mye hjelp, slik at det blir en forskjell på måten jenter i klassen blir møtt i læringsmiljøet som utarter seg annerledes enn hvordan guttene blir møtt. Kanskje kan det tenkes at Iselin bare har lyst til å bli behandlet likt som alle andre, da hun sier at «*[..]du får jo, veldig mye, veiledning da, syns jeg da.*» (Møller og Vagle 2003) Det kan oppfattes både som positivt og negativt å bli behandlet annerledes. Det er nemlig ikke alle opplevelsene med særbehandling som har gitt positive utslag.

Marginalisering i en arbeidskontekst?

Kulturelle ideer om hvem man er, og/eller kan være, kan påvirke den utdanningsretningen man velger (Urupabo 2016).

Ulikhet (gjennom kjønning), slik Yates ser reproduseres gjennom mange dimensjoner, derfor er det videre vanskelig å komme fram til et entydig svar som kan beskrive fenomenet. Sosial bakgrunn kan ha innflytelse på muligheter og begrensninger, forventninger og forutsetninger. Kanskje kan dette være med på å påvirke hvordan aktører utfolder seg i samfunn, utdanning og arbeid. Ulike sosiale påvirkningene som dreier seg om forestillinger og forventninger til ulike kjønnsroller kan kanskje være med på å påvirke handlingsrom – og muligheter. Det viser seg at sosiale relasjoner som nettverk, har muligens noe effekt på valg av utdanningsvalg (Yates 1993).

Ideen om et samfunn, er et sterkt bilde. Det representerer en hel organisering av menneske satt i system. I et samfunn finnes det sosiale system som setter grenser for hva og hvordan aktørene kan handle innenfor sosiale konstruksjoner, funksjoner og posisjoner. Et samfunn organiseres gjennom et rammeverk som skaper orden ut av kaos gjennom kjønning og språkbruk. Orden impliserer restriksjoner [hvilken væren og språk som kan brukes], mens uorden det frie. Orden brukes for å skape konsise mønstre for tanke og handling. Orden innebærer å bruke et lite utvalg av alle muligheter, og videre et lite utvalg av alle mulige relasjoner som kan skapes. Uorden forstås derfor som både makt og fare (power and danger), fordi uorden kan skape endringer (ved å se på hvilket språk og hvilken væren som er akseptabel). Uorden er farlig fordi det er verken det ene eller det andre. Det er et stadium midt imellom. Dette stadiet er farlig fordi segregerer og skaper marginalisering (Mead 1934).

Ved å se på hvordan Inger forteller om en episode som omhandler hvordan hun opplevde i en arbeidssituasjon (som bas i relasjon til en lærling), er det mulig å se etter hvordan inkludering, ekskludering, annerledeshet og tilpasningsstrategier utspiller seg. Måten de to ulike aktørene håndterer situasjonen på viser til hvordan mekanismer for synliggjøring/usynliggjøring kommer til uttrykk.

I «Likhetens paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge» skriver Harvald Vike om hvordan en arbeidskonflikt ble håndtert. Konflikten fortonet seg slik:

«I en sterk konfliktpreget situasjon observerte jeg hvordan den hierariske relasjonen mellom de kvinnelige leder og hennes to nærmeste underordnede, en kvinne og en mann, rammet den kvinnelige ansatte langt sterkere enn den mannlige. Begge to var enige om årsaken: Den kvinnelige ansatte var mer pågående i sitt krav om begrunnelser for lederens strategi enn den mannlige. Dette eksempelet er ikke nødvendigvis representativt, men det er likevel typisk som illustrasjon på den formen for begrunnelseskraav kvinner i førstelinjetjenesten ofte fremmer. Fra et ledersynspunkt arter den seg ofte som «klaging.» (Vike i Lien, Lidén og Vike 2001:158)

Inger forteller om hvordan hun som overordnet i et firma ble snakket til. Her kan det se ut til at det er et gap mellom det som forventes (hvordan lærlinger tiltaler sine ledere (bas), og det som praktiserer (faktisk språkbruk):

Inger: Eh, og det er jo vi som personer som påvirker hvordan relasjonene blir da. Eh, og det var sånn når jeg var bas [tittel for en leder for en gruppe ansatte]. Så hadde jeg to eh, to unge, to unge gutter da, som jobbet, lærlinger, som jobbet sammen med meg. Han ene var veldig sånn tøff i tryne. Og liksom «Åååå, kjerring» [rop], ut over hele bygget. Og det, kjerring er ikke noe galt. Det er jo mange som bruker kjerring.

Men da var det viktig for meg at du, du bruker ikke den samme sjargongen tilbake. Rett og slett, for da får du roet det ned, og får en rolig tone, istedenfor å lage masse styr rundt det da. (Inger, 54)

Inger (54) forteller gjennom levde erfaringer at: «når det er mange av samme kjønn et sted, så påvirker man, eh, hverandre, i en retning». Hun forklarer at hun ikke har jobbet så mye med andre kvinner, men at hun sosialiserer med venninner på fritiden. Det kommer fram fra hennes egen forklaring at hun har trivdes godt med å jobbe i et mannsdominert arbeidsmiljø. Hun hadde tatt elektrofag på videregående. Hennes trygghet kom fra at hun hadde en kjæreste på den tiden, og var dermed ikke brydd med hvor mange gutter som var rundt henne (i yrkessammenheng). «Jeg tror jeg utstrålte noe veldig sånn flørte greie, så jeg hadde ikke det som noe sånn stor, jeg var mere sånn på lik linje med de jeg arbeidet med» Hun forteller videre «Så det jeg føler, jeg har aldri følt det som noe problem å være jente. Men det er klart du måå være god. Jeg måtte være god. Hehehe ... du ble lagt merke til».

Å bli synliggjort på bakgrunn av kjønn, kan være en årsak til fremhevelse av kontrastene mellom kjønn. Synliggjøring slik Møller og Vagle skriver om det, viser at jenter opplever det som uønsket. De skriver det slik: «Jenter (eller gutter) som minoritet er klart synlige. Synlighet er den faktoren som de aller fleste jenter med bakgrunn i utradisjonelle fag trekker frem som det mest belastende» (Møller og Vagle 2003:60). Videre nevner de at det kan oppleves «som en undertrykkelsesmekanisme som uttrykk for strukturell behandling av en minoritet» (Ibid). Altså forstår det ut ifra dette perspektivet at det å bli lagt merke til mer enn andre erfares negativt, av mottaker av «for mye oppmerksomhet». Iselin sin erfaring kan muligens tolkes som en slik erfaring, da hun sa:

Iselin: «Nei. Men jeg følte at de [guttene i klassen] skulle alltid hjelpe, og de [guttene i klassen] visste alltid best.»

Ser vi til *stigma*, kan man i lys av en slik forståelse forstå at det er et gap mellom det som forventes av aktørens utøvelse av sin rolle som kvinne, her, hva en person bør være, og det som faktisk utøves av aktøren, altså det personen faktisk er (*sosial identitet*). Ved å se til hva Goffman sier om stigma, kan det muligens forstås som en form for synliggjøring (Goffman 1992).

Ut ifra en slik perspektiv ser man at identitet (hvem man opplever/oppleves å være), sosiale relasjoner (i klasserommet i mannsdominerte fag) og rolleutøvelser (yrkesfagelev) kan utvikles ut ifra kommunikasjon (Svennevig 2009:102).

For Aurora uttrykker ikke at hun opplever synliggjøring (ved å bli tatt mer hensyn til) som belastende. Det kan dermed tenkes at det har med en individuell forståelse av hvordan budskapet tolkes individuelt.

Nevnt tidligere i teksten sa Aurora:

Aurora: det er helt greit, det e sånn, det er non som e sånn: du e jente, du kan ikke, men de fleste e sånn gjør det beste også, og spør om hjelp hvis du treng, så det e veldig greit.

I lys av identitet, slik Jenkins beskriver det, handler om det å vite hvem man er, som har rot i en språklig forståelse, altså et språklig konstruert konseptuelt selv (Jenkins 2008).

Det handler om å vite hvem man selv er, hvem andre er, at andre vet hvem vi er, at vi vet hva de tror vi er, også videre. Dette er altså en prosess som omhandler *identifikasjon*. Identitet er her snakk om en sosial konstruksjon. Identitet er en aktiv prosess hvor man klassifiserer ting eller personer, og/eller assosierer seg selv med, å knytte seg selv med *noen eller noe* (Jenkins 2008:5-17). Og det er her at synliggjøringen (noe) ikke oppleves likt av noen (Aurora, Iselin).

Med utgangspunkt i kjønn

Inger forteller om hvordan hun og en annen mannlig medarbeider opplever arbeidskulturen forskjellig:

«Det er litt sånn. Du kan si, jeg har en medarbeider her da som har en veldig sterk oppfattelse, at-eh, man har veldig sånn, rå måte å snakke til hverandre på, man slenger med leppa og er litt tøff i tryne. Det er hans opplevelse av hvordan det er ute. Jeg har en helt annen opplevelse. Og det har, tror jeg da, noe med meg og han å gjøre. Eh, fordi han er en sånn tøff i tryne type, veldig okey fyr, men han har en måte å snakke på. En sjargong som gjør at andre blir med på den, mens når jeg er ute, jeg, jeg kan ikke snakke om fotball, og ikke kan jeg snakke om jakt og fiske, eller noen sånne gutte-ting. Så blir selvfølgelig væremåten, den væremåten, måten vi er sammen på forskjellig. Eh, jeg har aldri opplevd den derre, at noen har slengt med leppa, eller tøff i tryne eller noen ting i forhold til meg, for at jeg er ikke den typen. Eh, og det er jo vi som personer som påvirker hvordan relasjonene blir da. [...] Behøver ikke å være i alle elektrikerbedrifter. Jeg kjenner jo elektrikere andre steder, og igjen, forteller jo at han var i en bedrift der entreprenørene var kristne eller et eller annet, og det var jo aldri banning på de arbeidsplassen hvor han var, ikke sant. Fordi atte han likte ikke det, og da ble det ikke det. Så jeg tror deet, påvirker veldig da.»
(Inger (54 år))

Bruken av ordet «kjerring» avfeies av Inger som noe uproblematisk. Hennes utsagn: «Han ene var veldig sånn tøff i tryne. Og liksom «Åååå, kjerring» [rop], ut over hele bygget. Og det, kjerring er ikke noe galt. Det er jo mange som bruker kjerring. Men da var det viktig for meg at du, du bruker ikke den samme sjargongen tilbake» viser en sterk kontrast av måten hun snakker på til andre, og måten lærlingen snakker til henne. Hun i posisjonen som bas, blir tiltalt med en annen tittel, enn det hennes posisjon skulle til si. I stedet for å si bas, sier han «kjerring». Hun sier videre at det er mange som bruker dette uttrykket, og normaliserer derfor ordbruken i en arbeidskonteksts. Språket som brukes her referer til henne som noe kjønnet totre, og ikke til henne som hans overordnende.

Ved å se på hva Vike skriver om slike fenomen som oppstår, forstås det her at det er en form for kjønning som tar plass. Vike skriver det slik: «Tvert imot bidrar *kjønningen* av visse type egenskaper og handlinger til at kvinnelige ledere synes å være mer utsatt for å få sin autoritet underminert» (Vike i Liden, Lidén og Vike 2001:158)

I en arbeidsrelasjon er det underforstått objektive posisjoner, dette er det motsatte av å tiltale en person med deres subjektive egenskaper.

Hvilke ord vi ytrer sier noe om oss. Hvilke ord vi ytrer sier noe om de andre, eller andre om du vil. De ord vi ytrer sier også noe om det som er rundt oss, like mye som det sier noe om det som er i oss. De binder oss til det vi har vært, det vi er, og det vi vil være. Ordene er med på å skape. De skapes av oss, og vi formes av dem. Ordene. Ordene kommuniserer noe nødvendig om livet. De er med på å feste bånd mellom et jeg til et vi. Fra en del til en helhet.

I møte mellom den opplevde erfaringer, kan det argumenteres for at språket som blir brukt i en arbeidssituasjon sier noe om vesentlige trekk ved arbeidsspråkbruken i det mannsdominerte yrke (her elektro-bransjen). Variasjonene av forståelse av hva som er mer eller mindre rett språkbruk (i en gitt arbeidssituasjon) trer frem, når Inger og lærlingen kommuniserer med hverandre. Mens lærlingen bruker et mer direkte, og som Inger beskriver det: «rå»/«slenge med leppa»/«tøff-i-tryne» -språk, bruker hun et språk som ikke skal lage: «masse styr». Dette kan ha med variasjonen av språkbruken, som av oppfatning muligens er tillat (av arbeidsmiljøet som fellesskap), og som blir brukt på bakgrunn av forventingene til fellesskapet i utradisjonelle mannsdominerte fag. Altså hvilket språk som er greit å bruke, og som er i bruk på arbeidsplassen. Det språket som blir brukt sier noe om det kollektive språket, altså hvordan språket brukes i ulike situasjoner, og ulike aktørers individuell språklige kompetanse. Hva man fortolker og forstår i sosiale samhandlinger, er kontekstuellet og situasjonsbetinget. I lys av

habitus forstås ulike samhandlinger på ulike måter. Det finnes altså et bakteppe av informasjon som koder og formuleringer, som skjuler seg bak et verbalspråklig kommunikativt utsagn (Svennevig 2009:13-31).

Situasjonen kan belyses fra en annen vinkel sett ut i fra synliggjøring. Det er et tydelig oss – dem forhold som oppstår i det noen er «kjerring» og andre ikke. Dette er med på å fremheve det kjønnete gjennom blikket som ser. Kjønnen blir altså en vesentlig del av den man ser, og således en identitetsmarkør som fører til oppmerksomhet. Kjønnen (her det biologiske) skaper et skille mellom det maskuline på den ene siden og det feminine på den andre siden, fordi kjønn blir et tegn på annerledes-het. Og således skapes det et oss – dem skille, ved at noen indirekte er mindre lik (minoritet), og mer forskjellig fra gruppen som majoritet. Kanskje har den oppmerksomheten jenter som minoritet opplever noe med utsagnet til Inger å gjøre, altså dempe sin egen synlighet ved å ikke lage «masse styr». Det kan virke som om prestasjonene til de ulike kjønnete vurderes gjennom synlighet gjennom et: minoritet-majoritet/feminitet-maskulinitets perspektiv. Utsagnene som å ikke lage mye styr kan tyde på en opplevd synlighet i gruppen, som gjør at man vil trekke bort oppmerksomhet fra seg selv, og være mindre synlig ved å være mindre språklig utagerende, eller utøvende, da muligens et røft språk tiltrekker seg oppmerksomhet. Samtidig kan det å ikke bruke et slikt språk, være med på å selv ekskludere seg selv fra fellesskapet, fordi andre oppfatter en som annerledes; ikke bare utseendemessig men *også* språklig.

Å bli vurdert som minoritet, kan være med på å fremheve annerledes-het, og sådan gi en virkning av at fokuset går bort fra prestasjonene som synliggjøres i et felleskap. Dette kan ha en forsterkende effekt. Inger forteller meg følgende: «Så det jeg føler, jeg har aldri følt det som noe problem å være eneste jente. Men det er klart du måå, ehm, være god. Jeg måtte være god. Heheh, du ble lagt merke til». På bakgrunn av dette utsagnet, kan det synes at det å bli, som Inger sier «lagt merke til», handler om at fellesskapets blikk rettes mot det kjønnete aspektet ved individet gjennom et perspektiv av å være i en oss – dem relasjon til arbeidsmiljøet, hvor man alle er elektrikere først, som består av menn som majoritet, i et forhold som eneste kvinne i arbeidsforholdet. Noe som gjør at man får en plattform av synlighet på bakgrunn av eget kjønn, som skaper et dialektisk forhold mellom det feminine og det maskuline. Det kan virke som om det å «være god», som Inger sier, handler om å undertone kjønnen-het, og fremheve kompetanse og ferdigheter.

«The question of what it is to be outside the norm poses a paradox for thinking, for if the norm renders the social field intelligible and normalizes that field for us, then being outside the norm is in some sense being defined still in relation to it. To be not quite masculine or not quite feminine is still to be understood exclusively in terms of one's relationship to the "quite masculine" and the "quite feminine.»» (Butler 2004:42)

Våre forestillinger om kvinner og menn er formet av våre symbolske konstruksjoner som passer inn i det feminine og det maskuline (Hylland-Eriksen (2007) tar opp *prinsipp for sosial klassifisering*, som har betydning for kommunikasjon av estetikk mellom kjønn. Disse prinsipper her går ut på bl.a. alder, klasse, så vel som kjønn og etnisitet. Ikke bare konstruerer og tolker vi virkeligheten gjennom navn og symboler, men de samme navn og symboler konstruerer oss igjen gradvis. I en sosial virkelighet med en forestilling og klassifisering om hva som anses som feminine egenskaper og væremåter virke direkte inn på kvinner, fordi disse forestillingene vil være med på å konstruere det feminine. Å kunne påvirke og strukturere andres opplevelse, herunder kan sees på som et uttrykk for makt, med andre ord sosial makt (Ibid).

7 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER

Mari: [...] det handler om du gjør en god jobb når du er utplassert i bedriften, eller ikke sant. Så venninna mi da, hun fikk jo ikke anbefaling om å komme tilbake til firma eller i denne bedriften, for hun hadde egentlig ikke interesse i det hele tatt. Nå jobber hun i barnehage og skal ta fagbrev der. Så hun var jo ikke engasjert eller motivert, eller interessert i det hele tatt når hun var utplassert. Mens jeg var det [...], ja det kommer helt an på hvem du er egentlig, ikke kjønn i det hele tatt. Så, det er ikke noe lettere enn for gutter. Men du må ha riktige egenskaper. (Mari, 26, Oslo)

7.1 Hvorfor velger jentene utradisjonelle yrker?

Når det kommer til empirien som blir presentert her, handler dette om de meninger, holdninger og refleksjoner informantene har gjort seg opp om eget utdanningsvalg. Det handler her om det muligheter og begrensninger som oppleves og oppstår i kraft av å være jente/kvinne i et mannsdominert felt. Ved å rette blikket mot informantenes fortellinger, og gjenfortellinger om deres erfaringer og beskrivelser vil forklaringer om yrkesvalget bli gjort tydeligere, gjennom informantenes egen stemme.

Sentralt for denne delen av oppgaven handler om å fokusere på hvorfor informantene har valgt å selv delta i et mannsdominert fagfelt, og hvordan dette kan forstås i lys av deres egne sansbare erfaringer, og hvordan disse kommer til uttrykk. Denne måten å være i forhandlinger på er prosessuell. Det vil si at forhandlingene er dynamiske, spontane og alltid i endring. Denne kontakten er fundert på to forutsetninger, som tilsier at *mann* er norm og standard, mens *kvinnen* avviker fra dette. Dermed synliggjøres kjønnene, ved å separere de fra hverandre. Den feministiske kritikken retter seg mot at aktøren usynliggjøres, ved å kun se på de strukturelle forholdene. Altså antas det at kvinner enten er usynlige, eller blir synliggjort på en måte som ikke er representativ og dermed skaper en feilprestenasjon av det de er.

I «Undoing Gender», og «Gender Troubles» kritiserer Judith Butler dette, og mener at selv om dette er godt ment, viser hun til at gender ikke er en statisk og stabil kategori. Altså er *subjektet* kvinne foranderlig. Det er altså her snakk om de assosiasjoner som hører til de ulike kategoriserte kjønn. Disse forestillingene og opprettholdes ved å legitimere at kjønn er noe man er, og ikke noe man gjør. Altså fremstilles kjønn som fastsatt, i stedet for noe som er i en kontinuerlig forandring og endring. Ved å være performativ, skaper individet en slags

kjønnsidentitet, og således konstruerer opp et slags bilde av kjønn. Denne modellen for tenkning skaper en handling i øyeblikket som kan sees på som kjønn, i det kjønnidentiteter er skapt i en samtid som forhandler og reforhandler innhold og konstruksjonen av kjønn. Altså er kjønn slik Butler ser det slik: « [gender can] neither be true nor false, but are only produced as the *truth effects of a discourse of primary and stable identity* (Butler 2007:186)

Det å få innsikt i hvorfor informantene velger som de gjør, har vært sentralt i denne oppgaven. At informantene får uttrykke seg slik de selv ønsker, og gjennom deres egne erfaringer og tanker. Dette har gjort at informantene har bidratt med sin refleksjon, innsikt og forståelse av seg selv og sitt valg. Det har på grunn av informantene vært mulig å få et mangfold av fortellinger, som er med på å danne et slags bilde av hvordan det kan være å ta et mannsdominert fag. At informantene har kunne uttale seg fritt, slik de ønsker, har vært med på å belyse fortellingene som omhandler utradisjonelle yrkesvalg fra flere perspektiv.

I denne oppgaven har problemstilling vært: På hvilken måte kommer kjønn til uttrykk i valg av utradisjonelle mannsdominerte studier og yrker. Hensikten har vært å finne ut av hvorfor velger på videregående skole tekniske yrker som; elektro eller teknikk og industriell produksjon (TIP). I tillegg til problemstillingen, har jeg tre forskningsspørsmål som skal danne et grunnlag for den analytiske delen av oppgaven.

7.2 Opplevde erfaringer i mannsdominerte studier og yrker

Yrkesidentitet henger sammen med forståelse og kunnskap om hvordan man utfører rollen i yrket. Det handler om å forstå det faglige og den praktiske gjennomføringen. I tillegg handler det om å mestre riktig type sosialomgangsform for å få innpass og videre oppleve trivsel. I tillegg til dette befinner aktørene seg i en sosial kontekst som bryter med kjønnsmønstrene samfunnet operer med. At jentene velger å ta avstand til en del kjønnsmønstre til atferd, kan si noe om hvordan de signaliserer til andre i en mannlig yrkeskontekst, at de er mer like enn forskjellige. Dette gjør de ved å ta avstand til det som noen informanter beskriver som typisk «jente-jente»/ «rosa-jente»

Når det kommer til yrke og språk, kan dette sees i sammenheng med de subtile krav til yrkesidentiteten. Den kulturelle kompetansen kan innlæres gjennom kjennskap til de subtile markører for atferd og omgangsform. Det kan handle om å omsette disse kodene til å få innpass i en maskulin kontekst. Det er mulig å tenke seg at riktig type form for omgang

marginaliserer ulike måter å oppføre seg på, i kraft av å være i et mannsdominert yrke. Det vil si, at det kan tenkes at det finnes godkjent måte å være på, som har kulturelt hegemoni, som da muligens rammer det handlede individ. Noe som igjen kan resultere til at subtile former for annerkjennelse er med på å styre hvordan man utøver sin rolle, gjennom å vise forståelse og konformitet knyttet til sin væremåte. Denne subtile former for mimikk viser til at aktøren behersker måten å fremstille seg selv på en adekvat måte. Det kan også muligens oppleves som om man tvinges til å inngå kompromisser mellom eget ønske til å gjennomføre utdanning og yrke i forhold til muligheter til å uttrykke seg slik man ønsker innfor de gitte sosiale strukturer.

Muligens blir måten man oppfører seg på gjennom studietiden en læretid i skjulte markører som må læres. Kanskje kan det forstås som tilegnet kompetanse som viser til egnethet i yrket. Det kan også tenkes at det her dreier seg om sosiale forventninger til væren og atferd som individ i en maskulin kontekst.

Mari forteller at det er viktig å ha de riktige egenskapene for å lykkes. Hun legger til at det er viktig å være motivert og interessert i faget for å lykkes med å få muligheten til å få en jobb i et firma. Mari forteller at hun selv hadde en venninne som skulle ta faget men ikke var interessert, og dermed valgte et annet praktisk utdanningsløp. Mari har et bevisst forhold til hvordan det er å være minoritet i en maskulin kontekst. Mari forteller at man må være tjueprosent av en gruppe for å bli akseptert og at man da blir en naturlig del av arbeidsmiljøet.

7.3 Å være minoritet i utradisjonelle mannsdominerte studier

Ved å belyse hvorfor enkelte jenter velger å være en minoritet i utradisjonelle mannsdominerte studier, forteller informantene at de selv har valgt yrkene av *eget initiativ*. De forteller at det er viktig å være *interessert* i faget man skal ta, og at de selv har turt å velge annerledes. Enkelte informanter har også fortalt at de selv ikke ser på seg selv som «typisk jente-jente». Det kan ut i fra det teoretiske perspektiver kjønning forstås at egen oppfattelse og atferd påvirker handlingsmulighetene man har i forhold til muligheter til å velge utradisjonelt. Ved at enkelte informanter ser på seg selv som ikke «jente-jente» eller «rosa-jente» late til at bedriver en form selvsosialisering via kjønning av egen væremåte i utradisjonelle mannsdominerte studier, ved å endre den sosiale omgangsformen de benytter seg av, ved å gjøre seg selv likere guttene. Altså er tanken at atferds-regulerende innflytelser (bruk av akseptert og legitim væremåte på utradisjonelle mannsdominerte studier) lettere kan utøves

dersom det er ønskelig fra flere hold. Det kan også tenkes at jentene ikke ønsker å bli sett på som annerledes, og derfor heller ikke ønsker å oppfordre den maskuline konteksten til endring.

7.4 Tilpasninger, internalisering eller selvsosialisering?

Linn og Camilla uttrykker at de trives. Camilla forteller at det skyldes hennes oppvekst hvor hun selv har hatt mange guttevenner, og legger til at hun ikke er, og kommer best overens med de som ikke er «jentejente» i sin måte å være på. Lise har en litt annen oppfatning enn Linn og Camilla. Hun uttrykker at hun skulle ønske at det var flere jenter som tok utdannelsen. Hun forteller at hun savner flere jenter med tanke på hvordan det er å jobbe i et mannsdominert yrke, og synes det er en utfordring.

Det kan virke som om ulike oppfatninger og holdninger er med på å påvirke de ulike individenes perspektiv til valg av utdanning og yrke. Det som kommer frem gjennom intervjuene er at informantene har tro på at de kommer til å lykkes i arbeidslivet. Flere svarer til og med at de tenker at det å være jente kan være en fordel. Her kan det tenkes at selv om noen kan oppleve utdanningsmiljøet som en maskulin arena, som ekskluderer og marginaliserer i form av kjønning av språket og makt. Ingers opplevelse med å bli tatt imot av de andre elevene var grei. Dog forteller Inger at det har vært forskjellsbehandling av jenter og gutter med tanke på hvilke karakterer de faktisk kunne få. Ingen uttrykker at det var en holdning blant lærere om at jenter ikke kunne få karakter fem i praksis, eller i slike praktiske fag. Inger uttrykker at hun er veldig glad for at hun valgte å ta elektrofaget, og hun har ikke møtt på motstand i arbeidslivet, som hun kan huske eller har lagt merke til.

Valg av yrkesfag

Når det kommer til utdanning, initiativ og aspirasjoner, sees det ut i fra dataene fra informantene i denne oppgaven at de har tatt faget på eget initiativ. På spørsmålet: tok du initiativ til å ta faget selv? Svarer alle informantene at de selv har valgt yrke etter eget initiativ, med begrunnelse i interesse for faget de har valgt, og et ønske om å være annerledes ved å gjøre noe annet enn det som har vært normativt. De fleste av informantene har hatt kjennskap til yrket fra før av gjennom bekjentskaper, venner og familie. De fleste har hatt interesse for faget sitt, før de valgte å ta faget som yrkesretning. Når det kommer til hvordan informantene ble kjent med yrkesretningen de har svart, har følgende svart:

Spørsmål: hvordan ble du kjent med din yrkesretning?

Når det kommer årsaker og grunner til valg av utradisjonelle yrker, basert på eget initiativ, har informantene listet opp følgende årsaker:

Når det kommer til valg av elektrofag som studie, har informantene oppgitt ulike årsaker til hvorfor de har valgt som de har valgt. Mari sier at hun valgte det fordi «Elektrikere tjener bra, og var sikra jobb» (Mari, 26, Oslo). Agnethe har en annen grunn, og forklarer at hun var «Rastløs og ikke-så-stillesittende. Alltid vært nysgjerrig på elektro, og hvordan ting henger sammen» (Agethe, 22, Oslo). Mari begrunner valget sitt med at hun «[h]att kompiser som er elektrikere. Inger forteller at hun var på « [u]tplassering i en elektrikerbedrift (av noen hennes mormor kjente), morsomme oppgaver – og der startet interessen (Inger, 54, Oslo Vest). Det er kun Lise som har valgt faget på grunn av rådgivere, hun sier det slik «[r]ådgivers forslag, dro på «Åpen dag», syntes det virket gøy og interessant» (Lise, 18, Oslo).

Når det kommer til valg at teknikk og industriell produksjon (TIP) er svarene varierte i forhold til valg av yrke. Camilla sier at det var en «*[d]røm om å restaurere gamle biler, har alltid likt gamle biler*» (Camilla, 20, Lørenskog). Aurora sier at hun «*Oppsøkte utdanning.no, så gjennom «så-og-si alt», og det var TIP som fanget interessen*» (Aurora, 19, opprinnelig fra Finnmark, bosatt i Oslo). Annette sier «*[via familie. Holdt på med bil gjennom oppveksten i garasjen (bror som er mekaniker, og far som drev med litt mekanikk)*» (Annette, 21, Søndre Nordstrand). En noe lik grunn som Annette har Iselin, hvor hun forteller at det var via familie. Hun og brødrene holdt på med bil i oppveksten. Broen gikk TIP, også interesserte hun seg. (Iselin, 18, Oslo). Linn forteller at hun har «*[h]att interesse for biler*» (Linn, 18, Oslo).

7.5 Holdninger og tilpasninger i en arbeidskontekst

Å delta i et utdanningsløp medfører sosialisering, som fører til samhold som styrkes/svekkes gjennom ulike interesser/sosial bakgrunn/ og ulike former for sosiale markører som kjønn. Det er i møte mellom disse forholdene som kan være skapende for en sosialt akseptert omgangsform i de mannsdominerte fagretningene.

Når det kommer til trivsel, uttrykker informantene at de trives med yrkesvalget sitt. De fleste uttrykker at de trives med å jobbe med gutter, og at de har mye til felles med dem, når det kommer til interesser. De uttrykker at de har tro på seg selv, og at de kommer til å lykkes i arbeidslivet. Mange ser ikke på seg selv som jente/kvinne først, men heller et individ. De fleste informantene har erfaringer med sosial interaksjon med det motsatte kjønn, og er derfor komfortable med sosialiseringprosessen.

Ulike erfaringer skaper ulike assosiasjoner og fortolkninger av disse, som er med på å påvirke hvordan man selv forstår og fortolker omverdenen. Opphoping av ulike erfaringer som oppleves som negative kan forstås som «summen av de små krenkelses» når det kommer til hvordan erfaringene fortolkes. Dette handler om at perspektivet endres slik at mønstre for fortolkning oppstår i møte med omverdenen. Dette er noe som oppstår hvis et individ opplever etnisk diskriminering. Det vil si: de negative erfaringene knyttes til en forståelse av at man blir diskriminert på bakgrunn av kjønn. En selvsosialisert atferd, som skaper markører for hvordan å være kan skape distinksjoner som språklig uttrykkes gjennom «det å være «jente-jente»», som videre skaper en negativ assosiasjon til det å være «jente-jente», og dermed fører til en slags subtil bevisst eller ubevisst måte å ikke være på/være på, i maskuline arbeidskontekster gjennom bruk av språk og væren.

Slike tidligere erfaringer kan være med på å farge perspektivet, da ulike assosiasjoner kan virke forsterkende og bekreftende på det man forventer og tror at man kommer til å oppleve. Dette kan kanskje forklare hvorfor jentene har høye aspirasjon-nivåer. Det kan også være med på å forklare hvorfor noen av informantene uttrykker at de ikke er «typisk jente-jente», ved at de fjerner feminine markører som sminke og måte å oppføre seg, eller snakke på. Dette kommer til uttrykk gjennom empirien ved at de tar avstand til «klaging», å være «dramatisk», eller ved å være «jente-jente», dermed viser det seg at det er en subtil form for kjønn som informantene er mer eller mindre bevisst på.

Dette kan ha med at de da muligens antar at de selv opplever seg som mer kompetente i utførelsen av arbeidet. Linn er blant de informantene som selv sier at hun ikke er en rosa-jente, og at hun «ikke er som de andre jentene». Det kan ha noe med de positive assosiasjonene som skaper et skille mellom mann/kvinne, hvor det å være gutte-jente er positivt, mens det å være jente-gutt er negativt ladet. Det kan derfor tenkes at disse stereotypiske kjønns mønstrene ubevisst fortsatt spiller seg ut i de mannsdominerte og maskuline kontekstene. Dette peker videre på at det er tydelige kategorier som jentene bevisst og eller ubevisst jobber med. Eriksen (2007) forklarer at kategorisering oppstår får å holde skape orden og uorden, og dermed et skille på hva noe er og hva de ikke er. Også slike skiller virker til å komme til uttrykk når det gjelder mann/kvinne, kan det tenkes her. Det er mulig å tenke at kjønnene gjør hverandre likere ved å flytte på grenser slik at det ikke blir bare mann/kvinne men 1) jente/gutt 2) jente-gutt/gutte-jente 3) jente-jente/gutte-gutt, og at disse måter å klassifisere på er med å flytte linjene til å skape kategorier som gjør jentene i den maskuline konteksten i en mellom-sfære, hvor man ikke er enten jente eller gutt, men med

overskridelse skaper gutte-jente/jente-jente som kategorier som kan skape ytterlige skiller internt i kategorien jente. Og videre kan det tenkes at det å bruke og eller tolerere røft språkbruk, en mer direkte sjargong, og en sminkefri stil ville kunne bruke kategorien gutte-jente som en ressurs til å bli godt tatt, ved å markere likheter, og ta avstand fra forskjeller. Slik kan kjønning påvirke måten å være på i et mannsdominert yrke gjør at jentene oppfattes som kunnskaps rike og kompetente, og dermed mer like guttene.

Altså ved å overdrive eller underdrive kjønning vil denne måten å være på å belyse hvordan man kan anvende overskridende kategorier som ikke er enten/eller men både og, kan som da kan brukes til å usynlig gjøre eller synliggjøre det feminine, ved å fremheve det maskuline som en måte å skape endringsprosesser (fra «jente-jente» til «gutte-jente») som er med på å skape en valid måte å være jente på i en maskulin kontekst, som subtilt blir kommunisert av og mellom jentene, og mellom jentene og guttene.

Kjønning kan da være et valg, eller en måte å forta et kompromiss på, og en måte å uttrykke hvem man vil være, ved å rasjonalisere differeringen mellom det å «være jente-jente eller gutte-jente». Det blir en markør og et kompromiss mellom det som er lært/pålagt og det man selv tenker om seg selv.

Mennesker er deltakere i mange ulike og overlappende grupper. Hvordan man forholder seg til disse gruppene er et valg av handling og holdning.

Altså, det teoretiske perspektivet som gir den mest adekvate forklaringen på fenomenet presentert her, kan Butler belyse med utgangs punkt i sin forståelse av gender. Hun beskriver at kjønn er en sosialisert og tillært atferd. Hun siterer Simone de Beauvoir slik i "Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory": «one is not born, but, rather, *becomes* a woman" (Butler 1988:519).

Å være jente som velger annerledes (utradisjonelle mannsdominerte studier) handler her ikke om hva man er, men hva man tenker og velger å gjøre performativt.

8 Litteraturliste

- Aaslestad, P. (1999). *Narratologi. En innføring i anvendt fortellerteori*. Oslo: Cappelen.
- Almås, E. og Benestad, E.E.P. (2001). *Kjønn i bevegelse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakken, J. (2009): *Retorikk i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Beauvoir, S. de (2000 [1949]). *Det annet kjønn*. Oslo: Pax.
- Bedrebedrift: HF-hovedorganisasjonens fellestiltak (2008). Nr 3.*
- Behar, R., & Gordon, D. A. (1996): *Women writing culture*. California: University of California Press.
- Berggren, I.(2001). *Identitet, kön och klass: hur arbetarflickor formar sin identitet (Vol. 157)*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Bourdieu, P. (2002). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Briggs, J. L. (2001). *Never in anger: portrait of an Eskimo family*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bjørndal, C. R.P. (2002). *Det vurderende øyet. Observasjon, vurdering og utvikling i undervisning og veiledning*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Blaker, R. M. (2006). *Språk er makt*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Brøgger, J. (1993). *Kulturforståelse. En nøkkel til vår internasjonale samtid*. Gjøvik: N.W. Damm & Søn AS.
- Butler, J. (2011 [1993]). *Bodies That Matter. On the discursive limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Butler, J. (2007 [1990]). *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, J. (1988).” Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory.” I *Theatre Journal*. 40:4, s. 519-531. Hentet 04.03.2018 fra: <http://www.jstor.org/stable/pdf/3207893.pdf?acceptTC=true>

- Butler, J. (2004): *Undoing Gender*. New York: Routledge.
- Bø, I. & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Campbell, A. (1996). *Men, women and aggression*. London: British Association Promoting Science and Technology.
- Cerwonka, A., & Malkki, L.H. (2007). *Improvising theory process and temporality in ethnographic fieldwork*. Chicago: University of Chicago Press.
- Christiansen, L. L. (1996). *Som regel når en tenker på en snekker, så er det jo en gutt, ikke sant! om kvinner i kjeledressyrker*. Oslo: Universitetet.
- Dalen, M. (2013). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. 2.utgave Oslo: Universitetsforlaget.
- Danielsen, H., Larsen, E. & Owesen, I.W. (2013). *Norsk likestillingshistorie 1814-2013*. Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Douglas, M. (1997). *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Oslo: Pax Forlag
- Dybvig, D. D. & Dybvig, M (2004). *Det tenkende mennesket – Filosofi- og vitenskapshistorie med vitenskapsteori*. 2. utgave, Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Emerson, R. M, Fretz, R. I. & Shaw, L. L. (1995). *Writing Ethnographic Fieldnotes*. The Chicago and London: University Press.
- Frønes, I. (1989). *Den norske barndommen*. J.W. Cappelen Forlag AS.
- Frønes, I. & Kjølrsrød, L. (2005). *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Gell, A. (1998). *Art and Agency. An Anthropological Theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Giddens, A & Jørgensen, S.S. (1996). *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels forlag.
- Goffmann, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Greer, G. (1999). *Den hele kvinnen*. Oslo: Gyldendal.

Gullestad, M. (1992). *The Art of Social Relations. Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press (Universitetsforlaget AS).

Gullestad, R. (1996). *Hverdagsfilosofier: verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1987). *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Hammersley, M. & Atkinson, P. (1995). *Ethnography. Principles in practice*. London and New York: Routledge.

Halrynjo, S. & Teigen, M. (2016): Ulik likestilling i arbeidslivet, I: Sigtona Halrynjo & Mari Teigen (red.). *Ulik likestilling i arbeidslivet*. Gyldendal Akademisk. Kapittel 1. s 13 - 36.

Hegna S., G. (2008): «Ser du ikke hva jeg sier?» Hentet 14.11.2018 fra <http://www.kommunikasjon.no/Fagstoff/Fagbladet/Spr%C3%A5k+og+retorikk/Ser+du+ikke+hva+jeg+sier%3F3723.cms>

Henriksen, L. B. (2003). *Kvalitet i kvalitativ samfunnsvidenskap: en historie om filosofisk hermeneutik og kvalitative metoder i samfunnsvidenskapene*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Holmes, M. (2009). *Gender and Everyday life*. London and New York: Routledge

Holmes, M. (2007). *What is Gender? Sociological Approaches*. London: SAGE publications

Hylland Eriksen. T. (2007). *Globalization – the Key Concepts*. New York: Berg Publishers.

Hylland Eriksen. T. (2007). *Små steder – store spørsmål – innføring i sosialantropologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Jenkins, R. (2008). *Social Identity – third edition*. London and New York: Routledge.

Jensberg, H., Mandal, R., & Solheim, E. (2012). *Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990-2010: kontinuitet eller endring?* (Vol. SINTEF A21906). Trondheim: SINTEF.

Johansen, S. E. (2007). *24 timer mennesker – Om livet hinsides arbeidet blant motkulturell ungdom i Trondheim*, 2. utgave. Trondheim: Tapir akademiske forlag

- Karlsen, G. E. (2006). *Utdanning, styring og marked: norsk utdanningspolitikk i et internasjonalt perspektiv*. Oslo: Universitetsforlag.
- Kraft, S. E. (2005). *Den ville kroppen – Tatoveringer, piercing og smerteritualer i dag*. Oslo: Pax forlag.
- Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad Notam Gyldendal
- Kvande, E., & Rasmussen, B. (1993). *Nye kvinneliv: kvinner i menns organisasjoner*. Oslo: Ad notam.
- Lien, M. E., Lidén H., & Vike H. (Red.) (2001). *Likhetens Paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Likestillingsloven (2017) Lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven (LOV-2017-06-16-51). Hentet 18.01.18 fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-59?q=likestillingslov>
- Maanen, J. V. (2011). *Tales of the field: on writing ethnography*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Malikki, L. H. (1996): "Speechless Emissaries: Refugee, Humanitarianism and Dehistoricization". *Cultural Anthropology* 11 (3), 377-404. (28 s.)
- Orupabo, J. (2016). *Kvinnejobber, mannjobber, og innvandrerejobber*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Mead, G. H. (1934). *Mind, Self and Society from the Standpoint of a Social Behaviorist*. Chicago: University of Chicago Press.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2013). Meld.St.44. (2012-2013). *Likestilling kommer ikke av seg selv*. Hentet 02.03.2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-44-20122013/id731019/sec1>
- Moi, T. (1998). *Hva er en kvinne?: kjønn og kropp i feministisk teori*. Oslo: Gyldendal.
- Moore, H.L (1988). *Feminism and Anthropology*. Cambridge: Polity Press.
- Mortensen, E. (2008). *Kjønnsteori*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Møller, E. & Vagle I., (2003). *En av gutta? Skole- og bedriftsutvikling for å gjøre guttedominerte håndverksfag attraktive for jenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Møller, E. & Vagle I., (2013). Prosjektrapport. *Jenter i bil og elektro 2008-2012 – Et bedriftsutviklingsprosjekt.*
- Møller, E. & Vagle I., (2015): *Kjønn på dagsorden gjennom to- tre- og firepartssamarbeid innom elektrofag I det yrkesfaglige feltet. – Et aksjonsforskningsamarbeid for mer mangfoldige arbeidsplasser og flere yrkesvalg innen elektro- og bilfag. (Doktoravhandling).* Roskilde: Kopicentralen, RUC
- Norsk Samfunnsvitenskapelige datatjeneste (2014). Krav om samtykke. Hentet 01.02.2019 fra <https://nsd.no/personvernombud/hjelp/samtykke.html>
- Nielsen, H. B., & Rudberg M., (1989). *Historien om jenter og gutter: kjønns sosialisering i et utviklingspsykologisk perspektiv.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Nielsen, H. B. & Rudberg M., (2006). *Moderne jenter: tre generasjoner på vei.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Ritzer, G. (2007). *Contemporary sociological theory and its classical roots – The basics. Second edition.* New York: McGraw-Hill.
- Rosaldo, M. Z., & Lamphere L. (2002). *Woman, culture, and society.* Stanford: Stanford University Press.
- Schiefloe, P. M. (2003). *Mennesker og samfunn.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Saville- Trokie, M. (2003). *The Ethnography of Communication – an introduction.* Blackwell Publishing Ltd.
- Spilde, I. (2008). Hvordan kjønn skjønner språk. Hentet 10.11.2018 fra <http://www.forskning.no/artikler/2008/mars/1204806891.31>
- Spradley, J. P. (1980). *Participant Observation.* Belmont: Wadsworth.
- Statistisk Sentralbyrå (6. oktober 2018). Nøkkeltall for utdanning. SSB. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/utdanning/nokkeltall/utdanning>. Hente: 07.11.2018
- Stoller, P. (2010). *The Taste of Ethnographic Things: The Senses in Anthropology.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Store Norske Leksikon (2009): Hovedside. Hentet 10.11.2018 fra <http://www.snl.no/spr%C3%A5k>

- Svennevig, J. (2009). *Språklig samhandling. Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse*. Lativa: Cappelen Damm AS.
- Sørensen, Ø. & Stråth, B. S (1997): *The Cultural Construction of Norden*. Oslo: Scandinavian University Press (Universitetsforlaget AS).
- Tannen, D. (1992). *Det er ikke det jeg sier – når menn og kvinner snakker sammen*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag AS.
- Teigen, M. & Skjeie, H. (2017). The Nordic Gender Equality Model, I: Oddbjørn P. Knutsen (red.), *The Nordic Models in Political Science. Challenged, but Still Viable?*. Bergen: Fagbokforlaget. s 125 - 147.
- Theil, R. (2007). *Skyformasjonane på San Fransisco sørhimmel i grålysninga 30. april 1882 og grunnane til at vi ikkje har sett namn på dei – Reiser mellom språk*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Uri, H. (2018). *Hvem sa hva? Kvinner, menn og språk*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Utdanningsdirektoratet.no (2004): “Teknikk og industriell produksjon”. Hentet fra 02.02.2019: <http://www.udir.no/kl06/TP>.
- Vilbli.no (2005). Teknikk og industriell produksjon. Hente fra 02.02.2019 <https://www.vilbli.no/nb/nb/no/teknikk-og-industriell-produksjon/program/v.tp>
- Vilbli.no (2005). Elektrofag. Hentet fra: 02.02.2019: <https://www.vilbli.no/nb/nb/no/elektrofag/program/v.el>
- Vinje, E. (1993). *Tekst og tolking. Innføring i litterær analyse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Wagner, R. (2016). *The invention of culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Wadel, C. (2014). *Feltarbeid i egen kultur*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- World Economic Forum (1971). “The Global Gender Gap Report 2017”. Hentet 01.03.2018 fra <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2017>
- Wornmenes, B. & Manger T. (2005). *Motivasjon og mestring*. EU: Fagbokforlaget Vigstadmo&Bjørke AS.
- Yates, L (1993). *The Education of Girls. Policy, Research and the Question of Gender*. Australian Education Review NO. 35 ACER

9 Vedlegg

9.1 Vedlegg 1: Informasjonsskriv om gjennomføring av masterprosjekt

Informasjonsskriv om gjennomføring av masterprosjekt ved [navn (på)] videregående skole

Bakgrunn og formål

Formålet med studiet er å finne ut av; på hvilken måte relasjonelle forhold kan virke inn på jenters valg av tekniske mekaniske fag, i den videregående skole, i et moderne Norge.

Foreløpig prosjektnavn

«Hva motiverer jenter til å ta de tekniske fagene TIP/elektro ved den norske videregående skole?»

Forskningsspørsmål

Hva motiverer jenter til å ta tekniske fag (TIP/elektro)?

Gjennomføring

Jeg ønsker å gjennomføre deltakende observasjon samt bruk av feltsamtale for å finne ut av hva årsakene til at jenter velger yrkesfag kan være. Jeg ønsker å få et innblikk i erfaringer rundt relasjonelle forhold som kan virke inn på deres valg av utdanning i den videregående skole. Jeg vil derfor først og fremst fokusere på hvorfor jenter i den videregående skole velger mindre tradisjonelle yrker. Jeg ønsker med dette å avgrense oppgaven til en type utdanning. Dette vil altså være de tekniske fag (TIP og elektro).

Hva skjer med informasjonen om deg?

Dette prosjektet er et mastergradstudie, som gjennomføres i faget sosialantropologi via SU-instituttet ved NTNU. Datamaterialet skal anonymiseres ved prosjektslutt. Alle innsamlede data vil være skrevet på papir, og lagres ikke elektronisk noe sted, og vil kun være formålstjenlig til dette prosjektet, det vil si; dataen vil ikke være tilgjengelig for bruk av andre. Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Dette prosjektet skal etter planen avsluttes ved semesterslutt våren 2018.

Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

(Signert, 23.01.2018)

9.2 Vedlegg 2: Følgeskriv

Oslo 06.02.2018

Til [navn lærer 1], [lærer 2], [lærer 3], [lærer 4] og andre det måtte angå.

Sofia Chantelle Ibrahim er student ved NTNU i Trondheim og vi har fått henvendelse om å være "feltskole" for henne våren 2018. Dette har jeg svart positivt på, men ikke kommet så langt som å lage denne henvendelsen før nå (se vedlegg).

Som dere sikkert har sett har hun allerede vært her litt og forberedt feltstudiet sitt.

Hun ønsker å bli kjent med det miljøet jentene er i og ha samtaler med jentene i ulike arbeidssituasjoner hvor det kan være aktuelt å samhandle med dem.

Jeg henvender meg til dere for dere har jenter i klassene i praksis og er dermed mest aktuelle arenaer. Det er også aktuelt å kontakte Elektro på [navn skole] og evt andre skoler

Sofia er underlagt taushetsplikt, men jentene må også samtykke at hun deltar.

I tillegg vil vi kontakte jenter som går i lære innen TIP og Elektrofag.

Håper dere er positivt innstilt og tar godt imot henne.

Ine [avdelingsleder, fiktivt navn]

9.3 Vedlegg 3: Samtykkeerklæring for intervju

Samtykkeerklæring for intervju i masteroppgave

Beskrivelse av prosjektoppgaven

Jeg er en student i sosialantropologi, ved NTNU i Trondheim som skal gjennomføre en masteroppgave om valg.

Formålet med prosjektet er å finne ut av: hvorfor velger jentene (andelen som utgjør 6 prosent) å ta de mannsdominerte fagretningen; teknikk og industriell produksjon (TIP)/Elektro. Det er dette min oppgave skal prøve svare på. Jeg skal se på hvorfor jenter velger å ta elektro/TIP ved den norske videregående skole.

Intervju

I forbindelse med masteroppgaven spør jeg derfor Deg, om du kunne tenkt deg å være med på dette prosjektet og delta på intervju våren 2018.

Jeg henvender meg til deg/dere for å spørre om jeg kan få foreta en datainnsamling hos deg/dere i form av intervju for å få materiale til å belyse min problemstilling. Det vil bli innhentet informert samtykke fra alle som deltar og anonymitet og konfidensialitet vil bli ivaretatt.

Frivillig deltakelse

All deltagelse er frivillig, og du kan når som helst avslutte intervjuet eller trekke tilbake informasjon som er gitt under intervju.

Anonymitet og datainnsamling

For å få mest mulig korrekt informasjon, kommer jeg til å bruke båndopptaker under intervjuet. Opptakene vil kun bli brukt av meg, og ingen andre vil kunne ha tilgang til opptakene, eller vite hvem som har blitt intervjuet. Personlige opplysninger vil ikke bli med i prosjektet, da all data skal anonymiseres.

Før intervjuet begynner ber jeg deg om å samtykke i deltagelsen ved å undertegne på at du har lest og forstått informasjonen på dette arket, og ønsker å delta.

Samtykke

Jeg har lest og forstått informasjonen over og gir mitt samtykke til å delta i intervjuet

Sted og dato

Signatur

Kontakt

Prosjektet gjennomføres av meg, Sofia C. Ibrahim. Ta kontakt hvis Du du lurer på noe.

Med vennlig hilsen

Navn, E-postadresse, Telefonnummer

9.4 Vedlegg 4: Tematisert intervjuguide

Etnisitet

Kjønn

*Geografisk
opprinnelse*

Bakgrunn

INTERVJUGUIDE

BAKGRUNNS-SPØRSMÅL

- Hvor gammel er du?
- Hvor bor du? Fylke, kommune
- Hvor kommer du fra? By/bygd
- Hvor jobber du?
- Hvilken skole gikk du på? (Og hvor i landet)
- Hvilken studieretning har du tatt?

FAMILIEBAKGRUNN

- Hva er dine foreldre sin arbeidsbakgrunn – type utdanning, faglige bakgrunn?
- Hvilke holdninger hadde dine foreldre til ditt yrkesvalg og utdanning?
- Kjenner du til noen forestillinger dine foreldre hadde til yrkesvalget ditt?
- Snakket dere om utdanning i familien din?
- Hadde bosted noe å si for hvorfor du valgte den utdannelsen du valgte?
- Hadde du mulighet til å velge utdanning etter eget ønske, eller valgte du av andre årsaker?
- Hadde oppvekst noe å si for den utdannelsen du valgte?

SKOLEGANG

- Hvilken skole gikk du på?
- Hvordan kom du deg til skolen? Skolevei
- Flyttet du for å kunne gjennomføre faget?
- Påvirket yrkesvalget ditt, ditt sosiale live?

YRKESVALG

- Når valgte du yrkesfag? Årstall
- Hvordan ble du kjent med din studieretning?
- Kjente du noen som hadde tatt yrkesretningen fra før?
- Er det noen i familien eller andre som har hatt interesse for tekniske yrkesfag?
- Fikk du noen informasjon om studiet du valgte fra rådgivere på ungdomskolen?
- Tok du initiativ til å ta faget selv?
- Hva var grunnen?
- Har noen anbefalt de å ta faget?
- Hvorfor

- Hvem
- Når
- Hva var grunnen til at du valgte dette studie?
- Hvorfor valgte du utradisjonelt mannsdominert studie?
- Har studievalget ditt påvirket mestringsfølelsen (aspirasjonsnivå)?
- Hvordan ble du tatt imot av lærere og medelever da startet på yrkesfag?

MOTIVASJON/ASPIRASJON

- Kjenner du til forskjeller i karakterene mellom kjønnene?
- Hva motiverer deg til å gjennomføre faget?
- Synes du er samsvar mellom utdanningen og dine ønsker og behov?
- Lærte du det du ønsket?
- Var utdanningen slik du så den for deg?
- Førte utdanning deg til yrket du ønsket deg?
- Synes du at dine interesser og fagets oppbygning har sammenfalt?
- Hvilke tanker har du om mulighetene til å lykkes i yrket?
- Har du hatt noen bekymringer i forhold til din fremtid i yrket?
- Er det lett/vanskelig å få jobb som kvinne/jente innenfor yrket?
- Utfordringer

MULIGHETER (ulikhet/likhet)

- Føler du at du har like muligheter til å lykkes i denne studieretningen?
- Opplever du at det er noen forskjeller mellom de kvinnelige og mannlige ansatte?
- Opplever du at det er noen forskjeller mellom deg og de andre ansatte?
- Føler du at du har de samme mulighetene som menn?
- Føler du at du mestrer jobben?
- Har du mulighet til å utvikle deg videre? (tilbud om kurs osv)

MILJØ/ NETTVERK

- Hvordan var det på videregående skole?
- Hvordan er det på: jobb/lærlingeplass/praksisplass?
- Hvordan oppleves arbeidsmiljøet? (gutte-jentekultur)
- Hvilke holdninger og verdier er viktige på arbeidsplassen?
- Hvem er dine støttespillere på studiet/lærlingeplass/arbeidsplass?
- Har du støttespillere utenfor studiet/lærlingeplass/arbeidsplassen?
- Har du tenkt over hvorfor det er få kvinner/jenter som tar utradisjonelle mannsdominerte studier?

9.5 Vedlegg 5: Observasjonsskjema: feltsamtaler

Loggskjema							
Observasjon							
Feltsamtale: JA/NEI el.							
DO: Deltakende(deltaker) – Observasjon / aktiv/passiv:							
Aktivitet(er) :		Varighet:		Sted:		Tid/ Klokke:	
Rolle: tilhørerrolle/samtalerolle/arbeidsrolle/tilskuerrolle/lærlingrolle							

Oppdagende sosiale kategorier: cover terms (x is a kind y)

Formål: refleksjoner om forskerspørsmål			Observasjoner		
Informasjon jeg leter etter svar på:	Hvem jeg skal intervju/observere:	Hvor jeg skal/og hvorfor	Hva som ble sagt ordrett:	Hvem jeg så/snakket med:	Hva jeg lærte (eks uskrevne regler)/ ikke fikk til:

Feltnotater

